

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mali Hukuk Anabilim Dalı

VERGİ YARGILAMASINDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ

ÖZGE TOSUN

2501060682

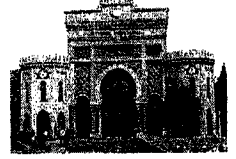
TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MAHMUT KAŞIKÇI

İSTANBUL 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz MALİ HUKUK Anabilim Dalında ders dönemindeki Eğitim - Öğretim Programını başarı ile tamamlayan 2501060682 numaralı ÖZGE TOSUN'un hazırladığı "VERGİ HUKUKUNDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ" konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 04.10.2010 Pazartesi günü saat 14.30'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....Kabul.....'ne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.ESRA EKMEKÇİ ÇALICIOĞLU	<u>kabul</u>	<u>[Signature]</u>
PROF.DR.S.ATEŞ OKTAR	<u>kabul</u>	<u>[Signature]</u>
DOÇ.DR.MAHMUT KAŞIKÇI	<u>kabul</u>	<u>[Signature]</u>
YRD.DOÇ.DR.ZAFER ERTUNÇ ŞİRİN	<u>kabul</u>	<u>[Signature]</u>
YRD.DOÇ.DR.İRFAN BARLASS	<u>kabul</u>	<u>[Signature]</u>

VERGİ YARGILAMASINDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ

Tezimizde, vergi toplamadaki aksaklıklar ile oluşan sorunların çözüm yolları yargısal alanda değerlendirilmiş, söz konusu yargısal çözüm yollarına karşı başvurulabilecek çözüm yolları ve bu çözüm yollarına hangi şartlar altında başvurulabileceği anlatılmıştır. Yine çalışmamızda vergi yargısı sadece yerel olarak irdelenmemiş, mehzaz uygulamalarında ne şekilde olduğu üzerinde durulmuştur.

Tezimizin konusunun “*vergi yargılamasında yargılamanın yenilenmesi*” olması hasebiyle, kanun yolu kavramı kapsamlı şekilde değerlendirilmiş ve kanun yolu ayrımı hakkında bilgi verilmiştir. Bu ayrımın getirisi olarak “kesin hüküm” kurumunun istişare edilmesi zarureti hâsıl olmuş ve maddi ve şekli anlamda işbu kurumun değerlendirmesi yapılmıştır.

Olağan ve olağanüstü kanun yolları farklı başlıklar altında ikinci derece mahkemesi kararları ışığında ifade edilmiş ve nihai olarak da “*yargılamanın yenilenmesi*” kurumunun niteliği, nedenleri, usulü, süreleri ve uygulaması hakkında adli yargı usulü ile mukayeseleri yapılarak izahta bulunulması sağlanmıştır.

Çalışmamızda konulara tek açıdan bakılmamış, mümkün olduğunca farklı yorum ve görüşler ön planda tutularak, uygulamada oluşan ve oluşabilecek aksaklıkların giderilmesine ilişkin tespitlerde bulunulmağa çalışılmıştır. İş bu tespitlerde, konuya değinen kitap, tez ve makale gibi yayınlardan istifade edilmiş olup, gerek etik kurallar ve gerekse tez kurallarına kat’i suretle riayet edilmiştir.

Sonuç olarak bu tez ile bir yandan “*yargılamanın yenilenmesi*” kurumu anlatılırken, diğer yandan vergi yargılamasının geçmişi, kanun yolları ve bu kanun yollarının dayanakları ile aksak yönleri ifade edilerek, anlam bütünlüğü sağlanmağa çalışılmıştır.

REOPENING OF JUDICIAL PROCEEDINGS IN TAX JURISDICTION

In this thesis, the solutions that arise from the interruptions of the taxation procedure have been conceived in administrative and judicial area and at least the evolution of Tax Jurisdiction has been observed at this point. In this thesis, not only the Tax Jurisdiction has been considered locally, also foreign reference codes have been discussed and become a major subject of a comparison.

The subject of our thesis is “*Reopening of Judicial Proceedings in Tax Jurisdiction*” therefore; the remedy process has been discussed comprehensively and given information regarding the discrimination of remedy process. As a result of this, it became a compulsory to discuss the “*final sentence*” and the formal and material dimensions of this procedure have been discussed as well.

Ordinary and extra ordinary remedy processes have been stated under different titles supported by the Supreme Court decisions and consequently it is intended explain this issue by making comparison the attribution, causes, duration and application of the process of the “*Reopening of Judicial Proceedings*” with regular justice.

In this study, the subjects have considered from all points of view and it is aimed to make determinations in order to make up the interruption which accrued or might be accrued in enforcement by putting many different ideas and comments prior. In these aforesaid determinations, we utilize books, thesis and legal writings and also abided by the writing regulations of the thesis.

As a result, in this thesis on one hand, the “*Reopening of Judicial Proceedings*” has been clarified, on the other; it is intended to make a literal meaning integrity by discussing the past of the Tax Jurisdiction, remedy processes, the basis of this processes and interruptions in every respect.

ÖNSÖZ

Vergi yargılamasında yargılamanın yenilenmesi konulu çalışma, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Anabilim Dalı tarafından yüksek lisans tez konusu olarak tarafıma verilmiştir. Söz konusu çalışmada, çoğu kaynakta kısaca değinilen bu konu üzerinde kapsamlı bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Bununla birlikte işbu çalışmaya özgülünen konu, uygulamada sık rastlanılmayan bir konuya münhasır olduğundan, doktrinde yararları ve uygulanabilirliği hakkında görüş ayrılıkları kendi görüşlerimiz ışığında kaleme alınmış ve yine ikinci derece mahkemelerince verilen gerek eski ve gerekse yeni tarihli kararlar ile, hem konudaki ikinci derece mahkemesinin yorumu aktarılmaya çalışılmış hem de, bu yorumların tarih içerisinde gereksinimlere göre ne denli değişim geçirmiş oldukları hususu paylaşılmıştır.

Bu bağlamda; öncelikle, gerek tez konusu seçiminde, gerekse çalışmanın şekillenmesinde her türlü yardım ve özveride bulunan tez danışmanım Doç.Dr. Mahmut KAŞIKÇI olmak üzere tüm kürsü hocalarım ve asistanlarına en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın vergi hukukunun temel problemlerinden birinin çözümü adına yararlı bir kaynak olarak benimsenmesi dileğiyle saygılarımı sunarım.

Özge TOSUN
İstanbul, Ağustos 2010

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	III
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KANUN YOLU KAVRAMI VE YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN DİĞER KANUN YOLLARINDAN FARKI

1. KANUN YOLU	3
1.1 Kanun Yolu Kavramı	3
1.2 Kesin Hüküm(Kazıyei Muhkeme).....	6
1.2.1 Kesin Hükümün Kabulündeki Amaç	6
1.2.2 Avrupa Usul Kanunlarındaki Kesin Hüküm Düzenlemeleri	8
1.2.3 Şekli- Maddi Anlamda Kesin Hüküm Ayırımı	9
1.2.3.1 Şekli Anlamda Kesin Hüküm	9
1.2.3.2 Maddi Anlamda Kesin Hüküm	10
1.2.4 Kısmi Anlamda Kesin Hüküm.....	11
1.2.5 Kesin Hükümün Etkisi	17
1.2.5.1 Ne Bis İn İdem Prensibi	17
1.2.5.2 Kesin Hükümün Bağlayıcılığı	18
2. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN DİĞER KANUN YOLLARINDAN FARKI.....	21
2.1 Yargılamanın Yenilenmesinin İtiraz ve Temyizden Farkı.....	21
2.2 Yargılamanın Yenilenmesinin Karar Düzeltmeden Farkı	23
2.3 Yargılamanın Yenilenmesinin Kanun Yararına Bozmadan Farkı	25

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMANIN YENİLENMESİ KURUMU

1.YARGILAMANIN YENİLENMESİ KAVRAMI	29
2.YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN NİTELİĞİ ve GEREKLİLİĞİ	32
3. YARGILAMANIN YENİLENMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR.....	36
4. YARGILAMANIN YENİLENMESİNE KONU OLABİLECEK KARARLAR	38
5. YARGILAMANIN YENİLENMESİNE KONU OLAMAYACAK KARARLAR	39
6. YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİ	45
6.1 Yeni Bir Senet veya Belgenin Ele Geçirilmiş Olması	46
6.2 Hükme Esas Alınan Senedin Sahte Olduğunun Anlaşılması.....	52
6.3 Karara Esas Olarak Alınan Bir İlam Hükümünün, Kesinleşen Bir Mahkeme Kararıyla Bozularak Ortadan Kalkması.....	56
6.4 Bilirkişinin Kasıtlı Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunduğunun Mahkeme Kararıyla Belirlenmesi	58
6.5 Hile Kullanılmış Olması	60
6.6 Vekil veya Kanuni Temsilci Olmayan Kimseler İle Davanın Görülüp Karara Bağlanmış Bulunması	62
6.7 Çekinmeye Mecbur Olan Başkan, Üye veya Hakimin Katılmasıyla Karar Verilmiş Olması	64
6.8 Birbirine Aykırı Hükümler	65
6.9 Hükümün, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmeyi İhlal Etmiş Olması	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİNİN GENİŞLETİLMESİ ve YARGILAMANIN YENİLENMESİ USULÜ

1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİNİN GENİŞLETİLMESİ	84
1.1 Mahkemelerin Boşluk Doldurması ve Vergi Yargılamasında Kıyas Yapılması.....	84
1.2 Anayasa Mahkemesi Kararlarının Vergi Yargılamasında Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Sayılması	92
1.3 Yeni Delil ve Yeni Olayın Vergi Yargılamasında Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Sayılması	95
2. YARGILAMANIN YENİLENMESİ USULÜ	101
2.1 Yargılamanın Yenilenmesinde Süreler	101
2.2 Yargılamanın Yenilenmesi Talebinde Bulunabilecekler.....	104
2.3 Yargılamanın Yenilenmesi Usulü.....	106
SONUÇ	117
KAYNAKÇA.....	121

KISALTMALAR

AB.	: Avrupa Birliği
a.e.	: Aynı Eser
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.s.	: Adı geçen sempozyum
a.g.t.	: Adı geçen tez
AİHK.	: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
AİHM.	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS.	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜEHFD.	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY.	: Anayasa
AYİM.	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYİMK.	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu
AYM.	: Anayasa Mahkemesi
BK.	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Bası
C.	: Cilt
C.D.	: Ceza Dairesi
CMK.	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CPC.	: Codice di Procedura Civile
CPC.	: Code de procédure civile
D.	: Daire
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Dn.	: Danıştay
DİDDK.	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
DVDDK.	: Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu
E.	: Esas
H.D.	: Hukuk Dairesi
HSYK.	: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HUMK.	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK.	: İçtihatları Birleştirme Kurulu
İHFM.	: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
İsv.Fed.Muk.	: İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu
İYUK.	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
Kan.	: Kanun
md.	: Madde
Mük.	: Mükerrer
S.	: Sayı
Say.	: Sayılı
s.	: Sayfa
t.y.	: Tarih Yok
TBB.	: Türkiye Barolar Birliği

vd. : Ve devamı
VUK. : Vergi Usul Kanunu
Yar. : Yargıtay
YHGK. : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
ZPO. : Zivilprozessordnung

GİRİŞ

Vergi, bireyin devlete karşı bir yükümlülüğüken, diğer taraftan da devletin var olmasını, ayakta kalabilmesini ve daha da önemlisi vergiyi veren kişiye hizmet etmesini sağlayan bir müessesedir. Devlet mekanizmasının var oluşu ile başlayan söz konusu sistem, devlet-birey ilişkisi içerisinde her zaman süregelmiştir. Lakin söz konusu ilişkinin aidiyet mantığına bürünmesi sakıncalı bir durum olabileceği gibi, devletin gelişigüzel vergi alması, bunun bir kontrol mekanizmasının olmayışı ise bireyin kazancının güvence altında olamayacağına emare teşkil edebilecektir.

İşte bu noktada verginin belirlenmesi, talep ve tahsil edilmesi sürecinde tek taraflı işlem tesis edilmesi hakkaniyetle örtüşmeyeceği için bireyin bu bağlamda haklarına hanel gelmemesi, kendisini yanlış işlemlerden koruması adına yasal yollara başvurabilme hakkı yine devletçe tanınmıştır.

Söz konusu yasal yollar tezimizin başlangıç noktasını oluşturmakla beraber, bu yasal yollarının istisnai noktaları, konumuz itibariyle ağırlık verdiğimiz alanlardır. İdarenin vergiyi belirleyip tahsil etmesi sebebiyle, genel olarak vergisel sorunların birey aleyhine oluşmasından bahisle, söz konusu yargısal yollarda zarar gören veyahut zarar görme olasılığı olan taraf genel olarak birey olmaktadır. Bu bağlamda söz konusu yasal yollar devletin değil, bir bakıma bireyin vergisel uyumsuzluklarda izleyeceği bir yol gibidir.

Konumuz yukarıda bahsi geçen yargısal yollarının istisnai durumlarıdır. İstisnai kanun yolları, olağan kanun yollarında oluşan aksaklık veyahut hayatın doğal seyrindeki bireyin kontrolü dışında oluşan gelişmelerden bireyin menfaatinin etkilenmemesi adına son derece yerinde bir düzenlemedir. Böylelikle mevzubahis düzenlemeler ile kanun koyucu, bireyin elinde olmayan nedenlerle hukuki düzlemde hakkını ararken zarar görmesinin de önüne geçmiş olmaktadır.

Tezimizde söz konusu düzenlemeler açısından genel bir değerlendirmede bulunacak, böylelikle öncelikle kanun yolu kavramına ve olağan ve olağanüstü kanun yollarına yeterli açıklığı kazandıracak ve daha sonra söz konusu kanun yollarından durumlarda istisnai yollara gidilmesi, diğer bir ifade ile başvurulması gerektiğine ilişkin kapsamlı izahatta bulunacağız.

Söz konusu düzenleme adli yargı kaynaklı olduğu için adli yargıya atıflarda bulunulacak kimi yerlerde ise cezai hükümlerden daha doğrusu ceza hukuku kurumlarından istifade edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KANUN YOLU KAVRAMI VE YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN DİĞER KANUN YOLLARINDAN FARKI

1. KANUN YOLU

1.1. Kanun Yolu Kavramı

İdari yargılama usulünde (ve vergi yargısında) bir yargı merciinin verdiği kararlara karşı çeşitli başvuru yolları bulunmaktadır.

KURU' ya göre; “ *Kanun yolu, davanın taraflarına tanınan hukuki yoldur ki, bununla yanlış olan kararların (daha doğrusu yanlış olduğu iddia edilen kararların) tekrar incelenmesi ve değiştirilmesi sağlanır.*”¹ Geniş anlamda kanun yolu, aralarındaki uyuşmazlığı dava biçiminde yargı organı önüne getiren taraflara kanun tarafından tanınan, bu dava ile ilgili olarak mahkemece verilen her türlü yargısal kararın tekrar gözden geçirilmesini, gerekli ise düzeltilmesini sağlayan bir olanaktır.² Dar anlamda kanun yolu ise, hâkim tarafından verilip henüz kesinleşmemiş olan kararın, kararı veren hâkimden başka bir hâkimce incelenmesine olanak sağlayan adli vasıta³dır.

ARSLAN'a göre ise kanun yolu tanımı yapılırken aleyhine başvurulacak kararın son karar olması zorunlu olmamalı, ara kararlar da tanıma dâhil edilmeli ve tanım geniş anlamda kabul edilmelidir.⁴

Hüküm verirken mahkemelerin yanlışlık yapma ihtimali bulunduğundan, verilen kararların daha yüksek bir mahkeme tarafından kontrol edilmesi için, her

---

¹ Baki KURU, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 6.bs., 5.C., İstanbul, 2001, s.4483.

² Ramazan ARSLAN, **Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi**, 1.bs. Ankara, Turhan Kitapevi, 1977, s.8.

³ Ahu KARAKURT, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakemenin Yenilenmesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s.33.

⁴ ARSLAN, **a.g.e.**, s.9.

hukuk sisteminde kanun yolları kabul edilmiştir. Hâkimlerin hukuk kurallarını başka başka şekilde yorumlamalarından mahkemeler arası farklı kararların çıktığı düşünülebilir.

Fakat akla gelen ilk soru kanun yollarına başvurma neticelerinin hukuki olup olmayacağı yönündedir. Hâkimlerin hata yapabilme olasılığı ve takdir yetkisi düşünüldüğünde, söz konusu kararın kurul halinde; yani birden çok hâkimle verilmesi ile az sayıda hâkim veya tek hâkimle verilmesinin “*mutlak doğruyu*” bulmak açısından bir teminat olacağı gibi bir düşünce akla uygun değildir. Kararın deneyimli birden çok hâkimle görüşülmesinin fikir teatisi ile birlikte doğruluk payı yüksek olan bir netice doğurması ihtimali yüksektir. Fakat kanun yollarına başvuru ile hakkı ihlal edilen bireye yönelik doğru bir karar çıkıp çıkmayacağı ise muammadır.

Kanaatimiz odur ki; kanun yollarının varlığı hukuk devleti olmanın bir gereği, ayrıca “*hak arama hürriyeti*” nin olmazsa olmazıdır. Türkiye’de hâkim ve savcılar, başkanlığını yürütme erkinin bir üyesinin yaptığı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’na tabi olması ve o kurum tarafından disiplin kovuşturmasının yapılması, ülkemizde yargı faaliyetlerinin bağımsızlığına gölge düşürür niteliktedir.⁵

Adil yargılanma olabilmesi için bağımsız ve tarafsız bir mahkemenin varlığı gereklidir. AİHM, bir mahkemenin bağımsızlığında, üyelerin atanma, tayin, görevden alınma usulü, görev süresi, üyelere emir verme yetkisini sahip makamın mevcut olup olmadığına bakmaktadır ki, bu sayılanlar hukuk sistemimizde karşılık bulamamaktadır.⁶ Dolayısı ile, kanun yoluna başvurup, haklı olduğunu düşünen bireyin hukuka uyar karar beklentisine yaptırım korkusu içerisindeki hâkimler tarafından cevap veriliyor olacaktır.

---

⁵ AB raporlarına rağmen güncel Anayasa değişikliğinde Adalet Bakanı’nın HSYK başkanı olması ve Bakanlık müsteşarını HSYK doğal üyesi olması hususu korunmaktadır.

⁶ Ahmet TAŞKIN, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılanma Hakkı”, Adalet Dergisi, S.19., s.39 vd.

Kanun yollarına başvuru için kanun koyucu bazı şartlar koymuştur.

Bu şartlardan *ilk şart* hukuki yarar şartıdır; yani mahkeme kararı, dava tarafının talebini tam olarak karşılıyorsa talebi tam olarak karşılanan taraf kanun yoluna başvuramayacaktır. Danıştay da aynı doğrultuda bir kararında kanun yollarına ancak hukuki yarar bulunması halinde başvurulabileceğini, dolayısıyla lehine sonuçlanan bir davada idarenin temyiz isteminde bulunamayacağını belirtmektedir.⁷

İkinci şart kanun yoluna, düzenlenen süre içinde başvurmaktır. Son olarak da kanun yollarına başvurma hakkından feragat eden taraf bu yollara başvuramaz.⁸

KURU'ya göre taraflar karar verilmeden önce temyiz hakkından feragat edemezler, bunun sebebi olarak da Medeni Kanun 23. maddesi gösterilmektedir.⁹ Kanaatimizce tarafların *hak arama hürriyeti* var ise, kıyasen söz konusu hakkı kullanmama isteği de bir hak olarak öngörülebilir. Dolayısıyla KURU, bu hususta tarafların hak mahrumiyeti yaşamaması ve telafisi güç sonuçların doğmaması adına bunu dile getirmiş olsa da, söz konusu düşüncenin diğer açıdan "*iyiniyetli hak sınırlaması*" olarak adlandırılabilirdiği kanaatindeyiz.

Kanun yolları, bir hükmün doğruluğunun ve yanlışlığının sorgulanması açısından önem arz etmektedir, dolayısı ile süresi içerisinde kanun yollarına başvurmayıp hükmün kesinleşmesi olasılığı bir yana bırakılırsa, kanun yoluna başvuran taraf, aleyhine verilen karar için üst yargı merciine başvurarak eğer karar hukuka aykırı verilmiş ise, bu kararın düzeltilmesini sağlamak için bir şans elde etmiş olur ve daha da önemlisi söz konusu hükmün kesinleşerek birazdan kıyasen anlatılacak kanun yolları istisna kalmak üzere, kendisi aleyhine dava açılmasının, tekrar yargılamaya konu olmasının böylelikle önüne geçmiş olur.

---

⁷ Dn. 6.D., E: 1987/1606, K: 1988/652 sayılı kararı. Ayrıca bkz. Cafer ERGEN, **İdari Yargılama Usul Kanunu Şerhi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s.390.

⁸ Akın KIVRAKDAL, "**Türk Vergi Yargısında Kanun Yolları**", Düzeltilmiş Tez, İstanbul, 2006, s.25.

⁹ Medeni Kanun, md. 23 "*Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz...*"

1.2. Kesin Hüküm(Kaziye-i Muhkeme)

Kesin hüküm, davayı sona erdiren karardır.¹⁰ Zira diğer bir ifade ile kesin hüküm, yargı kararı verilmiş hukuki uyuşmazlığın sonsuza kadar çözümlenmiş sayılmasıdır.¹¹ İdare hukukundan farklı olarak, kesin hüküm ceza hukukunda, yargılaması yapılan ceza uyuşmazlığının konusunu teşkil eden ve kanun yolları aşmasını geçen eylem hakkında verilen hükümdür.¹² Yalnız uyuşmazlığı çözen kararlar değil, işin özünü karara bağlamadan, davayı sonuçlandıran kararlar da kesin hüküm kavramı içinde yer alır. Bunlar arasında görev, yetki, süre yönünden ya da “karar verilmesine yer yok” denilerek davayı sonuçlandıran kararlar da yer alır.¹³

1.2.1. Kesin Hükümün Kabulündeki Amaç

Kesin hükümün kabulündeki amaç açısından doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır, bunlardan bir tanesi “hukuki güvenlik” prensibidir.¹⁴ Söz konusu görüşe göre her uyuşmazlığın bir sonu olmalıdır. Sosyal zorunluluğun ifadesi olarak toplum güven içerisinde yaşmalıdır. Bu sebeple ve toplumun korunması bakımından büyük sayıda doğru ve haklı kararın yanında az sayıda doğru ve haklı olmayan karara da göz yummak, bu kararlara da kesin hüküm kuvveti tanımak, sosyal amaca ulaşmak için zorunludur.

Yargılamanın belli bir noktada sonlandırılması ihtiyacı, bir başka ifade ile verilen hükümün kural olarak değiştirilemez kılınması gerekliliği, kesin hüküm kurumunu doğurmuştur. Kesin hüküm, uyuşmazlığın tarafları bakımından çözümünü

---

¹⁰Kesin hüküm terimi eski dilde çeşitli şekilde ifade edilmiştir. “Kaziye-i muhakeme”, yani “muhakemenin kaziyesi” tabiri bunlardan biridir. Lakin bu tabir anlamsız bir tabirdir; zira “*tarafları dinleyip hüküm vermenin seyri*” gibi tuhaf bir anlama gelmektedir. İkinci olarak kullanılan “*Kaziye-i muhkeme*” ibaresinin terimsel karşılığının da “*kesin hüküm*” olmadığı düşünülmektedir. Zira “*kaziye-i muhkeme*” Türkçeleştirilmiş hali ile “*muhkem kaziye*”, “*tahkim edilmiş şey*”, “*sağlam şey*” dir. Dolayısı ile “*kesin hüküm*” teriminin eski dildeki karşılığının “*kat’i hüküm*” veya “*hüküm-i kat’i*” olması gerekir. Ayrıntı için bkz. Kemal GÖZLER, “**Res Iudicata’nın Türkçesi Üzerine**”, AÜHFED., C.56, Sayı 2, 2007, s.55-56.

¹¹ GÖZLER, a.g.m., s.46.

¹² Erdener YURTCAN, **Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm**, 2. bs., İstanbul, 1987, s.4.

¹³ A.Şeref GÖZÜBÜYÜK, **Yönetmelik Yargı**, Güncelleştirilmiş 21. bs. Ankara, Şubat 2005, .s.492.

¹⁴ Ramazan ÇAĞLAYAN, “**İdari Yargıda Kesin Hüküm**”, AÜEHFD, C.III, S.1, 1999, s.125.

ifade eden bir terimdir. Kesin hüküm kararın kesin olarak doğru olduğunu anlatmaz, sadece kural olarak doğruluğu yeniden tartışılmayan kararı ifade eder.¹⁵ Diğer bir anlatım ile kesin hüküm, maddi hakikati değil, hukuki hakikati ifade etmektedir.¹⁶

Bir diğer görüşe göre, herhangi bir uyuşmazlık hakkında yargılama yapıp hüküm verilmiş ve bu da kesinleşmiş olduğu takdirde, kesin hüküm ikinci bir yargılamaya engel olmakta, bu sebeple de aynı uyuşmazlık hakkında ikinci bir karar verilememekte, böylece uygulamanın ve içtihadın yeknesaklığı sağlanmış olmaktadır.¹⁷

Yine bir görüşe göre, kesin hüküm aynı konuda ikinci bir karara engel olduğu için uygulamada birliği sağladığı gibi, ayrıca mahkemelerin ve hükümlerin otoritesini sağlamaktadır. KURU'ya göre kesin hüküm, hem kişiler hem de devlet için hukuki durumda istikrar yaratır. Hukuki güvenlik ve yargı erkine güven, kesin hüküm müessesesi ile sağlanır.¹⁸ ARSLAN da kesin hüküm ile toplum içinde güven ve istikrar kurulacağını, yargı organlarının da daha düzenli ve verimli çalışma ortamı bulacağını ve toplumsal barışın sağlanacağını düşünmektedir.¹⁹ Doktrinde belirtilmesinde fayda gördüğümüz son görüşe göre ise, kesin hükmün usul ekonomisine katkıda bulunduğu, zamandan ve masraftan tasarruf sağladığı yönündeki görüştür.²⁰

Bu noktada kesin hükme ilişkin yukarıda belirtilen görüşlerin ışığında denilebilir ki kesin hükmün varlığı ile hukukta yeknesaklık sağlanmakta ve başta ilk derece mahkemeleri olmak üzere temyiz mercilerinin otoritesi sağlanmaktadır. Kesin hüküm ile birlikte aynı konuda ikinci bir yargılamanın yapılamayacağı görüşü var olsa bile, söz konusu durumun istisnaları var olmaktadır. Dolayısı ile haklı olunan bir durumda aleyhte bir kesin hükmün çıkması durumunda

---

¹⁵ KARAKURT, a.g.e, s.22.

¹⁶ GÖZLER, a.g.m., s.47.

¹⁷ YURTCAN, a.g.e., s.7.

¹⁸ KURU, a.g.e., s.4980.

¹⁹ ARSLAN, a.g.e., s.5.

²⁰ YURTCAN, a.g.e., s.8.

istisnai de olsa yargılamanın önü açıktır. Zira bu hataları düzelterek yolu açık tutmak, kesin hükme saygıyı sağlamanın en iyi yoludur.²¹

Son olarak belirtilmesinde fayda gördüğümüz husus ise, kesin hüküm ile tarafların durmadan yargılamaya konu edilmemesi bu anlamda tarafların iç huzura kavuşturulması gayesi güdülmektedir.

1.2.2. Avrupa Usul Kanunlarındaki Kesin Hüküm Düzenlemesi

Tezimize konu olan yargılamanın yenilenmesi kurumu başta olmak üzere, birçok düzenleme İYUK'a HUMK'tan aktarılmıştır. HUMK'un mehz kanunu ise Nöşatel Usul Kanunu'dur, lakin bahsi geçen kanunda kesin hüküm düzenlemesi yer almadığından başta Alman Medeni Usul Kanunu olmak üzere diğer usul kanunlarındaki düzenlemeler bu bölümde tartışılacaktır. Alman Medeni Usul Kanunu 322. maddesine göre;

*“Kararlar sadece dava veya karşı davada ileri sürülen taleple sınırlı olarak kesin hüküm etkisini haizdir. Davalı, bir karşı talebin mahsup edilmesini talep ettiğinde, karşı talebin mevcut olmadığına dair karar, sadece mahsup edilen meblağ kadarıyla, kesin hüküm etkisini haizdir.”*²²

Söz konusu kararda da görüleceği üzere maddi anlamda kesin hüküm sınırları dar tutulmuştur.²³

Yine benzer şekilde İsviçre Hukuku'nda kesin hüküm sınırları dar tutulmuş, sadece hüküm fıkrasındaki bölüm kesin hüküm etkisini haiz olmakta, kararın

²¹ Eralp ÖZGEN, **Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi**, Ankara, Başnur Matbaası, 1968, s.18.

²² Mehaz kanun orijinal metni şu şekildedir;
Zivilprozessordnung(ZPO) § 322 Materielle Rechtskraft.

“(1) Urteile sind der Rechtskraft nur insoweit fähig, als über den durch die Klage oder durch die Widerklage erhobenen Anspruch entschieden ist.

(2) Hat der Beklagte die Aufrechnung einer Gegenforderung geltend gemacht, so ist die Entscheidung, dass die Gegenforderung nicht besteht, bis zur Höhe des Betrages, für den die Aufrechnung geltend gemacht worden ist, der Rechtskraft fähig.” Ayrıntı için bkz. Hamide Özden ÖZKAYA-FERENDEÇİ, **“Kesin Hükümün Objektif Sınırları”**, 1.bs., On iki Levha Yayıncılık, İstanbul Nisan 2009, s.60.

²³ 2006 tarihli HUMK tasarısının 307. maddesinde Alman Usul Kanunu düzenlemesine benzer nitelikte düzenleme getirilmiştir.

gerekçesi bu kapsama girmemektedir. İskandinav Hukuk Sistemleri açısından bakıldığında Finlandiya sisteminde kesin hüküm kanun tarafından düzenlenmemektedir, İsveç ve Finlandiya sistemlerinde yine kapsamı dar tutulmuş olup, kesin hüküm sadece davada talep edilen husus üzerinde etkisini göstermektedir.²⁴

1.2.3. Şekli-Maddi Anlamda Kesin Hüküm Ayırımı

Kesin hüküm kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Birazdan değinileceği üzere doktrinde kimi yazarlar şekli anlamda ve maddi anlamda kesin hüküm ayrımının bir ayrım olarak adlandırılmayacağını belirtse de genel kabul edilen görüş kesin hükmün şekli ve maddi olmak üzere iki farklı ayrıma tabi olduğudur. Tez konumuz olağanüstü bir kanun yolu olması sebebiyle kararların ancak kesin hüküm halini alması ile bu yola başvurulabilmektedir. Diğer bir ifade ile bir kararın kesin hüküm niteliğine sahip olması ile o karar aleyhine tez konumuz olan yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurunun ilk koşulu yerine getirilmiş olmaktadır. Dolayısı ile olağanüstü kanun yolları açısından önem arz eden kesin hüküm kavramına kapsamlıca ve ayrımları ile birlikte değinmekte fayda görmekteyiz.

1.2.3.1. Şekli Anlamda Kesin Hüküm

Şekli kesin hüküm uyuşmazlık hakkında verilen hükmün artık değişmeyeceğini ve bu hükme karşı kanun yollarının kapalı olduğunu, yani hükmün kesinliğini ifade eder.²⁵ Dolayısı ile tarafların bir daha dava ikame etmesine mahal vermemek adına ileride de bahsedileceği üzere maddi anlamda bir kesin hüküm tayinine hacet kalmamaktadır.

Bir hükmün şekli anlamda kesinleşebilmesi belli şekillerde olabilmektedir;
—Hükmün temyizi kabil olmayan kararlar şekli anlamda kesin hükümdür;

²⁴ ÖZKAYA-FERENDECİ, a.g.e., s. 63 vd.

²⁵ YURTCAN, a.g.e., s.14.

—Temyizi kabil olmasına rağmen, kanun yoluna başvuru süresinin geçirilmesi durumunda da şekli anlamda kesin hüküm elde edilmiş olmaktadır.

Şekli anlamda kesinleşme ile artık olağan kanun yollarına başvuru imkânı ortadan kalkar. GÖZLER, şekli-maddi anlamda kesin hüküm ayırımına gidilemeyeceğini savunmaktadır. Yazar bu noktada söz konusu ayırımın diğer yazarlarca mukayesesinde, şekli anlamda kesin hükmün anlatımına maddi anlamda kesin hükümden çok daha az yer verilmesi ile dahi aynı kurumun iki değişik yönünün gerçekte var olmadığını ispatlanabileceğini savunmaktadır. Zira yazara göre az da olsa içerik açısından denge olması gerekmektedir. Yine yazara göre, bir karar hakkında maddi anlamda kesinlikten bahsedebilmek için, o kararın şekli anlamda kesinleşmiş olması gerekir. Yani şekli anlamda kesinlik maddi anlamda kesinliğin şartıdır. Dolayısı ile şekli anlamda kesin hüküm denilen şeyin maddi anlamda kesin hükmün başlangıç anını tespit etmekten başka bir fonksiyonu yoktur. Bu minvalde kesin hüküm ile kastedilen şeyin aslında şekli anlamda kesin hüküm olması gerekmektedir.²⁶

Kanaatimizce maddi anlamda kesin hükmün varlığının, o kesin hükmün ancak şekli anlamda da kesin hüküm teşkil etmesi ile mümkün olması şekli ve maddi anlamda kesin hüküm ayırımına gidilmesine engel değildir. Bir kararın maddi anlamda kesb-i kat'iyet etmesi ile amaçlanan hukuki istikrarın ve mahkeme kararlarına güvenilmesinin sağlanmasıdır.²⁷

1.2.3.2. Maddi Anlamda Kesin Hüküm

Şekli anlamda kesin hüküm sadece dava aşamasında uyuşmazlığı sona erdirdiği halde maddi anlamda kesin hüküm ile ileriye yönelik söz konusu davanın bir daha konu edilmesi engellenmektedir. Bir başka deyişle, maddi kesin hüküm, hükmün başkaları tarafından nazara alınması, göz önünde bulundurulmasıdır.²⁸

---

²⁶ GÖZLER, a.g.m., s.52.

²⁷ ÇAĞLAYAN, a.g.m., s.125.

²⁸ YURTCAN, a.g.e., s.27.

Dolayısı ile şekli kesin hükümden farklı olarak taraflar için değil, üçüncü kişiler açısından önem arz eden bir durumdur.

Maddi anlamda kesin hükmün unsurları 3 tanedir, *tarafların aynı olması, dava konusunun aynı olması ve dava sebebinin aynı olması*.

Böylelikle tarafların mahkeme kararlarına güvenmesi ve uyuşmazlığın geleceğe yönelik olarak bertaraf edilmesi sağlanır. Maddi hükmün şartlarına baktığımızda ise; Dava konusunun (müddeabih), dava sebebinin, yani vakianın, tarafların aynı olması gerekir. Kesin hüküm taraflar yönünden kesin delil, taraf olmayanlar yönünden ise güçlü delil oluşturur.²⁹

1.2.4. Kısmi Anlamda Kesin Hüküm

Kesin hüküm hem kanun yollarına başvuru açısından, hem de icrai işlemler açısından önem arz etmektedir. Önem arz eden, verilen hükmün tamamı üzerinde değil de bir kısmı üzerinde kesinlik olmasıdır. Asıl sorun ise hükmün bir kısmının kesinleşmesi durumunda, kesinleşen kısmın ve kesinleşmeyen diğer kısmın akıbetinin ve uygulamasının ne olacağıdır.

Bu noktada aşağıda genel hatları ile kısmi kesinleşmeye farklı *iki* bakış açısı ile yaklaşılmıştır. *Birincisinde* farklı mahkeme kararlarının kesinleşmesine değinilmiş, *ikincisinde* ise, kısmi talep kavramı üzerinde durulmuştur.

Kanaatimizce kısmi kesinleşmede esas sorun farklı iki yargı organınca verilen kararlardaki farklılığın ne şekilde giderileceğine dairdir. Bu noktada VUK 359. maddede belirtilen vergi ziyayı ve kaçakçılığı gibi, suçlarda ciddi sorunlar ortaya çıkabilecektir. Örneğin vergi dairesi, vergi ziyayı cezası verdikten sonra, bu işlem dava konusu olabilir ve dava neticesinde mükellefe kesilen ceza kesinleşebilir. Aynı

---

²⁹ **Yar. 16.H.D.** 20.06.2003 tarih ve E:2003/6901, K:2003/6295 sayılı kararı, **Yargı Dünyası Karar Dergisi**, S.2, Mart-Nisan 2004, s.186.

anda ceza mahkemesi ise, suçun unsurlarının oluşmaması hasebiyle hürriyeti bağlayıcı herhangi bir ceza vermeyebilecektir. Bu durumda bir mahkeme tarafından suçsuz ilan edilen mükellef, diğer taraftan beraat ettiği eylem nedeniyle kesinleşen bir mahkeme kararı ile karşılaşacaktır. Bu noktada doktrinde ceza mahkemesi ve vergi mahkemesi kararlarının birbirlerini bağlamayacağı ileri sürmektedir.³⁰ Bu noktada VUK 367. madde ise, “*Ceza mahkemesi kararları, bu Kanunun dördüncü kitabının ikinci kısmında yazılı vergi cezalarını uygulayacak makam ve mercilerin işlem ve kararlarına etkili olmadığı gibi, bu makam ve mercilerce verilecek kararlar da ceza hâkimini bağlamaz.*”³¹ demekle konuyu netleştirmiş gibi gözükse de, kanaatimizce kanun koyucunun iki farklı mahkemece aynı konuda karar verilebileceğini öngören bir maddeyi kaleme almak yerine bu maddeye gerek duyulmayacak bir düzenleme yolu seçmesi daha uygun olurdu.

Bu noktada “*ne bis in idem*” ilkesinden yani bir suçtan ötürü iki kere hüküm giyilememesi gereğinden bahsetmek gerekir. Her ne kadar vergi mahkemesi kararının bir hüküm olmadığı, daha doğrusu idari bir işlemin devamı olduğu düşünülse dahi, biri vergi, diğeri ceza mahkemesince verilmiş iki farklı karar olacaktır. Mükellefin yapmış olduğu eylem için iki kere hüküm giydirilmiş olacaktır.

---

³⁰ Mustafa AKKAYA, “**Vergi Mahkemesi ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Etkileşimi Üzerine Bir İnceleme**” AÜHFD., C.49, S.1.2000, s.88.

³¹ Madde metninde belirtilen merciler ise önceden vergi yargılamasında söz sahibi olan vergi komisyonlarıdır. Vergi komisyonları, muvazzaf itiraz, gayri muvazzaf itiraz ve vergiler temyiz komisyonu olarak ayrılmaktadır. Söz konusu komisyonlar döneminde Maliye Bakanlığı’na bağlı olmaları hasebiyle mahkeme yetkisini hav’i olamamışlardır. Bu husus AYM.’nin 27.60.1996 tarih ve E:1966/16 K:1966/28, sayılı kararı ve aynı doğrultuda Yar. 7.C.D. 05.05.1971 tarih ve E:1971/6155 ve K:1971/5890 sayılı kararı ile netleşmiştir. Temyiz komisyonu kararlarına karşı “incelemelerin iadesi” istenebilmiştir. Söz konusu kurum ilk kez 1949 tarihli 5432 nolu Vergi Usul Kanunu ile getirilmiştir. Ayrıca komisyon kararları aleyhine Danıştay’a başvurulabilmesi, Danıştay’ın temyiz mercii olarak değil, ilk derece mahkemesi olarak faaliyet göstermesine sebebiyet vermiş ve iş yükü sorunu oluşmuştur. Vergiler Temyiz Komisyonu’nun ayrıca Danıştay’ın vermiş olduğu kararlara “*direndiği*” görülmüştür. Fakat mahkeme niteliği olmayan bir kurum, kendisini yürütmeye bağlı olmasına, kanunda böyle bir tanımın yapılmamış olmasına ve pekiştirici olarak ikinci derece yargı kararlarına rağmen ilk derece mahkeme olarak addetmiştir. Ayrıntı için bkz. Lütfi DURAN, “**Vergiler İtiraz ve Temyiz Komisyonları ile Vergi İhtilaflarının Akıbeti**”, İktisat ve Maliye Dergisi, C:14, S:2 Mayıs 1967 s.51 vd., Mahfi EĞİLMEZ, “**Vergiler Temyiz Komisyonu’nun Örgüt ve Etkinlik Açısından Değerlendirilmesi**”, Maliye Dergisi, S.46, 1980, s.87 vd., Nami ÇAĞAN, “**Vergi İtiraz ve Temyiz Komisyonları**”, AÜHFD., C:28, S:1-4, 1971, s.187 vd., ARSLAN, a.g.e., s.37.

AKKAYA, ceza mahkemesinin vergi mahkemesindeki yargılamayı CMK 218 mucibince “*bekletici mesele*” yapması gerektiğini belirtmektedir. Zira bu noktada yargılamanın birleştirilmesi mümkün değildir.³² Kanaatimizce yerinde bir öneridir, asıl sorun, davanın bekletici mesele yapılmaması durumunda ne olacağıdır. Zira iki farklı mahkemece verilmiş ve kesinleşmiş fakat birbirine aykırı kararlar mevcut olacaktır. AKKAYA, bizim de savunduğumuz görüşe göre, verilen kararların, ileride kapsamlı olarak da dile getirileceği üzere “*yeni delil, yeni olay*” sayılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebileceğini belirtmiştir. Her ne kadar idari yargıda bu sebep “*yargılamanın yenilenmesi*” için İYUK’ta kaleme alınmamış olsa da, son bölümde bahsedileceği üzere, istisnai bir sebep olarak görülmesinde bir zarar olmadığı kanaatindeyiz.

Kısmi kesinleşme açısından diğer bir husus ise kısmi dava açılmasıdır. Kısmi davanın açılmasının amacı, dava masraflarının asgari tutularak mahkemenin hukuki tutumunu değerlendirme isteğidir.³³ Kısmi davalara ilişkin doktrindeki farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre kısmi bir dava ücreti belirleyip, kalan kısmın mahfuz tutulduğu belirtmediği sürece bu dava kısmi dava olarak öngörülemez, bunun açıkça yazması gerekmektedir, yazılmaması bu haktan feragat edildiği anlamına gelir. Karşıt görüş ise, bir hakkın ileride kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin bir ibarenin yazılmamasının feragat gibi son derece önemli bir sonuca bağlanmasının ağır olduğunu belirtmektedir.³⁴

Doktrinde, kesin hükmün etkisinin yukarıdaki durumlarda ne olacağına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, talebin geriye kalan kısımdan yeterince ayırt edilebileceği ve belirlenebileceği durumlarda, kesin hüküm etkisi sadece kısmi davayla sınırlı kalmalıdır. Bu görüş Alman doktrinince de benimsenmiştir. Sunulan gerekçe ise davacının talep etmediği bir hususun

---

³² AKKAYA, **a.g.m.**, s.92.

³³ ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.180.

³⁴ ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.188. vd.

kesinleşmesinin tasarruf yetkisini kısıtlıyor olmasıdır. Karşıt görüş ise davalının korunması prensibinden hareket etmektedir.³⁵ Burada davacının kısmi dava ile masrafları az tutup mahkemenin görüşünü alma hakkı var ise, aynı şekilde dava reddedildiğinde davalının bu neticeden faydalanması gerekmektedir. Yine farklı bir gerekçe kısmi davanın kabulü halinde davacının kazanma şansı davalı aleyhine yükselmesinden bahisle, davanın reddedilmesi ve bakiye için dava açılmaması da davacının bu anlamda ödeyeceği bedel olarak görülmektedir.³⁶

Diğer bir görüş ise, kısmi davanın aynı zamanda tüm dava konusu için tespit niteliğini taşıdığını dolayısı ile verilecek hükmün talep edilen kısım ile sınırlı olmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe ilişkin sunulan gerekçelerden biri ise, davacının kısmi davada diğer haklarını saklı tutmamasının kendi kusuru olacağı ve bu kusuru hasebiyle verilecek kesin hükmün, saklı kalan kısım içinde geçerli olması gerektiğidir. Aynı doğrultuda farklı bir görüş ise, Alman doktrinindeki “*talep prensibi*” nden hareketle davacı kısmi talepte bulunsa bile, mahkeme talebi reddederken tüm talebi inceledikten sonra karar vereceği için, kalan kısım içinde geçerli olması gerektiğini savunmaktadır.

Türk yargılama sisteminde ise, yukarıda örneklerden farklı olarak kısmi dava açılıp kalan hakların mahfuz tutulması durumunda müstakbel hak ve alacaklardan zımni olarak feragat edildiği savunulmaktadır. Söz konusu uygulama doktrinde tartışmalıdır. Buna gerekçe olarak ise bazı yazarlar feragatin net ve yanlış anlamaya mahal vermeyecek şekilde, yani şekil unsurları yerine getirilerek yapılması gerektiğini belirtmektedirler.³⁷ Bazı hukukçular kısmi davada kesin hükmün etkisi açısından ise, kabul edilen kısmi davanın ikinci davada davacı lehine kesin hüküm teşkil etmesinin de reddedilen açık kısmi davanın da davalı lehine etki göstermesi kadar normal karşılanması gerektiğini savunmaktadır.³⁸

---

³⁵ ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.207.

³⁶ ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.210.

³⁷ 2006 tarihli HUMK tasarısında yeni bir düzenleme getirilmiş, bakiyenin mahfuz tutulması gerekliliği aranmadığı için zımni feragat gibi bir uygulamaya da son verilmiştir.

³⁸ ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.227.

FERENDECİ'ye göre kısmi davada kesin hükmün etkisi taleple sınırlı olmalıdır, kısmi davaların da tam davalar gibi düşünülmesi gereklidir, zira tam davalarda taleple sınırlı olma durumu söz konusu iken, kısmi davalarda bunun farklı düşünülmemesi gerekmektedir.³⁹

Kanaatimiz odur ki, kısmi davada talep unsuru açısından değerlendirme yapılmalı, talep edilen hususun kesinleşmesi ile tüm davanın kesin hükme bağlanması engellenmelidir. Zira davacı kısmi dava açıp kalan haklarını mahfuz tuttuğunu belirtmese bile, bu haklarını daha sonra talep edebilmesi hukukun gereğidir. Söz konusu haklardan feragat edildiği anlamı çıkarılmamalıdır. Talep edilmeyen bir hakkın mahkemece hüküm altına alınması, kesin hükme bağlanması son derece vahim sonuçlar doğurmaya açıktır. Davacı kısmi dava ile yargılama masraflarından tasarruf etmektedir, bu tasarruf kastını farklı bir neticeye bağlamak uygun değildir. Ayrıca bu tasarrufu bir kusur gibi düşünerek, kusurun neticesi olarak kesin hükmün tüm dava üzerinde etki göstermesi gerektiğini savunmak da doğru değildir. Kaldı ki yukarıda da bahsedildiği üzere mahkemece verilecek karar, sonradan talep edilmesi öngörülen hak için de tespit niteliğindedir, dolayısı ile mahkemece reddedilmiş bir davada, davacının tekrar konusu, tarafları aynı olan bir dava açması, sonucunun öngörülebilir olması hasebiyle mantık dışıdır, davacının bu gibi bir yola başvurma ihtimali çok düşük olacaktır. Başvurursa, ilk mahkemece verilen karar, sonraki mahkemece bağlayıcı olmasa bile yapılan tüm delil tespitleri ve sair hususlar hâkimce nazara alınabilecek ve yargılama süreci kısaltılabilecektir.

Bu noktada bile bile adli mercilere iş yükü yüklemenin ise, bir yaptırıma bağlanabileceğini öngörmekteyiz. Böylelikle reddedilen ilk davadan sonra, ikinci bir dava açılıp hukuk sistemi içerisinde şans denenmesi gibi bir düşünce yaptırıma bağlanarak caydırıcılık sağlanabilir. Lehe bir karar çıkması durumunda ise, davacının hak arama hürriyetinin engellenmesi düşünülemez olduğundan ıslah yoluna gidilmesinde herhangi bir engel düşünülmemelidir. Yargılama sistemimiz ise, talep edilmemeyi zımni feragat gibi görmekte ve yanlış bir yaklaşım sergilemektedir.

---

³⁹ ÖZKAYA-FERENDECİ, a.g.e., s.228.

Medeni yargılamada söz konusu durum yeni tasarıda kaleme alınmış ve yerinde bir düzenleme getirilmiştir. İdari yargı sisteminde ise kısmi davanın geçerliliği, diğer bir ifade ile uygulanabilirliği bile tartışmalıdır.

İdari yargı sisteminde kısmi dava konusunda düzenleme bulunmadığı gibi içtihatlar bakımından da birlik bulunmamaktadır. Zira bilindiği üzere İYUK'un ilgili maddesinde kısmi dava ve ıslah hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. Bahse konu kanunda düzenleme bulunmayan bazı hallerde HUMK'a atıf yapılmıştır.⁴⁰

Bir görüş kısmi dava ve ıslah hususunda herhangi bir düzenleme olmadığından bahisle, uygulamasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Her ne kadar böyle bir düzenleme kanunda vücut bulmamış olsa dahi, ikinci derece yargı merciinin bu düzenlemeye ilişkin çelişkili kararları bulunmaktadır. Zira Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin 30.05.1989 tarih ve E. 1988/289, K. 1989/213 Sayılı Kararı'nda:

“ Dava açıldığı sırada zararın miktar olarak belirtilmesi mümkün değilse, uyuşmazlık konusu miktar dava dilekçesinde gösterilmeden de tam yargı davası açılabileceği” ne karar verilmiştir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 29.09.1993 tarih ve 93/408–398 sayılı kararında ise yukarıdaki kararından farklı olarak;

“ İdari yargıda, idari eylem veya işlemlerden doğan zararın tazmininin ancak süresi içinde açılacak davalar yoluyla istenebileceği, fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak süresi geçirildikten sonra yeniden tam yargı davası açılmasına imkân bulunmadığından davanın süre yönünden reddi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır ve davanın süre yönünden reddine” karar vermiştir.

İstanbul 3.İdare Mahkemesi'nce Anayasa Mahkemesi'ne İYUK 31. maddenin Anayasa'nın 2 ve 10. maddelerine aykırılığı nedeniyle açılan davada, Anayasa

---

⁴⁰ İYUK md.31 “...hâkimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükûnunu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.”.

Mahkemesi 12.06.2008 tarihli kararında adli ve idari yargılama sisteminin, davacı ve davalıların birbirinden ayrı olması hasebiyle aynı yasa kurallarının uygulanamayacağını belirtmiştir. Yine aynı Anayasa Mahkemesi 20.07.1999 tarihli kararı ile HUMK 87’de yer alan “*müddei islah yoluyla müddeabihi tezyit edemez*” hükmünü bir hakkın elde edilmesinin zorlaştırılması olarak görmüş ve bunun “hukuk devleti” ilkesine aykırı olduğunu belirterek iptal etmiştir.

İdari yargılamada ıslah gibi bir düzenlemenin olmaması kanaatimizce uygulanamayacağı anlamına gelmemelidir. İYUK 31. Madde ile HUMK’a atıfta bulunmuş ve hangi durumlarda HUMK hükümlerine gidileceği belirtilmiştir. Kanaatimizce idari yargıda bilhassa tam yargı davalarında bu kurumun işletilebilecektir. Bu minvalde İYUK’ta özel hukuk hükümlerine yapılan bu atıf maddesine “*ıslah*” kurumunun da konulması yerinde olacaktır.

Kanaatimizce hak arama hürriyetinin Anayasal bir hak olması hasebiyle her ne şekilde olursa olsun engellenmesi, Anayasa’ya aykırılık teşkil edecektir. Yine temel hak ve hürriyetlerin kullanılması ve hukuk devleti ilkeleri gereği kısmi dava açılması davacının Anayasal bir hakkıdır. Son olarak AİHS 6. maddesi mucibince adli yargıda davacıya tanınan hakların idari yargıda tanınmaması adil yargılanma açısından da sorun teşkil edecektir.

1.2.5. Kesin Hükümün Etkisi

1.2.5.1. Ne Bis İn İdem Prensibi

Bu prensibin geçerli olabilmesi için konu, sebep ve tarafları aynı olan iki davanın olması gerekmektedir. Söz konusu şartların varlığı durumunda önceki dava kesin hüküm ile neticelenmiş ise diğer uyuşmazlık dava konusu edilemez, edildiği takdirde ise, kesin hüküm itirazı ile karşılaşacaktır.

1.2.5.2. Kesin Hükümün Bağlayıcılığı

Kesinleşmiş mahkeme kararı ile hüküm altına alınan şey bağlayıcıdır.⁴¹ İlk davada verilen kesin hüküm ise aynı taraflarca aynı sebeple açılan ikinci dava için kesin delil teşkil eder.⁴² Bağlayıcılık iki şekilde tezahür edebilmektedir. Karar sadece davanın taraflarını bağlar ise *nispi*, herkesi bağlıyorsa *mutlak* bağlayıcılıktan bahsedilir. Hukuk davalarının nispi, ceza davalarının ise mutlak bağlayıcılığı bulunmaktadır.⁴³ İdari davalarda ise tam yargı ve iptal davaları arasında farklılıklar bulunmaktadır.

İptal davaları da yine kendi içerisinde ilk inceleme ve esas incelemesinde verilen kesin hükümler olarak ayrılmaktadır. Zira ilk incelemede, ilk derece mahkemesinin kendisini görevsiz addederek dosyayı Danıştay'a göndermesi sonrasında Danıştay'ın görevli mahkemeye ilişkin vereceği karar kesindir. Davada taraf olma ehliyeti olmayan tarafça açılacak davada verilecek karar da kesin hüküm teşkil edecektir. İptal davasında idari işlemin kesin ve yürütülebilir olmaması durumunda dava reddedilecek ve kesin hüküm teşkil edecektir. Yine dava açmak için kanunda belirtilen hak düşürücü sürenin geçirilmiş olması ile birlikte verilecek karar da kesin hüküm teşkil edecektir. İlk incelemede verilecek hükümlerin kesin hüküm olmasına ilişkin son örnek ise dava dilekçesi eksiklerinde mahkemenin eksiklerin giderilmesi için verdiği süre içerisinde eksiklerin tamamlanamaması ve dava açma süresinin geçirilmesi durumunda verilecek hüküm kesin hüküm teşkil edecektir. Esastan incelemede ise yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönünden incelenerek reddedilmişse, kesin hüküm teşkil edecektir. İptal davaları görünüş itibari ile bireysel bir işlemin iptali olsa bile mutlak bağlayıcılığı devam edecektir. Zira bir kişinin başvurusunun ilgili idari merci tarafından reddinin idare mahkemesince iptal edilmesi durumunda söz konusu ret işleminin iptali kararından başvuru kişi ile aynı nitelikte olan herkes yararlanabilecektir.

---

⁴¹ GÖZLER, a.g.m., s.48-49.

⁴² ÇAĞLAYAN, a.g.m., s.125.

⁴³ GÖZLER, a.g.m., s.48.

Tam yargı davaları da iptal davalarından farklı olarak “*idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları muhtel olanlar tarafından açılan davalardır*”. Dolayısı ile taraf için bir işlemi yapma veya yapmama yönünde karar verilmesi hasebiyle söz konusu davalar nispi bağlayıcıdır. Son olarak iptal ve tam yargı davasının birlikte açılmış olması durumunda ise hâkim görüş tazminat ile ilgili bir hüküm olmasa, istem hüküm altına alınmamış olsa da o isteme ilişkin yeni bir dava açılmayacağı yönündedir.⁴⁴ ÇAĞLAYAN, bu noktada kesin hükmün istem için oluşmaması gerektiğini savunmamaktadır. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira yukarı da izah edilen 2 farklı davanın tek bir dava olarak açılması örneğinde mahkemenin taleplerden birine cevaz vermemesi durumunda tüm talepler hakkında hüküm verilmiş gibi hareket etmek doğru olmayacaktır. Bu noktada husumet konusu isteme ilişkin bir yandan hüküm verilmezken, diğer yandan davacı yanın talebi yeni bir dava konusu yapması engellenecek diğer bir ifade ile o konu hakkında hüküm olmaksızın hüküm verilmiş gibi hareket edilecektir. Son olarak böyle bir düzenleme ile diğer taraftan o kişinin hak arama hürriyeti de kısıtlanmış olacaktır.

Yukarıda bahsedildiği üzere kesin hüküm hukuki hakikati göstermektedir. Dolayısı ile hukuka uygun olmayan ama diğer yandan kesinleşmiş bir hükmün varlığından söz etmek kimi kararlarda mümkün olacaktır. ÖNDER, bu durumu “*maddi hakikatin kesin hükme feda edilmesi*” olarak değerlendirmektedir.⁴⁵ Benzer şekilde ÖZGEN, kesin hükmün istisnai şartlarda dahi feda edilemez olduğunu belirtmektedir.⁴⁶

Kesin hükmün bağlayıcılık etkisini kabul etmeyen görüşe göre, birbiri ile çelişen kararların çıkması tehlikesi önceki kararda mevcut olan hatanın sonraki kararları da etkilemesi tehlikesinden daha büyük ve daha kötü değildir. Aynı zamanda sonraki hâkimin kanaatine uymasa dahi, bile bile yanlışlığı benimsemek

---

⁴⁴ ÇAĞLAYAN, **a.g.m.**, s.126-141.

⁴⁵ Ayhan ÖNDER, **Muhakemenin İadesinde Reform**, İHFM., C. XXXVIII, S.1-4, s.71.

⁴⁶ ÖZGEN, **a.g.e.**, s.17.

zorunluluğu bu hâkim bakımından ortaya çıkacaktır.⁴⁷ Böylelikle hatalı bir kesin hüküm, yeni vakalara da hatalı şekilde sirayet edebilecektir.

Kanaatimizce bir hukuk sisteminde bireylerin, öncelikle o hukuk sistemi içerisindeki mercilerin vermiş olduğu kararların icra kabiliyeti olduğuna ve o kararların sorgulanabilir olduğuna inanması ve işbu kararları sorgulayabiliyor olması gerekir. Fakat kararların o hukuk sistemi içerisinde denetlenebilmesi yani sorgulanabilmesi ne kadar uzun sürer ve bireylerin denetleme hakları yani olasılıkları ne denli farklı yollar ile olursa o kararın yine bireyler üzerinde yapacağı etki ve icra kabiliyeti bir o kadar az olacaktır. Bu bağlamda hukuka aykırı ama kesin hüküm halini almış bir kararın varlığının o hukuk sistemi açısından tehlikesi, yine hukuki hakikati gösteren ama icra kabiliyetinden vareste ve yeknesaklığı ortadan kaldıran bir kararın varlığından daha tehlikeli değildir.

Kesin hükmün tarafların tasarrufuna tabi olup olmadığı yine doktrinde tartışılmaktadır. Bu noktada baskın görüş kesin hükmün devlet otoritesi altında hüküm ifade etmesi hasebiyle tarafların iradesine bağlanamayacağı yönündedir. Dolayısı ile taraflar kesin hükümden feragat edemeyecekleri gibi bir karar üzerinde anlaşarak o kararı kesin hüküm niteliğine kavuşturamayacaklardır.⁴⁸ Lakin bu düzenleme tarafların kanun yollarından önceden feragat ederek yahut kanun yoluna başvurup daha sonra feragat ederek husumet konusu kararın kesin hüküm halini almasına engel olmayacaktır. Feragat daha ziyade adli yargıda uygulama alanı bulabilmektedir. İdare hukukunda ise idari işlemlerin hukuk denetimi dışında bırakılmasını engellemek için feragatin belirli durumlarda yapılabileceği savunulmaktadır.⁴⁹

---

⁴⁷ YURTCAN, **a.g.e.**, s.31.

⁴⁸ ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.101.

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 42 vd.

2. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN DİĞER KANUN YOLLARINDAN FARKI

2.1. Yargılamanın Yenilenmesinin İtiraz ve Temyizden Farkı

Olağan kanun yolu, henüz kesinleşmemiş kararlar için tanınmış bir yoldur. Fevkalade (olağanüstü) kanun yolu ise, normal kanun yollarından (derecatan) geçerek veya süresi içinde normal kanun yollarına başvurulmadığı için kesinleşen kararlar için başvurulmuş kanun yoludur.⁵⁰

İtiraz, tek hâkim tarafından verilen kararlara karşı Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurulmasıdır.⁵¹ Tebliğden itibaren 30 gün içerisinde itiraz yoluna başvurulması gerekmektedir. Yargılamanın yenilenmesinde süreler ise nedenlere göre farklılık göstermekle birlikte yargılamanın yenilenmesinde süreler bölümünde bu bahse kapsamlıca değinileceği için burada değinme gereği duymuyoruz. Yargılamanın yenilenmesinde olduğu gibi, itiraz ile birlikte vergi mahkemesi kararlarının yürütülmesi durdurulmaz.⁵² Ancak bölge idare mahkemesi teminat karşılığında vergi mahkemesinin kararının yürütülmesinin durdurulmasına karar verebilir. İtiraz kabul edilmişse, kararın yürütülmesi kendiliğinden durur.

Kavram olarak “*temyiz*” ise iyiyi kötüden, yararlıyı zararlıdan, doğruyu yanlıştan ayırma demektir. Bir yargı sisteminin en üst ve en nihai merciine başvurulmasını ifade eder. Kural olarak temyiz yolunda Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının hukuka uygunluğu denetlenmektedir.⁵³ Kanun da itirazdan farklı olarak genel hatları ile temyiz sebepleri sayılmıştır. Bunlar “*görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması*”, “*hukuka aykırı*

---

⁵⁰ KURU, a.g.e., s.4485.

⁵¹ Fransız ve Alman sistemlerinde, dava öncesi idareye başvuru zorunluluğu getirilerek dava yoğunluğu azaltılmaya çalışılmıştır, yine bizim sistemimize benzer olarak Fransa sisteminde Bölge İdare Mahkemesi'ne benzeyen İdari İstinaf Mahkemeleri bulunmaktadır. Ayrıntı için bkz. Şükrü KIZILOĞLU, *Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları*, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, 1999, s.73 vd.

⁵² Sadık KIRBAŞ, *Vergi Hukuku*, 12. bs., Siyasal Kitabevi, s.225.

⁵³ Danıştay'ın Tanzimat döneminde kişi ile idare arasındaki anlaşmazlıklardan doğan idari davaları çözümlene yetkisi yokken, günümüzde Danıştay İdari Yargı'nın en üst basamağı ve temyiz makamıdır. Ayrıntı için bkz. Orhan ÖZDEŞ, “*Danıştay Ve Tarihi Gelişimi*”, *Danıştay Dergisi*, S.1. 1971, s.22 vd.

karar verilmiş olması”, “*usul hükümlerine uyulmamış olması*” dır. Yargılamanın yenilenmesi sebepleri ise hususi olarak sayılmıştır. Temyiz nedeninin açıkça belirtilmesi zorunluluğu olmasa da yargılamanın yenilenmesinde hangi sebebin ileri sürüldüğünün belli olması gerekmektedir.

Yine temyizde yargılamanın yenilenmesinden farklı olarak bir üst yargı merciine başvurulmaktadır. İtiraz ve temyiz, vergi mahkemelerinin nihai kararlarının, üst idari yargı yerince hukuka uygunluk denetimine tabi tutularak, hukuka aykırı bulunmaları durumunda bozulmaları amacını gütmektedir.⁵⁴ Yine temyizde kesinleşmemiş bir hüküm için başvuruda bulunuyor olması, telafisi zor zararların ortaya çıkmasına mani olacak niteliktedir. Bilindiği üzere yargılamanın yenilenmesinde ise kesinleşmiş bir karar aleyhine başvuru söz konusudur.

Başvuru süresi ise İYUK’da belirtildiği üzere itiraz ile aynıdır. İtiraz temyizın usullerine tabidir, dolayısı ile yürütmenin durdurulması için itiraz da olduğu gibi teminat gösterilmesi zaruridir. Dolayısı ile başvurunun işlemin yürütülmesini durdurmaması ve duruşmasız yargılamanın esas, duruşmalı yargılamanın istisnai olması açısından da yargılamanın yenilenmesi yolu ile temyiz yolu benzerlik göstermektedir.

Temyiz mercii davanın maddi olgularını, olaylara ilişkin ihtilafları tekrar incelemeyi ve delil takdirini yapmaz. Temyiz mercii, davayı değil, yargı kararının yargılama usulüne uygun olarak verilmediğini, uygulanan hukuk kurallarının doğru ve yerinde uygulanıp uygulanmadığını inceler. Bir hukuka aykırılık görürse kararı bozar, ancak davayı yeniden görmez. Ancak yargılamanın yenilenmesinde ise, bu kurumun sadece maddi hataların giderilmesine yarayan bir kurum olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır.⁵⁵

---

⁵⁴ Turgut CANDAN, **Vergi Suçları ve Cezaları**, 2.bs., İstanbul, Süryay Yayınları, 2004, s.507.

⁵⁵ KARAKURT, **a.g.e.**, s.54.

2.2. Yargılamanın Yenilenmesinin Karar Düzeltmeden Farkı

Karar düzeltme, Danıştay'ın temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu (bazı) kararlarına karşı tanınmış olan kendine özgü bir kanun yoludur. Danıştay Dava Daireleri ve İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulları'nın temyiz üzerine verdikleri kararlar ile bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri kararlar hakkında, bir defaya mahsus olmak üzere kararın tebliğ tarihini izleyen 15 gün içinde taraflarca “*kararın esasına etkisi olan iddia ve itirazların, kararda karşılanmamış olması*”, “*bir kararda birbirine aykırı hükümler bulunması*”, “*kararın usul ve kanuna aykırı bulunması*”, “*hükümün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekârlığın ortaya çıkmış olması*” hallerinde başvuru olan olağan kanun yoludur. (İYUK, m. 54/1) Dolayısı ile yargılamanın yenilenmesi nedenleri mahkemenin bilgisi dışında, özel yoğunluğu olan nedenler olmasına rağmen, karar düzeltme nedenleri, daha ziyade Danıştay'ın gözünden kaçırıldığı hususlara ilişkindir.⁵⁶ ARSLAN'a göre de karar düzeltme sebepleri daha çok yorum farkına ve yüksek mahkemenin yanılığine dayanmaktadır.⁵⁷ Bununla birlikte yargılamanın yenilenmesi yolunda kararı veren mahkemeye başvuru olmasından bahisle sadece Danıştay kararlarına başvuru yapılmamaktadır, bu mahkeme vergi veyahut idare mahkemesi de olabilmektedir.

Karar düzeltme süresini kaçıran taraf karşı tarafın düzeltme isteminde bulunması halinde, temyiz başvurusunda olduğunun aksine, cevap verme süresi içerisinde karar düzeltilmesi başvurusunda bulunabilme olanağına sahip değildir.⁵⁸ Yargılamanın yenilenmesi ile sebep ve süreler açısından farklılık ihtiva etse de, ileride de bahsedileceği üzere, esas kararı vermiş olan daire, kurul ve bölge idare mahkemesince incelenmesi sebebiyle benzerlik göstermektedir.

---

⁵⁶ GÜNAY, a.g.e., s.21.

⁵⁷ ARSLAN, a.g.e., s.51.

⁵⁸ CANDAN, a.g.e., s.529, Son günününün tatile denk gelmesi durumunda, tatilin bittiği ilk iş günü mesai saati esas alınır. Adli tatil olan 1 Ağustos–5 Eylül tarihleri arasında temyiz süresi biterse, son gün olan 5 Eylül'den itibaren yedi (7) gün daha süre uzar, dolayısıyla 11 Eylül değil, 12 Eylül günününün mesai bitimine kadar başvuru yapılabilir. Zira bir olayda 13 Eylül'de yapılan yargılamanın yenilenmesi başvurusu süre aşımı nedeniyle reddedilmiştir. **AYİM.1.D.** 15.11.1994 tarih ve E: 1994/1260, K: 1994/1284 sayılı kararı, bkz. A.Şeref GÖZÜBÜYÜK-Turgut TAN, **İdare Hukuku-İdari Yargılama Hukuku**, C.2., 3.bs., Ankara, 2008, s.1206.

Karar düzeltme, Danıştay'ın verdiği kararlardaki hatayı ortadan kaldırması adına yine kendisinin incelemeyi yapmasıdır. Diğer olağan kanun yollarında belirtildiği üzere kesinleşmemiş bir karar aleyhine bir başvuru mevzubahistir. Dolayısı ile karar düzeltmenin her ne kadar kesinleşmemiş bir karar için olduğu, dolayısıyla olağan kanun yolu olarak nitelendirilmesi gerektiği düşünülse de, kararı veren merciinin tekrar inceleme yapması ancak olağanüstü kanun yollarında görülebilecek bir durumdur. Yargılamanın yenilenmesinden farklı olarak temyiz veyahut itiraz üzerine verilen kararlar karar düzeltmeye konu olmaktadır, ilk derece mahkemesinin kesinleştirdiği kararlar konu olmamaktadır. Bir anlamda karar düzeltme ile “gözden geçirilmiş” kararların tekrar hukuka uygunluğu sağlanmaktadır. Karar düzeltme de temyiz üzerine verilen kararın tekrar gözden geçirilmesi sağlanırken, yargılamanın yenilenmesinde dava bir anlamda yeniden görülmektedir.

Karar düzeltmenin aynı merci tarafından denetlenmesi bakımından olağanüstü, kesinleşmenin gerçekleşmemesi bakımından ise olağan kanun yolu özelliği vardır. Bu bağlamda itiraz ve temyizden daha farklı bir düzenlemesi olduğu görülmektedir. Kanımızca, bu kurumun olağanüstü kanun yolu uygulamasına daha yakın özellik ihtiva etmesinden bahisle olağanüstü kanun yolu olarak görülmesi gerekirdi.

Kaldı ki, İYUK çerçevesince yargılamanın yenilenmesi kurumunda daha sonra karar düzeltmeye yer verilmiş olması da görüşümüzü destekler niteliktedir. Kanun koyucu, kanunu hazırlarken hangi maksatla söz konusu kurumları ard arda düzenlediği ve bilhassa neden yargılamanın yenilenmesi kurumundan daha sonra düzenlediği bilinmemekle beraber, kanaatimizce bu düzenleme karar düzeltmenin olağanüstü kanun yolu olması gerekliliğine ilişkin iddiamızı da haklı çıkarır niteliktedir. Son olarak Danıştay'ın karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi arasındaki farka ilişkin yorumu bir kararında şu şekilde geçmektedir;

“Tashih yolu iradi bir hatanın ve iade yolu ise irade dışında vuku bulmuş olan bir hatanın ıslahına imkân vermek noktasından aynı gayeye vusul maksadına müntehi bulunduğu cihetle aynı şekilde vasıflandırılmasındaki isabet zahirdir.”⁵⁹

Kanaatimizce yargılamanın yenilenmesi kurumunun olağan kanun yollarından esaslı iki farkından ilki başvurunun ikinci derece yargı merciine yapılıyor olmaması, diğeri de hükmün, kesin hüküm kuvvetini alabilmesine mani olma özelliğinin bulunmamasıdır. Yargılamanın yenilenmesinin olağanüstü kanun yolu olduğuna da şüphe yoktur. Zira bu görüşümüzün birinci dayanağı yargılamanın yenilenmesi kurumunun “*olağanüstü kanun yolu*” başlığı altında zikredilmiş olmasıdır. İkinci dayanağı ise olağanüstülük durumunun hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkmasıdır, yine kanun yolu kavramı yukarıda izah edildiği üzere hükmün tekrar gözden geçirilmesidir. Dolayısı ile kesinleşen bir hükmün gözden geçirilmesinin olağanüstü bir kanun yolu olarak görmemek mümkün olmayacaktır.

2.3. Yargılamanın Yenilenmesinin Kanun Yararına Bozmadan Farkı

Kanun yararına bozma, kanunda ilk düzenlenen olağanüstü kanun yoludur. İYUK’un ilk düzenlemesinden farklı olarak şuan ki düzenlemesinde Danıştay’ın ilk derece mahkemesi olarak incelediği ve temyiz incelemesinden geçmeyen hususlar içinde kanun yararına bozma imkânı getirilmiştir.⁶⁰

Yargılamanın yenilenmesi ile benzer olarak, kesinleşen bir hüküm için başvuruluyor olsa da, kanun yararına bozma başvurusu için “*temyiz incelemesinden*

---

⁵⁹ Dn. İBK. 14.03.1952 tarih ve E:1952/13, K:1952/86 sayılı kararı, bkz. A.Şeref GÖZÜBÜYÜK-Turgut TAN, **a.g.e.**, s.1196.

⁶⁰ Söz konusu maddenin ilk hali;

1.Bölge idare mahkemesi kararları ile idare ve vergi mahkemelerince verilip Danıştay tarafından incelenmeksizin kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade edenler, ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden başvavcı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir.

2.Temyiz isteği Danıştay tarafından yerinde görüldüğü takdirde karar kanun yararına bozular. Bu bozma kararı, daha önce kesinleşmiş olan mahkeme kararının hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz.

3. Bozma kararının bir örneği ilgili bakanlığa gönderilir ve Resmi Gazete’de yayımlanır.

geçmemiş olma” şartı aranmaktadır.⁶¹ Dolayısı ile kararın temyiz incelemesinden geçmiş olması durumunda kanun yararına bozmaya başvurulamaz.

Yine bahse konu kanun yoluna yargılamanın yenilenmesinden farklı olarak karara konu olan taraflar değil, kendisinin lüzum görmesi veyahut ilgili Bakanlığın talebi ile (vergi davalarında bu bakanlık Maliye Bakanlığı’dır) Danıştay Başsavcısı tarafından başvurulur. İlgili bakanlığın ileri sürdüğü kanun yararına bozma sebepleri de Danıştay Başsavcısı’nı bağlamaz, zira konuya ilişkin tezimizde sonradan verilecek Fransız örneğinde görüleceği üzere, Fransız Danıştay’ının bakanlık yazısı ile kendini bağlaması yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılmış ve içtihat değişikliğine gidilmek zarureti hâsıl olmuştur.⁶²

Kanun yararına bozma yoluna başvurulması sonucunda Danıştay tarafından bozma kararı verilirse bu karar, daha önce kesinleşmiş olan mahkeme kararının hukuki sonuçlarını kaldırmaz. Yargılamanın yenilenmesinde ise, başvuru kural olarak, hükmün veren mahkemeye yapılmaktadır. Kanun yararına bozma kararı üzerine kararı veren vergi ya da bölge idare mahkemesince davaya yeniden bakılmaz; bu mahkemelerin bozma kararından sonra kendi kararlarında direnme olanakları da yoktur. Kanun yararına bozma yolu hukuka aykırı içtihat yerleşmesini önlemek ve hukuk uygulamasında birlik sağlamak amaçlarına yönelmiştir. Bu noktada da yargılamanın yenilenmesinden farklıdır. Zira yargılamanın yenilenmesinde değiştirilen hüküm birazdan ifade edileceği gibi, salt hukuki birlik sağlamaktan ibaret değildir.

“*Kanun yararına bozma*” kavramının incelendiği ilgili İYUK maddesinde hükmün temyiz edilmesinden bahsedilmektedir. Zira bozma temyiz sonrası verilen karar anlamındadır. KARAKOÇ’a göre maddenin kendi içerisinde bile “*kanun yararına temyiz*” ibaresinin kullanılmasına rağmen, madde başlığının farklı kullanılmasında isabet olmamıştır. Kanaatimizce de söz konusu ibare doğru değildir.

---

⁶¹ Yargıtay’ın öteden beri sahip olduğu ve sık kullanmak fırsatını bulduğu “*nef’an lil kanun nakız*” yetkisi “*kanun yararına bozma*” adıyla Danıştay’a tanınmıştır. Bkz. DURAN, a.g.e., s.74.

⁶² Bkz s.79-80.

İYUK 51. maddesinin “*matlabı*” kanun yararına bozmadır. Madde metninde ise, “*kanun yararına temyiz*” den söz edilmektedir. Bozma, temyiz talebinin sonucunda gerçekleşebilir. Oysa bazı şartlar altında Danıştay Başsavcısı’na tanınan temyiz etmek yetkisi söz konusudur. Bu nedenle, madde başlığının “*kanun yararına temyiz*” olarak değiştirilmesi gerekir.⁶³

Yargılamanın yenilenmesi ise bir mahkemece verilen ve kesinlik arz eden bir kararın belli bazı sebepler dolayısıyla aynı mahkemece⁶⁴ iptal ve değiştirmesini sağlamaya yarayan bir kanun yoludur.⁶⁵ Bir görüşe göre, hukuki kararlarda yanlıştan dönmeyi sağlama yoludur.⁶⁶

Görüldüğü üzere yargılamanın yenilenmesi ileri de değinileceği üzere kanun yollarının genel özelliklerinin hepsini içerisinde barındırmamaktadır. Bu anlamda olağan kanun yollarından olağanüstü olması hasebiyle kesin çizgiler ile ayrılırken diğer bir olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına bozmadan ise neticesi itibariyle ayrılmaktadır. Kanun yolunun adından da anlaşılacağı üzere bu kurumun uygulanmasının neticesi taraflar için değil hukuki birlik adına yani kanun yararınadır. Bu anlamda hukuki birlik sağlanıncaya dek varlığını devam ettirecek hukuka aykırılığın ağır sonuçlarının tarafları ne şekilde etkilemiş olacağı veyahut tarafların bu etkiden ne şekilde kurtulabileceğine ilişkin bir açıklık yoktur. Zira yargılamanın

---

⁶³ KARAKOÇ, **a.g.e.**, s.314.

⁶⁴ “...İYUK 53/2. bendinde de, yargılamanın yenilenmesi isteklerinin esas kararı vermiş olan mahkemece karara bağlanacağı açıklanmış bulunmaktadır. Hukuk dilinde esas karar tanımı, yargı yerlerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen davanın tarafları arasındaki maddi uyumsuzluğu çözümlen kararlar için kullanıldığından, anılan 53. maddesinin 1. bendinde sözü edilen Danıştay kararlarından kasten, Danıştay’ın 2575 sayılı Danıştay Kanununun 24. maddesi uyarınca ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdiği kararlarla, 2577 sayılı Kanunun 49. maddesinin 2. bendine göre, ilk derece mahkemesinin kararını bozarak işin esası hakkında verdiği kararlar olduğu açıktır. İlk derece Mahkemesince işin esası hakkında verilen kararın temyizi üzerine, bu başvurunun kanunda yazılı sebepler yönünden incelenerek reddedilmesine ve kararın onanmasına ilişkin Danıştay kararları, temyize konu kararın hukuka uygunluğu yönünden yapılan inceleme sonucu verilmiş kararlardır. Diğer bir anlatımla, ilk derece mahkemesince karara bağlanan davanın tarafları arasındaki uyumsuzluğun çözümüyle doğrudan ilgili olmadıklarından, bu kararların esas karar olarak nitelendirilmelerine ve dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmelerine yasal olanak bulunmamaktadır.” **Dn. 3.D.** 15.04.1987 tarih ve E:1987/667, K: 1987/1052, sayılı kararı, **www.danistay.gov.tr**.

⁶⁵ Yusuf KARAKOÇ, **Vergi Yargılaması Hukuku**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1995, s.307.

⁶⁶ M. Kamil MUTLUER, **Vergi Genel Hukuku**, 1.bs., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Ocak, 2006, s.422.

yenilenmesi sebepleri sadece madde metninde var olanlar ile sınırlı tutulursa bu kurum da taraflar için bir çözüm olamayacağı gibi, kanun koyucunun bu kurumu düzenlemesindeki maksadının “*hukuka aykırılığın taraflar açısından giderilmesi*” olmaması ise son derece düşündürücüdür.

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMANIN YENİLENMESİ KURUMU

1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ KAVRAMI

Türk hukukunda yargılama “birbirine karşı olan iki tarafı dinleyerek bir yargıya varma” olarak veyahut “duruşmaya başladıktan yargı verinceye dek yapılan işlemlerin tümü” olarak tanımlanmaktadır. Muhakeme ise yargılama süreci olarak değerlendirilmektedir. Terimsel olarak baktığımızda ise, yenilenme terimi “bir şeyin yerine yenisini koymak, bir işi bir kez daha yapmak”, iade ise, “alınan bir şeyi geri vermektir”. Bu bağlamda her ne kadar kanun koyucu yargılamanın yenilenmesi ibaresini kullanmış ise de, muhakeme tanımının çok daha geniş anlam ihtiva etmesi ve aleyhine hüküm verilen tarafın bu hükme karşı tekrar aynı mercie başvurması yüzünden “muhakemenin iadesi” ibaresi kanaatimizce daha yerinde bir ifade olurdu.⁶⁷ Zira mahkemenin bir anlamda kesin hüküm kurumunun savunuculuğunu, bir anlamda avukatlığını yaptığını düşünürsek, bu terim çok daha uygundur.⁶⁸ Lakin kanun metnine bağlı kalmak istemekteyiz. Dolayısı ile tezimizin kalan kısmında taraftarı olduğumuz muhakemenin iadesi ibaresi değil, “yargılamanın yenilenmesi” ibaresi kullanılacaktır.⁶⁹

Yargılamanın yenilenmesi, kati olarak verilmiş veya katiyet kesp etmiş olan hukuk ve ceza mahkemesi kararlarıyla, Danıştay ve diğer hususi mahkeme kararlarının, kanunda ki muayyen maddi sebeplerin mevcudiyeti halinde, aynı kaza mercilerince yeniden tetkikine, tekrar yargılama yapılmasına ve kararların tebdiline

---

⁶⁷ ARSLAN ise “yargılamanın iadesi” tabirinin “yargılamanın geri verilmesi” olarak anlaşılması ve burada amaçlananın “yargılamanın yeniden ele alınması” olması hasebiyle “yargılamanın yenilenmesi” ibaresinin daha uygun olacağını savunmaktadır. Bkz. ARSLAN, a.g.e., s.16.

⁶⁸ Bkz. KARAKURT, a.g.e., s.31.

⁶⁹ 3546 Sayılı Kanun ve 521 sayılı Danıştay Kanunu’nda “muhakemenin iadesi” olarak düzenlenen kurumun adı 2577 Sayılı Kanun’da “yargılamanın yenilenmesi” adı altında düzenlenmiştir.

imkân veren, olağanüstü kanun yoludur.⁷⁰ Yalnız bu tanım 1944 tarihli Türk Hukuk Lugatı'ndan alındığından idare ve vergi mahkemelerinin isimlerinin zikredilmediği görülmektedir.

KUNTER ve YENİSEY söz konusu kurumu olağanüstü kanun yolu olarak görmekteyken,⁷¹ doktrinde kesin hükümler bakımından hükümleri ikinci derece yargı merciine sevk etmeyen ve özel durum içeren bir kanuni vasıta olarak öngören yazarlar bulunmaktadır.⁷²

UMAR'a göre de bu kurum kanun yolu olmadığı gibi, kanun yolu imişçesine sonuçlar doğurmakla beraber asli mahiyeti bakımından istisnai bir hukuki vasıta sayılmalıdır.⁷³

KURU'ya göre yargılamanın yenilenmesi, bazı ağır yargılama hatalarından ve noksanlarından dolayı, maddi anlamda kesin hükmün bertaraf edilmesini ve daha önce kesin hükme bağlanmış olan bir dava hakkında yeniden yargılama ve inceleme yapılmasını sağlayan fevkalade(olağanüstü) bir kanun yoludur.⁷⁴

ARSLAN'a göre yargılamanın yenilenmesi, kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış birbiriyle çelişen iki kararın ortaya çıkması nedeniyle ve kanunda sınırlı olarak sayılmış bulunan koşullar altında ilk yargılamanın (son halde ikinci yargılamanın) aynı mahkemede, belirli bir süre içinde, tekrar edilmesini(yenilenmesini) sağlayan bir kurumdur.⁷⁵ Çoğu yazara göre ise,

---

⁷⁰ Erhan GÜNAY, **Ceza Muhakemesi Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesi ve Yazılı Emir**, Ankara Seçkin Yayıncılık, 2003, s.17.

⁷¹ KUNTER/YENİSEY, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Arıkan Yayıncılık, Kasım 2005. s.588.

⁷² Civan BAŞAR, **Egemenlik ve İHAM Kararları Doğrultusunda Yargılamanın Yenilenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s.25.

⁷³ Bilge UMAR, **Türk Medeni Usül Hukukunda İadei Muhakeme**, İHFM., C. XXXIX, S.1-2, s.265.

⁷⁴ KURU, **a.g.e.**, s.5165.

⁷⁵ ARSLAN, **a.g.e.**, s.14.

yargılamanın yenilenmesi, hatalı delil temellerine dayanan kesin hükümlerin yok edilmesi imkânını kazanmak için kabul edilmiş bir yoldur.⁷⁶

Yine doktrinde, kesinleşen bir hüküm aleyhine başvurulması hasebiyle söz konusu kurumu kanun yolundan ziyade “*olağanüstü denetim muhakemesi*”, “*olağanüstü hukuki çare*”⁷⁷, “*kanun yolu benzeri bir hukuksal çare*”⁷⁸ olarak gören yazarlar bulunmaktadır. Bu görüşün dayanağı ise mehaz Alman Kanunu’nda olağan-olağan üstü ayrımı yapılmaksızın sadece kanun yolu kavramına yer verilmiş, yargılamanın yenilenmesinin de olağanüstü hukuki çare olarak benimsenmiş olmasıdır.⁷⁹

Yargılamanın yapıldığı sırada elde olmayan sebeplerden dolayı yargılamanın sonucunu etkileyecek bazı belge ve bilgilerin yargılama tamamlandıktan sonra ortaya çıkması halinde, hukuka uygunluğun sağlanması için taraflara yargılamanın yenilenmesi hakkı tanınmıştır.⁸⁰

Bir davanın mahkemede görülmesi sırasında taraflardan biri, elinde olmayan nedenlerden dolayı, hakkını savunamayarak haksız bir duruma düşebilir. Başka bir deyişle, iddiasını ispatlayamadığı için aleyhine karar verilebilir. Mahkemenin verdiği karar kesin hüküm halini almakla, gerçeğe uymasa bile, hukuki gerçek olarak kabul edilir. İleride ortaya çıkan bazı durumlar dolayısıyla haksızlığı anlaşılan bir karara dokunulmaması, başka yönden haksızlık yaratır. Bireyin kanunen kabul edilen süreler içerisinde haklılığını ispat edecek belge ya da kararlara kavuşması, ya da aleyhinde olan kararların daha sonra ortadan kaldırılmasıyla bu konuyu daha sonra mahkeme önüne getirebilmesi gerekir.⁸¹ İşte bu gibi durumlarda, kanunda sınırlandırılmış bir şekilde sayılmış olan sebeplere dayanılarak esas hükmün

---

⁷⁶ ÖZGEN, **a.g.e.**, s.14.

⁷⁷ KARAKURT, **a.g.e.**, s.35, aynı şekilde bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.22.

⁷⁸ ARSLAN, **a.g.e.**, s.48.

⁷⁹ ÖNDER, **a.g.m.**, s.61.

⁸⁰ Rifat ORTAÇ, “**Vergi Yargı Sistemimizde Yargılamanın Yenilenmesi**”, Yaklaşım Dergisi, S. 59, Yıl 5, Kasım 1997. s.66.

⁸¹ Hüseyin BAYRAKLI, **Vergi Yargılaması Hukuku**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1998, s.140.

kaldırılmasını ve davanın yeniden incelenmesini sağlayan olağanüstü kanun yoluna “*iadei muhakeme*”, “*yargılamanın iadesi*”, “*yargılamanın tekrarı*” veya “*yargılamanın yenilenmesi*” denir.

2. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN NİTELİĞİ ve GEREKLİLİĞİ

Yargılamanın yenilenmesi kurumunun tanımı yapılırken, hukuki çare tabirinin kullanıldığı görülecektir. Hukuki çare Alman doktrininde var olan bir düzenlemedir, buna göre nihai olmayan mahkeme kararlarına karşı çıkmak dar anlamda kanun yolu olarak görülmemiş ve hukuki çare ibaresi kullanılmıştır. Yargılamanın yenilenmesi ise hukuki çare değildir zira nihai kararlara karşı başvuruda bulunmaktadır.

Yargılamanın yenilenmesinin bir kanun yolu olup olmadığı noktasında ise; kanun yolu kavramını sadece üst yargı merciine başvuru olarak düşünüp, kararı gözden geçirme yetkisini bir üst yargı merciine özgüleyip, mevzubahis yetkinin kararı veren mahkemeye tanınamayacağını düşünmek ise kanaatimizce doğru olmayacaktır.⁸² Zira muhakeme esnasında önüne gelmeyen, gelse de maddi hakikati yansıtmayan unsurlara dayalı olarak mahkeme hüküm tesis etmiştir. Dolayısı ile yargılanan konuya vakıf olup, neticeye çabuk ulaşabilecek olan ve tüm delil ve belgeleri bilen bir mahkemeden, hükmün, yeni ortaya çıkan durumda tekrar tesisini istemek kanun yolu olarak görülmelidir.⁸³ Yine yargılamanın yenilenmesi ile görülen davayı yeni bir dava imişçesine kanun yolları içerisinde yer vermemek de doğru olmayacaktır. Zira her ne kadar ilk derece mahkemesince yeni kanıt dayalı bir dava

---

⁸² ARSLAN ise yargılamanın yenilenmesinin geniş anlamda bir kanun yolu olduğunu, fakat geniş anlamda kanun yolu kavramı içine giren dar ve teknik anlamda bir kanun yolu sayılmayacağını düşünmektedir. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.46.

⁸³ Doktrinde ise, mahkeme ile hâkimin karıştırılmaması gerektiğini, konuya vakıf olanın “*mahkeme*” değil “*hâkim*” olduğunu ve yıllar sonra mahkemede aynı hâkimin tekrar gözden geçirme anında olmaması, başkaca hâkimlerin olması durumunda ise yeni bir yargılamanın yapılıyor olacağından bahisle esas kararı veren mahkemeye başvuruda artık bir avantajın kalmayacağını bunun yanı sıra esas kararı veren mahkemenin yeni durumda bile hata yapabileceğini savunan görüşler bulunmaktadır. Ayrıntı için bkz. ÖNDER, **a.g.m.**, s.102.

görülüyor olsa da, kanun yolu mantığında olduğu gibi eski davanın devamı olması, başvuruda hak düşürücü sürenin bulunması, dilekçede sebebin gösterilmesi, yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunulduğunu belirtilmesi, istemin geçerli olup olmadığının incelenmesi gibi usul işlemleri açısından da kanun yolları ile büyük benzerlikler gösterdiği gözden kaçırılmamalıdır.

Yine yargılamanın yenilenmesinde *tek* ve *iki* farklı çekişme konusu olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. *Tek* çekişme konusu olduğunu savunan bir görüşe göre yargılamanın yenilenmesi davasında davacı, ne davalıya karşı bir hak iddiasındadır, ne de kendisi ile davalı arasındaki hukuksal durumun belirlenmesini istemektedir. Davacının amacı eski kararın kaldırılması veya değiştirilmesidir. *Diğer bir görüşe göre*, çekişme konusu karşı çıkılan ilk yargılamadır. Yargılamanın yenilenmesi davasının açılması üzerine yapılacak olan yeni yargılamanın konusu ilk yargılama olacaktır. *Tek* çekişme konusu olduğunu savunan *son görüşe göre* ise, ilk yargılamanın davalısı yargılamanın yenilenmesini istemekte ise, yeni davanın davacısı olarak, ilk hükmün kaldırılmasını, ilk yargılamada davacıya tanınan hakkın bu defa reddini beklemektedir. Bu dava ilk yargılamadan bağımsız bir davadır. İki ayrı çekişme olduğunu savunan bir görüşe göre, iki safha vardır. Bunlardan ilki ilk hükmün kaldırılması için yapılan başvuru ve bu başvurunun geçerliliğinin incelenmesi, ikinci safha ise yeni bir yargılamanın yapılmasıdır. *Diğer bir görüşe göre* de, yargılamanın yenilenmesinin birinci aşamasında çekişme konusu, davacının yargılama hukukundan doğan ve karşı çıkılan ilk hükmün kaldırılmasına yönelik yenilik doğurucu bir dava hakkının varlığına ilişkin iddiasıdır.⁸⁴ Vergi yargılaması ve idari yargılama açısından ise, yargılamanın yenilenmesi başvurusunun kabulü ve yeniden yargılama yapılması açısından çekişmeli iki konu olduğuna bir şüphe yoktur.

Kanaatimizce hukuki uyuşmazlık devam etmekte ve taraflar bu uyuşmazlığın giderilmesini arzu etmektedir. Bu noktada farklı bir ikinci yargılamanın yapıldığı düşünülmemeli, aksine ilk yargılamadaki eksik ve hataların giderilmesinin

---

⁸⁴ ARSLAN, a.g.e., s.54-59.

amaçlandığı öngörülmelidir. Dolayısı ile çekişme konusu tektir ve eski yargılamada var olan ve hukuka uygun neticelendirilemeyen ihtilafın ta kendisidir.

Mahkemece verilen bir kararın hukuka uygun olmama ihtimali veyahut bir kararda adli hatanın yapılma ihtimali her zaman bulunmaktadır. Söz konusu karar hukuka uygun olmadığı gibi kesin hüküm halini aldığı vakit, her ne kadar doktrinde kesin hükmün esas, yargılamanın yenilenmesinin istisna olması gerektiği yönünde görüşler bulunsada,⁸⁵ mevcudiyet sebebi hukuki yeknesaklık olan kesin hükmün hukuka aykırılığına rağmen geçerli olmasına mani olmamak son derece yanlış neticeler doğurabilecektir. Yine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurarak kesin hükmün hukuki itibarının da zedelenmeyeceği, zira “*hukuki gerçeğin bulunması*” gayesine karşı getirilecek her türlü kurum ve uygulamanın “*hukuk devleti*” mantığına hanel getireceği görüşündeyiz.

Yukarıdaki izah edildiği üzere mahkemelerce hatalı karar verilebilmesi olasıdır ve konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin eski tarihli bir kararı ise şu şekildedir;

“Yargı yerlerinde görev yapan hâkimler de her insan gibi yanılabilir, usul ve kanuna aykırı düşen bazı kararlar vermiş olabilirler veya verdikleri kararlar, taraflar için doyurucu sayılmayabilir. Diğer yönden hâkimlerin, belli olaylarda uyguladıkları kanunları ve ilgili öteki hukuk kurallarını kendi kamplarına göre başka başka biçimlerde yorumlamaları olanağı ve olasılığı vardır. İşte yargı yerlerinin verdikleri kararlarda, gerek yanılma gerekse başka biçimde yorumlama sonucu olarak doğan ve olağan sayılması gereken kanuna ve hukuka aykırılıkların zamanında giderilmesini sağlamak amacıyla bazı uygun metodların konulması zorunlu olmuştur. Genel olarak “kanun yolu” diye tanımlanan bu metodlara başvurulması olanağı ile gerek toplum gerekse taraflar için güvence sağlanması görevi de yerine getirilmiş olmaktadır. Böylece bir temel hukukî uyumsuzluğun yargı yerlerince çözülmesi sonunda esastan verilecek kararların, gerek bireylerin gerekse

---

⁸⁵ ÖZGEN, a.g.e., s.15.

toplumun adalet duygularını daha büyük ölçüde doyurması da gerçekleşecektir. O halde, denebilir ki, kanun yollarına başvurulması olanağı, kişi haklarına ve topluma güvence sağlaması bakımından Anayasa'ya tüm olarak uygun düşmektedir.”⁸⁶

Yargılamanın yenilenmesi kurumuna başvuru neticesinde elde edilecek neticenin önceki karardan daha doğru olamayacağını savunan görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere göre aradan uzun zaman geçmiş olması sonucu pek çok delil kaybolmuş olacaktır.⁸⁷ İleri de değinileceği üzere ceza yargılamasında ise savcının delil toplama aşamasında göstermiş olduğu ihmalin, mahkemenin yargılama esnasında hükümlü lehine yapmış olduğu hatanın cezasını suçlunun çekmemesi gerekmektedir. Bununla birlikte lehe yenilenme sebebindeki kamu menfaati aleyhe yenilenme sebebinde aynı derecede olmadığı gibi, fiil ile hüküm arasında ne kadar süre geçmiş olursa o kadar güvenilmez hükümler verilebilecektir ki ülkemiz tatbikinde yargılama süreleri göz önünde bulundurulduğunda bu ciddi bir sorun olacaktır. Son olarak siyasi suçlarda aleyhe yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin kabulü ile uygun olmayacak durumlar cereyan edebilecektir.⁸⁸

Kanaatimizce yargılamanın yenilenmesine ilişkin yukarıda sayılan çekinceler vergi yargılamasında geçerli olmayacaktır. Bunda önemli etkenlerden bir tanesi yargılamanın yazılı yapılması ve Cmk’ da olduğu gibi leyhe-aleyhe ayrımının yapılmamış olmasıdır. Yine yenileme sebebinin özelliği gereği çok sonradan yapılması akabinde mahkemelerin olaya muhakeme esnasındaki kadar vakıf olamayacağı ve kararın hukuka aykırı olma ihtimali düşünülerek söz konusu kuruma başvurunun yapılmaması da kabul edilemez. Zira, hukuka aykırılığın giderilmesi amacı ile söz konusu tutum tutarsızlık arz edecektir.

Bunun yanı sıra yargılamanın yenilenmesi istisnai bir kanun yolu olmakla birlikte her ne kadar şartlarının dar tespit edilmesi, şüphe ihtimalinde değil, yanlışlığın açıkça ispatlanabilmesi durumunda başvurulması gerektiği savunulsa

⁸⁶ **AYM.**, 18.02.1971 tarih ve E:1970/31, K:1971/21 sayılı kararı.

⁸⁷ **ÖZGEN, a.g.e.**, s.15., aynı şekilde bkz. **ÖNDER, a.g.m.**, s.69.

⁸⁸ Ayrıntı için bkz. **ÖNDER, a.g.m.**, s.69.

da,⁸⁹ olağan üstülük niteliğinin korunması, yani olağan kanun yolları ile istenilen neticenin alınmaması durumunda yargılamanın yenilenmesi başvurusunun taraflara tanınması gerektiği ve şartlarının dar tespit edildiği ölçüde tarafları başvuru açısından sınırlandıracağı ve hukuki gerçeği tespit amacından da o ölçüde uzaklaşacağı kanaatindeyiz.

3. YARGILAMANIN YENİLENMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

Yargılamanın yenilenmesine başvuru, bir diğer olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına bozmada olduğu gibi bir takım şartlara bağlanmıştır. Şöyle ki;

a) Mahkemece verilmiş “*nihai*” bir karar olmalı ve bu karar da kesin hüküm niteliğinde olmalıdır.⁹⁰ Karardan kasıt, muhakemeyi sonlandıran karardır, dolayısı ile mahkemenin her kararı için söz konusu kuruma başvurulamayacaktır. İYUK 22. ve HUMK 382 vd. maddelerde kararın anlamı ve içermesi gereken hususlar belirtilmiştir. CMK 223. maddede ise “*hüküm, duruşma sonunda verilir*” demekle İYUK’tan farklılık göstermektedir, zira idari yargıda her dava duruşmalı görülmemektedir. Son olarak bu kararın gerçekten “*karar*” olabilmesi için mahkemenin verilen karar veyahut uyuşmazlıktan “*el çekmesi*” gereklidir.⁹¹ Zira ara kararlar başta olmak üzere atıye bırakma gibi birçok karar mahkemenin yargılamayı bitirmediği anlamına gelmektedir. Mahkeme kararı henüz kesinleşmeden, temyiz yoluna başvurulmaksızın, temyiz süresi içinde temyiz sebepleri olabilecek iddialarla yapılan yargılamanın yenilenmesi istemi reddedilir.⁹² Danıştay 10. Dairesi’nin 1986 yılında verdiği bir kararda; “*İdare mahkemelerinin kararlarının, yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar incelenmesinde diğer kanun yollarının tüketilmesinin şart*

---

⁸⁹ ÖZGEN, a.g.e., s.16.

⁹⁰ **Yargı Dünyası Karar Dergisi**, Sayı 2, Mart-Nisan 2004, s. 192, Yar. 17.H.D. 02.12.2003 tarih ve E:2003/12324, K:2003/11358 sayılı kararı.

⁹¹ Bkz. KARAKURT, a.g.e., s.37.

⁹² ERGEN, a.g.e., s. 416, Dn. 11.D. E:1996/656, K:1996/3383, 07.10.1996. yine aynı doğrultuda bkz. Mehmet BATUN, “**Vergi Yargısında Yargılamanın Yenilenmesi**”, *Yaklaşım Dergisi*, S.205, s.272, Dn. 7.D. 23.10.2000 tarih ve E:2000/215, K:2000/2901,sayılı kararı ayrıca bkz. Dn. 10.D. 20.04.1999 tarih ve E:1996/9868, K:1999/1725, sayılı kararı **Kazancı Otomasyon**.

olmadığı” belirtilmiştir.⁹³ Kanaatimizce Danıştay’ın bu içtihadı yerinde değildir. Zira söz konusu kurum olağanüstü kanun yoludur ve olağanüstü olarak nitelendirilen olay, kesinleşen ama hukuka aykırılık ihtiva eden mahkeme kararıdır. Hâlihazırda bir karar için temyiz veyahut diğer olağan kanun yolu ile düzeltilebilme şansı var iken, yargılamanın yenilenmesine başvurulması söz konusu kanun yolunun fonksiyonlarını yitirmesine sebebiyet verecektir. Zira son çare olarak öngörülen bir kurumun ilk fırsatta harekete geçirilmesine çalışılması son derece vahim neticeler doğurur.

Karar, taraflarca itiraz ya da temyiz edilmediği için kesinleşmiş veya itiraz ya da temyiz incelemesinden geçerek kesin hüküm haline gelmiş olabilir. Temyiz talebinin süre aşımı dolayısıyla reddedilmiş olması, yargılamanın yenilenmesi talebinin kararı veren mahkemece incelenmesine engel olmaz.⁹⁴ Ancak, bu karara karşı yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilmek için, o karar aleyhine başvurulacak olağan kanun yolu kalmamış olmalıdır. Bu itibarla, karara karşı itiraz ya da temyiz yoluna başvurma imkânı varsa, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamaz.

---

⁹³ Şükrü KIZILOĞLU, **Vergi uyumsuzluklarıyla İlgili Muktezalara ve Danıştay Kararları**, t.y., Savaş Yayınları, s.577., örnek için bkz. ERGEN, **a.g.e.**, s. 416, Dn. 10.D. E:1986/301, K:1986/1330, 29.05.1986. bkz. Mehmet YAŞIN, **Türk Vergi Yargısı ve Vergisel Uyuşmazlıkların Dava Yoluyla Çözümü**, İstanbul, Yaklaşım Yayıncılık, Eylül 2006, s.157.

⁹⁴ “...Yükümlü adına 1986 yılı için salınan cezalı gelir (stopaj) vergisini onayan Vergi Mahkemesi kararının bozulması dileğiyle yükümlü tarafından vaki temyiz isteminin Danıştay Dördüncü Dsi kararıyla süreaşımı nedeniyle reddedildiği, bunu müteakip yükümlünün Vergi Mahkemesinin söz konusu kararı hakkında Bölge İdare Mahkemesinin bir kararından bahsederek) 13.6.1989 tarihli dilekçesiyle Vergi Mahkemesinde yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulduğu, anılan Vergi Mahkemesinde ise, 5.10.1989 günlü kararı ile yargılamanın yenilenmesi başvurusunun (süreaşımı nedeniyle) nihai kararı veren Danıştay Dördüncü Dairesine yapılması gerekirken ilk kararı vermiş olan Mahkemelerine yapılmasında yasaya uyarlık görülmediği gerekçesiyle reddettiği bu ret kararı üzerine yükümlünün Vergi Mahkemesinin söz konusu 21.3.1988 günlü kararı hakkında bu sefer Danıştay’da yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulduğu ve bu suretle dosyanın Dairemize intikal ettiği anlaşılmıştır.2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53.maddesinde, Danıştay ile İdare ve Vergi Mahkemelerinden verilen kararlar hakkında maddede yazılı sebepler dolayısıyla ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun süreye ilişkin hükümleri dâhilinde yargılamanın yenilenmesinin istenebileceği ve yargılamanın yenilenmesi isteklerinin esas kararı vermiş olan mahkemece karara bağlanacağı hükmü yer almıştır. Bu durumda Vergi Mahkemesinin 21.3.1988 günlü kararına ilişkin temyiz isteminin Danıştay’ca süreaşımı dolayısıyla reddedilmiş olması anılan mahkeme kararı hakkındaki yargılamanın yenilenmesi talebinin karar veren Vergi Mahkemesinde incelenmesine engel değildir.” Dn. 4.D. 24.12.1990 tarih ve E:1989/2698, K: 1990/3922 sayılı kararı; www.danistay.gov.tr.

Son olarak yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine ilişkin verilmiş olan bir kararın düzeltme yoluyla yeniden incelenmesi istenemez.⁹⁵ Yargılamanın yenilenmesine başvurabilmek için ayrıca;

- b) İYUK 53. madde sayılan yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden birinin olması,
- c) Süresi içinde başvurulması,
- d) Yargılamanın yenilenmesi talebinin yöneltileceği yargı yerinin esas kararı vermiş olan mahkeme olması gerekir.⁹⁶

4. YARGILAMANIN YENİLENMESİNE KONU OLABİLECEK KARARLAR

1-İlk derece idari yargı yerlerinin vermiş olduğu davanın reddi, davanın kısmen reddi ve dava konusu işlemin iptali, dava hakkında çeşitli nedenlerle (davadan feragat gibi) karar verilmesine yer olmadığı yolunda verilen kararlarla İYUK. 15. maddesi uyarınca ilk inceleme sonucunda verilen davanın incelenmeksizin reddine dair kararlar.

2- Danıştay dava dairelerinin 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinin birinci fıkrasında ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay'ın görevine girdiği belirtilen davalarda vermiş oldukları benzer kararlar.⁹⁷

Bunlardan kasıt; Bakanlar Kurulu'nun vergiye ilişkin kararları, bakanlıkların vergiye ilişkin düzenlemeleri, birden çok idare ve vergi mahkemesinin yetki alanına giren işlere, karşı açılacak iptal ve tam yargı davalarını çözümlmek, VUK mükerrer 49. maddesine göre açılacak davaları çözümlmektir.

⁹⁵ Dn. 8.D. E:1988/355, K:1988/442, 6.6.1988 **Kazancı Otomasyon.**

⁹⁶ Dn. 4.D. E: 1989/269, K:1990/3922, 24.12.1990 **Kazancı Otomasyon.**

⁹⁷ Dn. 7.D. 11.07.1991 tarih ve E:1991/2710, K:1991/2235, sayılı kararı ile aynı doğrultuda Dn. 7.D. E:2004/2407, K:2004/2691, sayılı kararı bkz. [www.danistay.gov.tr.](http://www.danistay.gov.tr), ayrıca bkz. Cem TEKİN, "Vergi Yargısında Yargılamanın Yenilenmesi Müessesesi", Vergi Sorunları Dergisi-Eylül 2005, s.63.

3- Bölge idare mahkemelerinin, itiraz başvurusunu (kısmen veya tamamen) kabul ederek, ilk derece idari yargı yerinin itiraza konu kararını (veya ilgili hüküm fıkrasını) bozduktan sonra, işin esasına girerek vermiş oldukları benzer kararlar.⁹⁸ Vergi ve idare mahkemelerince tek hâkimli olarak verdikleri kararlara karşı, bölge idare mahkemelerince itiraz edildiği vakit, bölge idare mahkemelerince verilen kararlar kesindir ve temyiz yolu kapalıdır. Dolayısı ile söz konusu kararlar için yargılamanın yenilenmesi yolu açıktır.⁹⁹

5. YARGILAMANIN YENİLENMESİNE KONU OLAMAYACAK KARARLAR

Yargılamanın yenilenmesi kurumu için öncelikle bir mahkeme kararının olması gerekmektedir. Söz konusu kararın da geçerli olup olmadığına bakılması icap eder. Mahkeme tarafından verilmeyen kararlar, tefhim veya tebliğ edilmemiş veyahut gerekçesiz tefhim veya tebliğ edilmiş kararlar, görevsiz mahkemece verilen kararlar,¹⁰⁰ hukuk nizamınca tanınmayan veya caiz olmayan kararlar,¹⁰¹ amaçlandığı sonucun doğumu, fiili sebepler yüzünden mümkün bulunmayan kararlar¹⁰² tez konumuz olan kuruma konu olamayacak nitelikte kararlardır, ayrıca;

1- Danıştay'ın, temyiz aşamasında, işin esasına girmeden verdiği kararlara karşı da yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.¹⁰³ *“Hukuk dilinde esas karar tanımı, yargı yerlerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen ve davanın tarafları arasındaki maddi uyumsuzluğu çözümlleyen kararlar için kullanılır. ...Danıştay'ın temyiz yoluyla incelediği işlerde verdiği onama ve bozma kararları ise esas karar*

⁹⁸ CANDAN, **a.g.e.**, s.533.

⁹⁹ **Dn. 7.D.** E:2002/1628, K:2002/2122 27.05.2002 **Kazancı Otomasyon**

¹⁰⁰ Askeri mahkemenin boşanma kararı vermesi veyahut hukuk mahkemesince ceza işinde karar verilmesi örnek olarak gösterebilir.

¹⁰¹ Hükümün davalıyı kanunda tanınmayan bir aynı hak tesisine mahkûm etmesi, **UMAR, a.g.m.**, s.264.

¹⁰² Mevcut bulunmayan bir kimse aleyhine verilen karar örnek olarak gösterilebilir. Ayrıntı için bkz. **UMAR, a.g.m.**, s.264.

¹⁰³ **ERGEN, a.g.e.**, s.418, **Dn. 5. D.** E:1995/4339, K:1995/4159 19.12.1996, aynı doğrultuda, **Dn. 7.D.** 11.07.1991 tarih ve E:1991/2710, K:1991/2235, **Dn. 10.D.** 17.06.1985 tarih ve E:1985/474, K:1985/1274 ve **DVDDK.** E:1998/385, K:1999/339, sayılı kararları.

olmadıklarından yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılmaları mümkün değildir.”¹⁰⁴ Bu konuda Danıştay’ın vermiş olduğu bir karar ise şu şekildedir;

“ İlk derece mahkemesince işin esası hakkında verilen kararın temyizi üzerine bu başvurunun kanunda yazılı sebepler yönünden incelenerek reddedilmesine ve kararın onanmasına ilişkin Danıştay kararları, temyize konu kararın hukuka uygunluğu yönünden yapılan inceleme sonucu verilmiş kararlardır. Diğer bir anlatımla ilk derece mahkemesince karara bağlanan davanın tarafları arasındaki maddi uyuşmazlığın çözümüyle doğrudan ilgili olmadıklarından, bu kararların esas karar olarak nitelendirilmelerine ve dolayısı ile yargılamanın yenilenmesi istemine konu edilmelerine yasal olanak bulunmamaktadır.”¹⁰⁵

2- Bölge idare mahkemelerinin itiraz başvurularının reddine ve ilk derece mahkemesinin kararlarının onanmasına ilişkin kararları; söz konusu kararlar esas kararlar olmadıklarından, bu nevi kararlar içinde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

3- Yürütmenin durdurulması kararları; Söz konusu karar da, yukarı da izah edilen kararlar gibi esas nitelikte bir karar değildir. Daha da önemlisi telafisi güç veyahut mümkün olmayan menfaat kayıplarının önüne geçilmesi maksatlı, yargılamanın bitimine kadar, idarece yapılan eylemi “geçici” olarak dondurmağa yarayan, işlemin icrasını engelleyen bir karardır. Hükme tesir etmemesi açısından farklı olmasına rağmen, mahkemece, muhakeme içerisinde verilen tali nitelikte bir karar olması sebebiyle ara karar vasfını da taşımaktadır. Yürütmenin durdurulması uyuşmazlığı neticelendirmez, sadece hukuka olası zararlara karşı, hüküm verilene kadar menfaat kaybını engeller. Dolayısı ile yargılamanın yenilenmesine konu olamaz.

---

¹⁰⁴ Dn. 3.D. 15.4.1987 tarih ve E:1987/667, K:1987/1052, Dn. 3.D. E:1994/5424, K:1994/5558 ve yine aynı doğrultuda, Dn. 7.D. 28.10.2004 tarih ve E:2004/2407, K:2004/2691, sayılı kararları.

www.danistay.gov.tr

¹⁰⁵ Dn. 3.D. E:1998/1136, K:1998/1337, **Danıştay Dergisi**, S.98, s.235.

4- Mahkemelerin verdikleri ara kararlar; Bu kararlar muhakemeyi sonuçlandırmamaktadır, aksine sonuçlandırma adına eksikliğin giderilmesi maksatlı bir karardır. Dolayısı ile esas hakkında bir karar olmadığı gibi, ancak esas kararın verilmesine yardımcı olabilecek nitelikte bir karardır, bu bağlamda ara kararların yargılamanın yenilenmesi yoluna konu olmaları düşünülemez. Dava sebepleri birbirinden farklı bulunan kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulamaz.¹⁰⁶

5- Danıştay ve bölge idare mahkemesinin görev ve yetki uyumsuzluğu üzerine verdikleri kararlar; Başvuruda bulunulan mahkeme kendisini görevli ve yetkili bulmadığı takdirde görevsizlik kararı verecektir.¹⁰⁷ Ayrıca idari merci tecavüzünü tespit ederse, dosyayı ilgili idareye gönderme kararı alacaktır.¹⁰⁸ Kesin hüküm bölümünde işlendiği üzere, davacının ehliyeti olmaması durumunda ehliyet yönünden,¹⁰⁹ kesin ve yürütülebilir bir işlem olmaması durumunda,¹¹⁰ dava süresinde açılmamışsa,¹¹¹ davayı reddedeceği gibi dilekçe eksikliği var ise ve 30 gün içerisinde tamamlanmamışsa da davanın açılmamış sayılmasına karar verecektir.¹¹² Danıştay ve

---

¹⁰⁶ ERGEN, a.g.e., s.417, Dn. 9. D. 31.03.1982 tarih ve E:1981/2602, K:1982/1718, sayılı kararı.

¹⁰⁷ “Devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptaline ilişkin” davada, “...Dosyanın incelenmesinden Devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptaline ilişkin davanın görüm ve çözümü idare mahkemesinin görev alanı içinde bulunduğu, Danıştay Başkanlığına açılan davanın “görev yönünden reddine” karar vermiştir. **Dn.10.D.** 5.12.1990 tarih ve E:1990/4612, K:1990/2901, sayılı kararı, aynı doğrultuda Dn.7.D. 25.10.1990 tarih ve E:1990/1302, K:1990/3335, sayılı kararı ile yine aynı doğrultuda Dn. 6.D. 03.11.1992 tarih ve E:1992/3740, K:1992/3957, sayılı kararı **www.danistay.gov.tr**.

¹⁰⁸ “...Dava dosyasının incelenmesinden, 1978 yılı vergi borcu nedeniyle yükümlü adına ödeme emri düzenlenerek tebliğ edilmesi üzerine yükümlü tarafından genel zamanaşımı süresi içerisinde ancak idari yargı yoluna başvuru süresi geçtikten sonra vergilendirilmede hata yapıldığından bahisle düzeltme istemiyle Vergi dairesine başvurulduğu, istemin reddi üzerine de bu işleme karşı anılan davanın Vergi Mahkemesince ödeme emrine karşı açılmış bir dava olarak nitelendirildiği ve süre aşımı nedeniyle incelenmeksizin reddedildiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda sözü edilen 126. madde uyarınca yargı yoluna başvuru süresi geçtikten sonra yapılan düzeltme isteminin reddi üzerine yükümlünün şikayet yoluyla Maliye ve Gümrük Bakanlığına başvurması gerektiğinden, idari başvuru yolları tüketilmeksizin henüz kesin ve icra nitelikte olmayan düzeltme isteminin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle yargı yoluna başvurulmasına olanak bulunmamaktadır...” **Dn. 9.D.** 09.11.1984 tarih ve E: 1984/2116, K: 1984/3130 sayılı kararı **www.danistay.gov.tr**.

¹⁰⁹ **Dn. 6.D.** E: 1987/931, K:1988/417, 21.03.1988, **www.danistay.gov.tr**.

¹¹⁰ Kayseri İdare Mah. E:1984/12, K:1984/32, 26.01.1984. ayrıntılı bilgi için bkz. Ramazan ÇAĞLAYAN, **İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)**, 1.bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s.136.

¹¹¹ **Dn. 5.D.** E:1988/2022, K:1990/1863, 22.10.1990. **www.danistay.gov.tr**.

¹¹² **Dn. 5.D.** E:1987/392, K:1987/327, 14.10.1987, ayrıntılı bilgi için bkz. ÇAĞLAYAN, a.g.e., s.137.

bölge idare mahkemesinin yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararlarına karşı karar düzeltme yoluna gidilemediği gibi,¹¹³ yargılamanın yenilenmesi yoluna da gidilememektedir.

6- Davayı sonuçlandıran taraf işlemleri; Söz konusu işlemlerden kasıt feragat ve kabuldür. Feragat ve kabule ilişkin verilen kararlar davayı esastan çözümlenmediği için yargılamanın yenilenmesi konu olmaz. İYUK 31. maddesi ile söz konusu işlemlerde HUMK hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. HUMK 91. maddeye göre “*feragat, iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesidir.*” Feragat ilişkin HUMK’teki düzenleme tam yargı davalarında uygulanabilirken, iptal davalarında bu durum sınırlıdır. Doktrinde feragatin, bireysel işlemlerin iptali davalarında yürütmenin durdurulmamış olması¹¹⁴ ve kanun yolları aşamasına gelinmemiş olması durumunda mümkün olabileceği savunulmaktadır.¹¹⁵ İptal davaları bireysel menfaatin yanı sıra, hukuk devleti ilkesini de korumaktadır. Hukuka uygun işlem yapmak zorunda olan idarenin tesis ettiği işlemlerin kanun yolları aşamasında yapılan bir feragat ile denetim dışı bırakılması hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmayacaktır. Diğer taraftan, devletin dava açan bireyler üzerinde etki sahibi olarak feragat zorlaması da mümkün olabilecektir. Ayrıca feragati mümkün kılmak birey menfaatinin yanında kamu menfaatinin de etkilenmesine sebebiyet verecektir. Düzenleyici işlemlerin iptali davalarında ise feragat mümkün olmamaktadır.

HUMK hükümleri uyarınca feragat hâkim tarafından dikkate alınmaktadır. İYUK’ta ise kamu menfaatin sağlanması adına bireysel menfaatler ikinci plana atılmakta ve düzenleyici işlemlerin iptaline ilişkin davalarda feragat talebi incelenmeksizin yargılamaya devam edilmektedir. Fakat özel hukukta yani HUMK hükümleri uyarınca da feragatin hâkim tarafından dikkate alınmadığı durumlar

---

¹¹³ Dn. 3.D. E:1983/4854, K:1984/36, 05.01.1984 www.danistay.gov.tr. Ayrıca bkz. dipnot 95.

¹¹⁴ Yürütmenin durdurulması talebinden feragatin mümkün olması ihtimalinde ÇAKMAK, hukuka aykırı işlemin uygulanabilmesinin önünün açılacağı görüşündedir. Ayrıntı için bkz. Münci ÇAKMAK, “İdari Yargıda Davadan Feragat”, AÜHFD., C.53, S.1,2004, s.188.

¹¹⁵ ÇAKMAK, a.g.m., s.187.

bulunmaktadır.¹¹⁶ Dolayısı ile idari yargıdaki uygulamanın yadırganmaması gerekmektedir.¹¹⁷ Danıştay vermiş olduğu bir kararda;

“...Dosyanın incelenmesinden, davacının, temyiz dilekçesi tarihinden sonraki tarihi taşıyan bir dilekçe ile maddi ve manevi tazminat talebinden feragat ettiğini bildirdiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar, davacının feragat etme hakkı dava açma hakkının da doğal bir sonucu ise de, idarenin yargısal denetiminin gerçekleştirildiği idari yargıda, davanın karara bağlanmasından sonraki aşamada, temyiz veya kararın düzeltilmesi isteminin incelenmesi sırasında davacıya, davasından feragat etme hakkının tanınması, yapılmış olan yargısal denetimin geçersiz sayılması sonucunu doğuracaktır. Bunun da, idarenin faaliyetlerinde hukuka uygunluğunun sağlanması amacıyla, dolayısıyla kamu yararıyla bağdaşmayacağı açıktır. Bu nedenle, 2577 sayılı Yasanın 31.maddesiyle yollamada bulunulan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun feragat ile ilişkin hükümlerinin, ancak idari yargılama usulüyle bağdaştığı ölçüde uygulanması mümkün olup söz konusu yasal düzenlemenin idari yargıda, kanun yollarından da davadan feragat etme olanağı tanıdığından söz edilemeyeceğinden...”¹¹⁸ demekle HUMK hükümlerinin her zaman uygulanamayacağını yinelemiştir. Fakat Danıştay yukarıdaki karardan farklı olarak başka bir kararında ise “2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda feragat hakkında özel bir düzenleme yapılmamış, 31 inci maddesinde bu konuda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 91 inci maddesinde, feragat iki taraftan birinin talep sonucundan vazgeçmesi olarak tanımlanmış, 93 üncü maddesinde feragat beyanının dilekçe ile veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılacağı, 95 inci maddesinde, feragatın kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını hâsıl edeceği hükmü yer almıştır.

Temyiz edilen kararla ilgili dosyanın incelenmesinden, davacının Danıştay Başkanlığına hitaben yazdığı 2.2.1998 günlü dilekçesinde davadan vazgeçtiğini

---

¹¹⁶ “..... İzalei şuyu davaları 2 taraflı davalar olduğundan, bir tarafın davadan feragat etmesi sonuç doğurmaz. Mahkemece diğer davalılarında bu konuda beyanlarının alınması ve sonucuna göre bir karar verilmek üzere hükmün bozulması icap etmiştir.” **Yar. 6.H.D.** 25.03.1996 tarih ve E:1996/2714, K:1996/2830, sayılı kararı ile ayrıca Yar. 6.H.D. 30.01.1996 tarih ve E:1996/658, K:1996/833 sayılı kararı, ayrımı için bkz. Müslim TUNABOYLU, **Açıklamalı-İçtihatlı Ortaklığın Giderilmesi ve Paydaşlıktan Çıkarılma Davaları**, Ankara, Adil Yayınevi, 1997, s.55.

¹¹⁷ ÇAKMAK, **a.g.m.**, s.192.

¹¹⁸ **Dn.10.D.** E:1995/5846, K:1996/6434, 30.10.1996, aynı doğrultuda, Dn.10.D. E:1994/62, K:1994/3627 ve Dn. 6.D. E:1994/484, K:1994/1873, 09.05.1994. www.danistay.gov.tr.

*bildirdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, davacının vazgeçme istemi hakkında, davayı çözümlenerek karar veren Danıştay Beşinci Dairesince karar verilmesi gerektiğinden, temyiz isteminin bu yönden kabulüne*¹¹⁹ karar vermiş ve feragatin mümkün olduğunu belirtmiştir.

Kabul ise, davalının tek taraflı olarak irade beyanı ile davayı sonuçlandıran bir usul işlemidir. Kabul idari yargıda, kesin karardan önceki her aşamada mümkündür.¹²⁰ GÜNDAY, HUMK'daki *kabul* düzenlemesinin idari davalar bakımında yeterli olmadığını, İdari Yargılama Usulü Kanununda tanımlanması ve davanın kabulü üzerine karar verilmesine yer olmadığı yolundaki kararın bir iptal hükmünün tüm hukuki sonuçlarını doğuracağına hükme bağlanması gerektiğini savunmaktadır.¹²¹

Her ne kadar bireye Anayasa tarafından hak arama hürriyeti tanınmışsa da, toplum menfaatinin birey menfaatinden üstün olduğuna dikkat edilmeli ve feragat beyanının kimi davalarda kabul edilmemesini bireyin Anayasal hakkının ihlali olarak görülmemelidir. Bireyin feragat etmesi ile toplum açısından ortaya çıkacak tehlike, bireyin feragat etmesinin dikkate alınmaması ile birlikte verilecek kararın birey nezdinde oluşturacağı tehlikeden fazla değildir. Kaldı ki feragatin kabulü durumunda bu sefer yukarıda da izah edildiği üzere yargısal denetim ortadan kalkacak ve hukuka aykırılık meşrulaşacaktır.

7- Danıştay idari daireleri ve idari işler kurulunca verilen kararlar; Bu kararlar yargısal nitelikte olmadığı için, bu kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmez.¹²² Ayrıca yargılamanın yenilenmesi usulü bölümünde

---

¹¹⁹ DİDDK. E:1998/249, K:1998/278, 26.06.1998.

¹²⁰ ÇAĞLAYAN, a.g.e., s.141.

¹²¹ Metin GÜNDAY, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulama Alanı**, Ankara, 2001 yılı idari yargı sempozyum, www.danistay.gov.tr, ayrıca Danıştay vermiş olduğu bir kararda davalı idarenin, karşı tarafın borçlarının ödendiği yolundaki yazısını kabul etmek olarak düşünmemiştir. Dn. 4.D. E:1996/3981, K:1997/3982, 04.11.1997. ayrıntı için bkz. ÇAĞLAYAN, a.g.e., s.141.

¹²² "...2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Yasasının 2.maddesinde idari dava türleri sayılmış, belediye başkanlığından düşürme istemlerini bir idari dava türü olarak belirtilmemiştir. 2577 sayılı Yasaya 3622 sayılı Yasayla eklenen ek madde 2 de "Belediyeler İle İl Özel İdarelerinin seçilmiş organlarının

de değinileceği üzere yargılamanın yenilenmesi istemi üzerine verilen kararlar aleyhine yargılamanın yenilenmesi istenemez.¹²³

6. YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİ

İdari yargı içerisinde olağanüstü kanun yolu olarak bulunan yargılamanın yenilenmesi kurumunun kaynaklığını medeni yargı yapmaktadır. Dolayısı ile konumuza esas teşkil eden söz konusu kurum HUMK ve İYUK kıyaslaması ile birlikte yapılacaktır. Zira İYUK 53. maddeye baktığımızda HUMK'un 445. maddesinin aynen alınmış şeklidir. Farklı olarak HUMK'da "*tanığın yalan yere tanıklıktan mahkûm edilmiş olması*" nedeni vardır. Lakin İYUK 1. maddeye göre "*idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır*" dolayısı ile tanık ifadesi idari yargılama ilkesi değildir.¹²⁴ Danıştay da vermiş olduğu kararlarda tanık veya şahit dinlenmesi ya da ifade alınması şeklinde bir yöntemi kabul etmemektedir.¹²⁵

İYUK 53. maddede söz konusu sebepler sayılmıştır. Söz konusu sebepler, izahları ve Danıştay örnekleri eşliğinde açıklamalı olarak yapılacaktır.

---

organlık sıfatlarını kaybetmelerine ilişkin olarak yetkili mercilerden Danıştay'a gönderilen dosyalar belediye başkanlarının düşmesi istemine dair ise belediye başkanlarının, belediye meclislerinin veya il genel meclislerinin feshi istemine ilişkin ise meclis başkan vekilinin savunması on beş gün içinde alındıktan sonra veya bu süre içerisinde savunma verilmediği takdirde sürenin bittiği tarihte tekemmül etmiş sayılır ve kanunlarda gösterilen karar süreleri bu tarihten itibaren işlemeye başlar, karar dosya üzerinden verilir. Bu kararlara karşı tebliğini izleyen günden itibaren on beş gün içerisinde İdari Dava Daireleri Genel Kuruluna itiraz edilebilir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir" hükmünü amirdir.

Yukarıda belirtilen maddelerin incelenmesinden belediye başkanlığından düşürme istemlerinin bir idari dava türü olmayıp Danıştay'a verilmiş bir idari görev olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, bir yargılama usulü olan yargılamanın yenilenmesi yolu belediye başkanlığından düşürülme istemleri için geçerli değildir." **Dn. 8.D.** 18.06.1997 tarih ve E:1997/2117, K:1997/2169, sayılı kararı www.danistay.gov.tr.

¹²³ ÇAĞLAYAN, **a.g.e.**, s.142. Ayrıca bkz. dipnot 336-337.

¹²⁴ Farklı olarak VUK.3. maddede "*Vergiye doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz.*" denmektedir. Bu ibareyi şahit ifadesine yargılama esnasında değil, yargılama öncesinde başvurulabileceği, hâkimin de şahit ifadesine dayalı belgeyi delil olarak kabul edebileceği şeklinde anlamak gerekir.

¹²⁵ **Dn. 8.D.** 25.2.2004 tarih ve E:2003/3369,K:2004/917, sayılı kararı ile aynı doğrultuda Dn. 3.D. 27.12.2004 tarih ve E:2004/2033, K: 2004/ 3410, sayılı kararı, www.turkhukuk sitesi.com.

6.1. Yeni Bir Senet Veya Belgenin Ele Geçirilmiş Olması

İYUK 53/1. maddesi şu şekildedir “*Zorlayıcı sebepler dolayısı ile veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilmeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması*”.¹²⁶

Öncelikle belirtmek gerekir ki, ele geçirilen nesne belge niteliğini taşımaktadır. Kanun koyucu, çeşitli kanunlarda değişik vesilelerle belge terimini kullanmasına rağmen bir nesnenin belge olarak kabul edilmesi için varlığı gereken şartları açıkça düzenlememiştir.¹²⁷

Senet; birçok tanımda düşüncelerin, objektif olarak anlamları ve bu şekli ile anlaşılabilen, yazılı bir forma dönüştürülmesi biçiminde tanımlanmaktadır. Alman Usul Kanunu anlamında senet, bir düşüncenin veya irade açıklamasının, yazılı bir şekle sokulması, yani düşüncelerin, kelime ve işaretlerle kaydedilmesidir.¹²⁸ Senedin oluşması için bunun imza edilmiş olması da şart değildir. Ayrıca kullanılan malzemenin veya yazarken kullanılan aracın senedini oluşması bakımından önemi yoktur. Önemli olan yazılılık unsurunun gerçekleşmesidir.¹²⁹ Türk hukukunda ise, senet, belirli bir işlem hakkında tam bir bilgi içeren, bir kişi tarafından kendi aleyhine olacak bir vakıanın, ilerideki delilinin oluşturmak için yazıp veya yazdırıp imzaladığı ve karşı tarafa verdiği belgedir.¹³⁰

Doktrinde ayrıca nelerin belge olarak sayılabileceğine ilişkin ise farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, düşünsel içeriği bulunan her türlü yazıyı, olayı aktaran fakat yazılı olmayan görüntü kayıtlarını da belge olarak kabul etmektedir.

---

¹²⁶ Mehaz Alman Usul Kanunu “ZPO” 579. maddesinde genel bir ifade kullanılmış ve “belgenin tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilememesi.” şartı getirilmiştir. Bkz. Ali Cem BUDAK, **Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı**, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2.bs., 2009, s.345., ayrıca bkz. ZPO ilgili 580. maddenin 30 Aralık 2006 tarihli şeklinde VII-b fıkrası.

¹²⁷ KARAKURT, **a.g.e.**, s.79.

¹²⁸ ARSLAN, senet sözcüğünden ne anlaşıldığı konusunda bir sorun olmadığından bahisle senet ibaresi üzerinde durulmasının gerekli olmadığını düşünmektedir. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.79.

¹²⁹ Serdar NART, “**Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat**” DEÜHFD, C.9, S.1, 2007–232, s.209–210.

¹³⁰ NART, **a.g.m.**, s.213.

Diğer bir görüşe göre ise, belge, olay anında olayın bire bir belirli şekillerle bir nesne üzerine aktarılması suretiyle elde edilir.¹³¹ ÖZGEN, olayların ispatına yaradığı sürece bir düşünceyi şekiller yolu ile harice çıkaran her şeyi bu tanıma sokmaktadır.¹³² UMAR, fotoğrafın geniş yorum ile belge olarak sayılabileceğini fakat ses kayıtlarının ancak ses kaydının kime ait olduğunun kesin olarak tespitinin mümkün olması durumunda belge niteliğini sahip olacağını belirtmektedir.¹³³ ARSLAN da fotoğraflar ile ses kayıtlarının da belge sayılabileceğini düşünmektedir.¹³⁴

Kanaatimizce, görüntü kayıtları, fotoğraflar da dâhil olmak üzere her husus dava konusu olayı aktarması veyahut muhakemeyi neticelendirmede rol oynaması koşulu ile belge niteliğinde olabilir. Fakat ses kayıtlarında sesin kime ait olduğunu kesin bir şekilde tespit etmek mümkün olamayacaktır. Dolayısı ile geçerliliği kimliği tespit şartına bağlanan söz konusu kaydın, bu şartı kesin bir şekilde yerine getirmesinin mümkün olmaması sebebiyle belge niteliğinde olmaması gerekir. Ayrıca yargılama esnasında idari yargıda tanık ve yeminine başvurulmaması, sözünü ettiğimiz kalemlerin belge olarak öngörülmesini daha da zorlaştıracak niteliktedir. Zira her ne kadar idari yargıda delil serbestisi bulunsa da, bu serbesti de birtakım sınırlandırmalara tabidir, kanımızca yukarıda bahsedilen kalemlerin salt idari yargılama usul ve ilkeleri ile bağdaşmaması hasebiyle muhakemede kullanılamaması düşünülemez.

Yeni bir senet veya belgenin ele geçirilmiş olmasının yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil edebilmesi için, aşağıdaki şartların birlikte bulunması gerekir.

a) Bu senet veya belge, davaya bakıldığı sırada mevcut olmalıdır; Hüküm verildikten sonra düzenlenmiş olan bir belgeye dayanılarak yargılamanın yenilenmesi istenemediği gibi¹³⁵ tarafın dava sırasında varlığını bildiği, fakat muhtevastan haberdar olmadığı bir belgenin sonradan elde edilmesi yargılamanın

---

¹³¹ KARAKURT, a.g.e., s.80.

¹³² ÖZGEN, a.g.e., s.64.

¹³³ UMAR, a.g.m., s.269.

¹³⁴ ARSLAN, a.g.e., s.80.

¹³⁵ Bkz. AYİM 1.D. 28.02.1995 tarih ve E:1995/79, K:1995/209 Sayılı kararı, yine aynı doğrultuda AYİM. 1.D. 24.12.1996 tarih ve E:1996/933, K:1997/1087 sayılı kararı, www.msb.gov.tr.

yenilenmesine imkân vermez.¹³⁶ Görüldüğü üzere kanun koyucu sırf belgenin var olduğunun tarafça bilinmesi ihtimalinde dahi yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesini engellemiştir. Bu noktada belgenin sonradan tanzim edilip edilmediğinin tespiti sorunu gündeme gelecektir. Zira yargılama sırasında var olmayan bir belge daha sonradan tanzim edilse dahi önceden var olduğu iddiası ile yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilecektir. ARSLAN'a göre belgenin var olduğunu ispat etmek zorunda olan taraf, yargılamanın yenilenmesini isteyen taraftır.¹³⁷ Biz de bu görüşe katılıyoruz, zira belgenin tanzim tarihinin eski olduğu iddiası bu kuruma başvurmak için yeterli olmamalı, ayrıca başvuran tarafça, belgenin davaya bakıldığı sırada mevcut olduğunun ispat edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra ispat külfeti olmaksızın var olduğu iddiasında bulunmak diğer açıdan hem kötü niyet teşkil edecek, hem de mahkemelere iş yükü getirecektir. Kaldı ki sonradan temin ettiği bir belge ile istisnai bir şekilde de olsa lehine karar çıkarabilme olasılığını elde eden tarafa ispat külfetinin yüklenmesi de son derece doğaldır.

Danıştay'ın vermiş olduğu eski tarihli bir kararı şu şekildedir ; “*VUK m.407/1 de tasrih olunan belge, vergi ihtilafına bakıldığı sırada var olan fakat mücbir sebepten veya lehine karar verilen tarafın fiilinden dolayı elde edilemeyen bir belge olmalı ve karar verildikten sonra ele geçirilmelidir. Olayda ise, karar verildikten sonra, düzenlenmiş bir belge söz konusudur. Bunun anılan hükümdeki belge niteliğinde kabulüne imkân yoktur.*”¹³⁸

b) Yeni ele geçirilmiş olan senet veya belgenin, hükmü etkileyecek (karara müessir) nitelikte olması gerekir; Yani, o senet veya belge(birinci) davada ibraz edilmiş olsa idi, yargılamanın yenilenmesi davacısının lehine bir hüküm verilecek idi ise, yeni ele geçirilmiş senet veya belge (diğer şartların varlığı halinde) yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder.

---

¹³⁶ UMAR, **a.g.m.**, s.269.

¹³⁷ ARSLAN, **a.g.e.**, s.80.

¹³⁸ **Dn. 4.D.** 11.5.1967 tarih ve E:1967/4293, K:1967/2575 sayılı kararı. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.81. Ayrıca **Dn.5.D.** 10.10.1971 tarih ve E: 1972/1796, K: 1973/878 sayılı kararı ile aynı doğrultuda **Dn.10.D.** 24.03.1986 tarih ve E:1985/1371, K:1986/679 sayılı kararı. bkz. A.Şeref GÖZÜBÜYÜK-Güven DİNÇER, **İdari Yargılama Usulü**, 2.bs., Ankara, 2001 s.937.

Senedin hükmü etkileyip etkilemeyeceğinin tespiti sorunu bulunmaktadır. Zira yargılama sırasında ibraz edilememiş bir belgenin sunulduğu takdirde davanın akıbetini değiştirip değiştiremeyeceği görecelidir.¹³⁹ Yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunulduğunda mahkeme belgeyi “*davanın akıbetini değiştirecek nitelikte*” bulmazsa reddedebilirken, bunun gerekçesi olarak “*ilk davada ibraz edilse dahi aynı sonuç olacaktı*” demesi uygun olmayacaktır. Bu noktada uygun çözüm, söz konusu belgenin gerekçeli kararda zikredilmesi olacaktır. Böylelikle belgenin hükmüne kesinlikle etkili olduğu kararla da pekiştirilmiş olur. Ayrıca madde metnine tam olarak bağlı kalınırsa, tarafın isteminin bir kısmı yönünde lehine hüküm verilmişse sonradan belgenin temini ile dahi bu yola başvuramayacaktır.¹⁴⁰ Bu olasılıkla talebinin bir kısmı reddedilen tarafın kanun yoluna başvuru hakkı, karar tam olarak lehine çıkmış taraf gibi elinden alınacaktır ve kanaatimizce hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmaz.

c) Bu yeni senet veya belgenin hükmün verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması gerekir; Böyle bir senet veya belge, hüküm verildikten sonra ve fakat kesinleşmeden önce ele geçirilmiş olsa bile (diğer şartları da varsa) yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil eder.¹⁴¹ Çünkü temyiz ve karar düzeltme yollarında yeni delil gösterilemeyeceğinden, bu yeni senet veya belgenin artık o davada delil olarak gösterilmesine imkân yoktur. Davacının ya da üçüncü kişinin eylemi sonunda, dava görülürken belgenin mahkemeye verilmemiş olması yargılamanın yenilenmesini gerektirmez.¹⁴² Fakat belgenin yargılama esnasında mücbir sebep veya yararına hüküm verilen tarafın fiiline binaen elde edilememiş olması durumunda yargılamanın yenilenmesine başvurulabilir.¹⁴³

---

¹³⁹ Alman doktrininde, sahte belgenin hükmün sübut kısmına tesir eden belge olması gerektiği fikri ileri sürülmüştür. Bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.67.

¹⁴⁰ UMAR, bu eksikliğin “*lehine karar verilen tarafın eylemi*” ibaresi yerine “*hasmın eylemi*” ibaresinin konması ile düzeltilebileceğini düşünmektedir. Bkz. UMAR, **a.g.m.**, s.268, ARSLAN’ da bu ibarenin “*karşı tarafın veya hasım tarafın eylemi*” olarak anlaşılmasının uygun olacağını düşünmektedir.

¹⁴¹ ARSLAN, **a.g.e.**, s.80.

¹⁴² KARAKOÇ, **a.g.e.**, s.309. ayrıca bkz. KIZILOĞLU, **a.g.e.**, s.579.

¹⁴³ **Yargı Dünyası Dergisi**, S.65, Mayıs 2001, s.61, Yar. 16.H.D. 23.02.2001 tarih ve E:2000/4553, K:2001/636 sayılı kararı.

d) Bu yeni senet veya belgenin, yargılama sırasında (hükümden önce), bir mücbir (zorlayıcı) sebepten veya lehine hüküm verilen tarafın fiilinden(eyleminden) dolayı elde edilememiş olması gerekir. İkinci derece yargı mercii, yargıç hatası yüzünden elde edilemeyen senet veya belgenin de yargılamanın yenilenmesi sebebi olamayacağını kabul etmektedir.¹⁴⁴ Ayrıca davada ibraz edilen bir belge yargıç tarafından zuhulen incelenmemiş olsa da yargılamanın yenilenmesini isteme hakkı vermez.¹⁴⁵ Kanaatimizce bu görüş son derece yanlıştır. Zira ortada hukuka aykırı bir karar ve o kararı iptal edebilecek niteliği haiz bir belge varken bu belgenin yargıç veyahut mahkeme hatası sebebiyle muhakemede kullanılmamış olmasının tüm olumsuz sonuçlarını zarar gören veyahut etkilenen tarafa tahmil etmek vahim neticeler doğuracaktır. Sırf bu yüzden adalet sistemine ve hukuk devletine olan güven azalacak, kanun yollarının işlevselliği sorgulanır olacak ve mahkemelerin bu konuyla ilgili görevlerini ifada yapmış oldukları hatanın sonucu bir yaptırıma bağlanmayarak, mahkemelerin sorumluluk alanı daraltılmış olacaktır.

Lehine hüküm verilen tarafın karşı taraf lehine olan senedi (belgeyi) saklamış, ancak hüküm verildikten sonra ortaya çıkarmış olması da, “*lehine hüküm verilen tarafın fiili*”dir.

Yargılamanın yenilenmesini isteyen taraf, bu senet veya belgeyi yargılama sırasında elde edememesinde kusurlu olmamalıdır; kendi kusuru ile bu senet veya belgeyi yargılama sırasında elde edememiş ve mahkemeye verememiş olan taraf, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunamaz.¹⁴⁶ Dolayısı ile bir başkasında olan belgenin varlığından haberdar olup bunu mahkeme kanalı ile dahi temin edememek zorlayıcı sebep olmayacak, tarafın kendi kusuru olacaktır. Kanun koyucunun tarafın kusuruna, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuramama gibi bir sonuç yüklemesi son derece ağır gibi görülse de kanaatimizce kusur olgusu ile belge temini hususuna bir sınır koyulmuştur ve yerindedir. Bu noktada kusur oranının dikkate alınmadığı

---

¹⁴⁴ **Yar. 14.H.D.** 27.11.1989 88/7236–9984, Bkz. Yavuz ALANGOYA, Kamil YILDIRIM, Nevhis Deren YILDIRIM, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 5. bs. Alkım Yayınevi 2005, s.619.

¹⁴⁵ UMAR, **a.g.m.**, s.269.

¹⁴⁶ Senet veya belgenin çalınması nedeniyle davada ibraz edemeyen taraf sonradan ele geçirirse yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilir.Bkz. UMAR, **a.g.e.**, s.269.

görülmektedir ki bir kişinin aleyhine olabilecek bir şeyi ancak bilmeyerek veyahut istemeyerek yapabileceği ihtimalinden hareketle kanun koyucunun kusur kıstasını dile getirmiş olması doğru bir düzenleme olmuştur.

Zorlayıcı sebep kavramını, objektif anlamda yani ilgiliyle ilgisi bulunmayan önüne geçilemeyen bir dış kuvvet (deprem, su baskını, savaş vs.) olarak değil, subjektif anlamda, hakkaniyet gereğince bir kimseden beklenen çaba ve ihtimama rağmen belgenin yargılama sırasında ele geçirilememesi, başka bir ifade ile geçirilememesinde ilgilinin kusurunun bulunmaması olarak anlamak gerekir.¹⁴⁷

Dava görüldüğü sırada resmi bir merci tarafından verilmiş ve hükme tesir etmiş olan bir cevabın yanlış olduğunun sonradan ikinci derece yargı mercii kararı ile anlaşıldığı bir olayda, davalının ikinci derece yargı mercii kararını daha önce alamaması mücbir sebep sayılmış ve yargılamanın yenilenmesi davasının kabul edilmesinin uygun olduğuna karar verilmiştir.¹⁴⁸ Doktrinde bazı yazarlarımız kanun koyucunun bu yargılama sebebini oldukça dar tuttuğunu belirtmektedir.¹⁴⁹

Çalınması nedeniyle defter ve belgelerin incelemeye ibraz edilememesi sonucu katma değer vergisi indirimleri kabul edilmeyen yükümlü şirket adına 1991 yılının Temmuz dönemi için salınan kaçakçılık cezalı katma değer vergisini onayan vergi mahkemesi kararına yönelik temyiz isteminin reddine dair Danıştay Onbirinci Dairesi kararını müteakip defter ve belgelerin bulunması üzerine yargılamanın yenilenmesi talep edilmiş ve Ankara 5. Vergi Mahkemesi'nin 1996/403 sayılı kararıyla, uyuşmazlığın çözümü bakımından önem arz eden defter ve belgelerin sonradan ortaya çıkması karşısında olayda 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü

---

¹⁴⁷ Ramazan ÇAĞLAYAN, “İdari Yargıda Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri ve Sınırlılığı” AÜEHFD. C.6, S.1-4., s.63.

¹⁴⁸ KURU, **a.g.e.**, s.5193, Yar. 5. H.D. 12.12.1966 5612/5771.

¹⁴⁹ Avusturya Medeni Usul Kanunu § 530/I-7 ve 531'e göre hükme konu olan dava malzemesinin yanlış ve eksik olması belirli şartlar altında yargılamanın yenilenmesi sebebi olabilmektedir. Bkz. ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN YILDIRIM, **a.g.e.**, s.617.

Kanununun 53. maddesinin 1/a fıkrası uyarınca yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak görülmüştür.¹⁵⁰

AYİM vermiş olduğu bir kararda, “...idarenin işleyiş prosedüründe vaki gecikme dolayısıyla, davanın esasına etkili bilgi ve belgelerin zamanında AYİM'nin bilgisine ulaştırılamaması” halini , “zorlayıcı sebepler dolayısıyla elde edilemeyen belge” olarak değerlendirmiştir.¹⁵¹ Yine AYİM, başka bir kararında ilk davadan sonra tanzim edilen sağlık raporunu, yargılamanın yenilenmesi nedeni saymamıştır.¹⁵²

6.2. Hükme Esas Alınan Senedin Sahte Olduğunun Anlaşılması

İYUK 53/1-b maddesi şu şekildedir “*Karara esas olarak alınan belgenin sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin karar zamanında bundan haberi bulunmamış olması*”¹⁵³

Sahtelik, gerçeğin herhangi bir şekilde değiştirilmesidir. Ayrıca var olmayan ama varmış gibi gösterilen bir belge de sahtelik konusudur. Hükme esas olması hasebiyle bu noktada sadece gerçeğe uygun olmayan bir belgeden bahsedilebilecektir.

Belgenin sahteliğinden bahsedebilmek için ceza hukuku anlamında belgede sahtecilik suçuna konu bir belgenin olması gerektiğini, sahteliği tespit eden ilamın ceza mahkemesi ilamı olması gerektiğini¹⁵⁴ savunan görüşler bulunsa da biz bu

---

¹⁵⁰ **Dn. 11.D.** 07.10.1996 tarih ve E:1996/4656 K:1996/3383, sayılı kararı bkz. Celal KARAVELİOĞLU-Erdem Cemil KARAVELİOĞLU, **Açıklama ve Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Ankara, Karavelioğlu Yayıncılık, 2009, s.1294.

¹⁵¹ Bkz. **AYİM 1.D.** 12.02.1998 tarih ve E:1998/108, K:1998/177 sayılı kararı, aynı doğrultuda, AYİM. 1.D. 02.11.1999 tarih ve E:1999/997, K:1999/1025 sayılı kararı, **www.msb.gov.tr**.

¹⁵² Bkz. **AYİM 1.D.** 24.12.1996 tarih ve E:1996/933, K:1997/1087 sayılı kararı.

¹⁵³ Aynı düzenleme mehaz Alman Usul Kanunu § 580/II'de bulunmaktadır.

¹⁵⁴ Bkz. UMAR, **a.g.m.**, s.273, aynı doğrultuda bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.90.

görüşlere katılmıyoruz. Zira bir belgenin belli bir anlama özgülenmesi son derece yanlış sonuçlar doğuracaktır. Yanlışlıkla, doğru olmayan bilgilerin bulunduğu bir belgenin yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak değerlendirilebileceği görüşündeyiz, zira sahteliğin yanlışlıkla yapıldığı hususu ispat hukuku açısından zor olduğu gibi, sahteliğin kasten yapılması da kanunen zaruri bir unsur değildir. Ayrıca belge içeriğinin yanlış olması durumunda ceza hukuku anlamında sahte niteliği olmayan bir belge olabileceğinden yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemeyecektir. Kaldı ki kanun metninde de “*ceza mahkemesi tarafından verilen sahtelik kararı*” ibaresi gibi açık bir düzenleme yer almamaktadır.

Alman hukukunda senedin gerçek olduğunun ispatı, ancak senedin altında yer alan imzanın ikrar edilmemesi halinde söz konusu olurken, Türk hukukunda senet altındaki imza sahibi, imzasını inkâr ederse, delil olarak kullanılamamaktadır, yine Türk hukukunda resmi senetlerde sahtelik iddiası, ise, senedi onaylayan noterin veyahut memurun sahte senet düzenlemesi veyahut sahte senet onaylaması şeklinde cereyan edebilmektedir.¹⁵⁵

Sahteliğin anlaşılması iki şekilde olabilmektedir.

a) Hükümden sonra verilen bir mahkeme kararı ile hükme esas alınmış olan senedin sahteliğine karar verilmiş olması.

Senedin sahteliği hakkındaki mahkeme kararı hükümden önce verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen tarafın hükümden önce bundan haberi bulunmamış ise, bu da bir yargılamanın yenilenmesi sebebidir. Zira sahte bir senedin mahkemece karara esas teşkil etmesi düşünülemeyeceği gibi, bir tarafın kendi leh ve aleyhine de olsa bir belgenin sahteliğini yargılama esnasında dile getirmemesinin de cezai müeyyidesi olacaktır. Fakat yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmak isteyen kimse, elindeki belgenin sahteliğine ilişkin ilam olmaksızın salt sahtelik iddiasıyla başvuruda bulunamaz.¹⁵⁶ Bu anlamda vergi mahkemesinden hem davanın yeniden görülmesini hem de belgenin sahteliğine hükmedilmesi doğru değildir zira

---

¹⁵⁵ NART, **a.g.m.**, s.215 vd.

¹⁵⁶ UMAR, **a.g.m.**, s.273.

kanun maddesindeki ibare ile başkaca bir mahkeme tarafından verilen sahtelik kararı vurgulanmaktadır.

Belgedeki sahteliğin, lehine hüküm verilen kişi ya da üçüncü kişi tarafından yapılmış olması arasında fark yoktur.¹⁵⁷ Bu anlamda sahteliğin hasım tarafından yapılmış olması şartı aranmadığı gibi, hasmın sahteliği bilip bilmediği de önem arz etmez.¹⁵⁸ ARSLAN'a göre senedin kapsamının tümü değil, yalnız bir kısmı hükme temel olmuş ise yargılamanın yenilenmesi ancak eski hükümde esas alınan kısım için söz konusu olabilecektir.¹⁵⁹

Ceza hukukunda farklı olarak söz konusu sahte belgenin duruşmada kullanılmış olması şartı aranmaktadır.¹⁶⁰

b) Hükme esas alınmış olan senedin sahte olduğunun, hüküm lehine olan tarafça, mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar edilmiş olması da yargılamanın yenilenmesi sebebidir. Alman Federal Mahkemesi'ne göre, resmi makam, *“kamu otoritesi altında devletin bir amacını gerçekleştirmeyi sağlayan ve onun tarafından belirlenen görevleri yerine getiren, kamu gücünü kullanan genel organizmanın içinde yer alan ve bu yetkiyi kullanmakla görevli olanlardır.”*

UMAR söz konusu makamın, ikrarda bağlantılı olaylar dikkate alınarak somut hale göre tayin edilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁶¹ ARSLAN ise görevi gereği bu şekil bir ikrarın yapılabileceği yerin resmi makam olarak anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Buna örnek olarak da savcılık, icra dairesi ve noteri göstermektedir.¹⁶² Kanımızca resmi makamlar ibaresi gibi bir genelleme yerine, hangi makamlar huzurunda ikrarın geçerli olacağını sayma yöntemiyle belirtilmesi ile madde metni daha anlaşılır olurdu.

---

¹⁵⁷ KARAKOÇ, a.g.e., s.310.

¹⁵⁸ UMAR, a.g.m., s.273.

¹⁵⁹ ARSLAN, a.g.e., s.88.

¹⁶⁰ ÖZGEN, a.g.e., s.65.

¹⁶¹ UMAR, a.g.m., s.274.

¹⁶² ARSLAN, a.g.e., s.89.

Danıştay sahteliği iddia edilen bir belgenin konu olduğu davaya ilişkin vermiş olduğu bir kararda;

“ ... Türk Dil Kurumunun 157 sayılı Yayını olan Türkçe Sözlükte "sahte" sözcüğünün karşılığında, düzmece anlatımına yer verilmiştir. Türk Ceza Kanununun 339.maddesinde ise, bir memurun memuriyetini davada, tamamen veya kısmen sahte bir varaka tanzimi veya hakiki bir varakayı tağyir veya tahrifi ile bundan dolayı umumi veya hususi bir masarrat doğması, resmi evrakta sahtekârlık eyleminin unsurları arasına alınmıştır.

Yükümlü tarafından dilekçeye ekli olarak sunulan... Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünün yazısında, daha önce aynı müdürlük tarafından Gelirler Kontrolörlüğüne gönderilen yazıdaki bilgilerin, yükümlüye ait apartman inşaatı yönünden geçersiz olduğuna değinilmiş olup, bu yazıyı tarhiyata dayanak alınan 17.10.1978 günlü belgenin sahteliğinin resmi bir makam huzurunda ikrarı niteliğinden kabule olanak bulunmamaktadır. Zira bu son yazıda, Fen İşleri Müdürlüğü yazısının sahte sözlükteki anlamıyla düzmece olduğu veya değiştirildiğinden söz edilmediği gibi, bu belgedeki verilerin neden yükümlüye ait inşaat için geçersiz olduğuna dair somut saptamalar yapılmıştır... ” demek suretiyle davanın 2577 sayılı Yasanın 53.maddesindeki nedenlerden hiçbirine dayanmamasından dolayı reddine karar vermiştir.¹⁶³

AYİM’de bir kararında, kardeşinin işlediği suç sebebiyle ilişkisi kesilen askeri personelin, yargılama esnasında sunduğu ve işlemin iptalini sebebiyet vererek hükmü etkileyen sahte belgenin varlığını yargılamanın yenilenmesi sebebi saymış ve önceki hükmü kaldırmıştır.¹⁶⁴

¹⁶³ **Dn. 4.D.** 19.10.1983 tarih ve E:1983/563, K:1983/7827 sayılı kararı, Bkz. YAŞIN, **a.g.e.**, s.160, ayrıca bkz. KIZILOL, **a.g.e.**, s.1504, ayrıca bkz. ERGEN, **a.g.e.**, s.419.

¹⁶⁴ **AYİM, 2.D.**, 01.10.2003 tarih ve E:2003/497, K: 2003/819 sayılı kararı.

6.3. Karara Esas Olarak Alınan Bir İlam Hükümünün, Kesinleşen Bir Mahkeme Kararıyla Bozularak Ortadan Kalkması

İYUK 53/1-c'ye göre bir dava görülürken kesin delil olarak bir ilam (mahkeme kararı) ibraz edilmiş ve bu ilam esas alınarak hüküm verilmiştir. Kesin delil olarak kullanılmış (dayanılmış) olan bu ilamın (kararın), kesinleşmiş bir kararla(kesin bir hükümlerle) tamamen ortadan kalkmış olması yargılamanın yenilenmesi sebebidir.¹⁶⁵ARSLAN ise “*ilam*” teriminin mahkemelerden verilen kararların imzalı ve mühürlü suretini ifade etmesinden bahisle “*ilam hükmü*” ibaresinin yerinde olmadığı kanaatindedir.¹⁶⁶

Bu yenileme sebebinde iki hüküm vardır. Birinci hüküm, ikinci hükmün verilmesinde dayanak olarak, yani kesin delil olarak kullanılmıştır. Kesin delil olarak kullanılan birinci hükmün, sonradan geçersiz olduğunun yargı yolu ile belirlenmesi durumunda, ikinci hükmün, yargılamanın yenilenmesi yolu ile gözden geçirilmesi istenebilir. Kesin delil olarak kullanılan ve ortadan kaldırılan hüküm bir ceza mahkemesinden, bir hukuk mahkemesinden, idare veya vergi mahkemesinden verilmiş olabilir.¹⁶⁷ Mehaz kanunda da benzer şekilde bir ibare söz konusudur. Madde metninin Türkçeleştirilmiş halinde “*kararın verilmesinde dayanak oluşturan ve adalet mahkemesi, eski özel mahkeme veya idari mahkeme tarafından verilmiş bir kararın, başka bir kesinleşmiş kararla iptal edilmesi halinde....*” demekle tüm mahkeme kararlarının yenilenme sebebi olabileceği belirtilmiştir.¹⁶⁸ Bizim

---

¹⁶⁵ “...Polis memuru olan davacının, memuriyetten çıkarılması hakkındaki davalı idare Yüksek Disiplin Kurulu kararının iptali istemiyle açılan davanın reddine ilişkin olarak Danıştay Mürettep Dairesince verilen karara dayanak alınan ve davacının mahkûmiyetine dair Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi kararının bozulmasından sonra Ağır Ceza Mahkemesince verilen kararlar davacının üzerine atılı bulunan suçtan beraat ettiği anlaşılınca, davacının 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53/1-C maddesine uygun bulunan yargılanmasını yenilenmesi isteminin kabulüne karar verilip, Danıştay Merettep Dairesi kararı kaldırılarak işin esası yeniden incelendi. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 53/C maddesinde, karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla bozularak ortadan kalkması yargılamanın yenilenmesi sebeplerinden biri olarak sayılmıştır.” **Dn. 10.D.** 31.05.1989 tarih ve E:1988/1621, K:1989/1182, sayılı kararı, www.danistay.gov.tr, ayrıca bkz. KIZILOĞ, **a.g.e.**, s.580.

¹⁶⁶ ARSLAN, **a.g.e.**, s.91.

¹⁶⁷ KARAKOÇ, **a.g.e.**, s.310.

¹⁶⁸ Bkz. Alman Mehaz Kanun ZPO, § 580/VI.

düzenlememizde ise farklı olarak mahkeme isimleri, daha doğrusu mahkemelerin adli veyahut idari yargıya ilişkin olması noktasında isim zikredilmemiştir.

Karara dayanak yapılan hükmün kaldırılması açısından ise bazı sorunların giderilemediği kanaatindeyiz. Zira kesin delil olarak kullanılan bir karar, başka bir karar ile kaldırılrsa dahi, son karar, yani kesin delilin yanlışlığını beyan eden kararın hukuka uygunluğu pekâlâ tartışma konusu yapılabilecektir. Bu karar kesinleşmiş bir mahkeme kararı olsa bile, bu karar aleyhine olağanüstü kanun yolları her zaman açıktır. Unutulmamalıdır ki, yargılamanın yenilenmesi etkileri geçmişe yönelik olan, inşai nitelikte bir davadır. Örneğin, kısmi kesin hüküm bahsinde belirtildiği üzere ceza mahkemesince verilen beraat kararı, vergi mahkemesince vergi ziya yargılamasında kesin delil olarak kullanılabilir. Fakat ceza mahkemesinin bu kararı sonradan kesin hüküm niteliğinde bir karar ile kaldırılırsa, vergi mahkemesinin vermiş olduğu kararın akıbeti ne olacaktır? Zira bir yandan idari yargıda yargılamanın yenilenmesine başvuru yolu açılacak, diğer yandan ise, ceza yargılaması açısından da bir yargılamanın yenilenmesi başvurusu mevzubahis olabilecektir ki her ikisi de geçmişe etkilidir. Bu bağlamda idari yargılamada, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulup sonuç alınmış, bu sonuç ise örneğin “A” kişisi hakkında verilen “B” mahkemesinin kesinleşmiş bir kararına istinaden olacaktır. Lakin söz konusu ceza mahkemesinin verdiği işbu karar pekâlâ yargılamanın yenilenmesi yolu ile değiştirilebilecektir. Bu noktada kanımızca uygulanabilecek yöntem basittir.

Öncelikle tezimizin ileriki konularında değineceğimizi üzere, yargılamanın yenilenmesi sebepleri, sayma yöntemiyle oluşturulmamalıdır, böyle bir yöntem belirlenmişse dahi, hâkimlerin mutlak ve ciddi oranda boşluk doldurabilme yetkileri, bazı olayları, bazı durumları değerlendirip, yenileme sebebi sayabilme yetkileri olmalıdır. Zira sözünü ettiğimiz kurumun varlığı yargılamanın hukuka uygun şekilde sonlandırılması amacına hizmet etmek olsa da, bu amaca ulaşmak yolunda ciddi kısıtlamalara gidilmiş olması kanımızca son derece anlamsızdır.

6.4. Bilirkişinin Kasıtlı Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunduğunun Mahkeme Kararıyla Belirlenmesi

Bilirkişi, “bir yargılama faaliyeti sırasında hâkimin uzmanlık alanına girmeyen konularda, hâkimi ve diğer muhakeme sujelerini aydınlatan ve bu suretle yargılamanın seyrini etkileyen, kendisine başvurulmuş alanda uzman ve bilgi sahibi olan kişi”dir.¹⁶⁹

İYUK53/1-d’ye göre bilirkişi raporunun yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılabilmesi için, ceza mahkemesinin bilirkişiyi yargılamanın yenilenmesi istenen davada verdiği raporun gerçeğe aykırı olması nedeniyle cezaya mahkûm etmiş olması¹⁷⁰ ve bilirkişinin raporunun o davada verilen hükme esas alınmış olması gerekir.¹⁷¹ Bilirkişi beyanının bir bölümündeki gerçeğe aykırılık ilamla sabit olmuş ise fakat bu kısmın gerçeğe aykırılığı bütün beyanı güvenilir duruma düşürüyor ise yine yargılamanın yenilenmesi istenebilir.¹⁷² Kasten gerçeğe aykırı rapor verdiği ileri sürülen bilirkişi hakkında, delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya karar verilmemiş ise, ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu halde, doğruca hukuk mahkemesinde yargılamanın yenilenmesi davası açılabilir ve bilirkişinin kasten gerçeğe aykırı rapor verdiğinin, bu yargılamanın yenilenmesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir.¹⁷³ Bu noktada bilirkişi raporunun sahteliğine vergi mahkemesince hükmedilmemesi gerekir. Kanaatimizce kanun maddesinde anlatılmak istenen, bir mahkemece sahteliğine hükmedilen bir raporun

¹⁶⁹ KARAKURT, a.g.e., s.97.

¹⁷⁰ ARSLAN, bu yenileme sebebinde sadece ceza mahkemesi kararının değil bir mahkeme kararının var olmasının zorunluluk olmasından bahisle hukuk mahkemesinin “bilirkişi raporunun sahteliği” kararının da kullanılabilceğini belirtmektedir. Bkz. ARSLAN, a.g.e., s.96.

¹⁷¹ Bkz. Alman Mevaz Kanunu ZPO § 580/III, ayrıca HUMK. m.286 - Mahkemeye sunulan bilirkişi raporunun maddi olgu ve fiili gerçeklerle bağdaşmadığı yönünde kuvvetli emare ve şüphelerin bulunduğu kanaatine ulaşıldığı takdirde, bu bilirkişiler hakkında diğer kanunlardaki hukuki ve cezai sorumluluklar saklı kalmak şartıyla 19.04.1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu hükümleri uyarınca işlem yapılmak üzere dava dosyasının tasdikli bir örneği yetkili Cumhuriyet savcılığına gönderilir. Ayrıca Alman Ceza Kanunu’na göre ise “söz konusu rapor ile suç işlenmiş ise” yargılamanın yenilenmesine başvurulabilecektir. Bkz. ÖZGEN, a.g.e., s.90.

¹⁷² UMAR, a.g.m., s.275.

¹⁷³ KURU, a.g.e., s.5205, aynı doğrultuda bkz. UMAR, a.g.m., s.276, ayrıca bkz. ÇAĞLAYAN, a.g.e., s.150.

başka bir mahkemede kullanılmış olmasıdır. Dolayısı ile sırf sahteliği iddia edilen bir rapor sebebiyle yargılamanın yenilenmesi başvurusu kabul edilmemelidir. Zira bu ihtimalin kabulü, mahkemece verilmiş bir kararın AIHM tarafından verilecek karara aykırı olacağı sebebiyle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurunun kabulünden farklı değildir.

Doktrinde tercümanın bilirkişi olarak adlandırılabilmesi, dolayısı ile tüm işlemlerinin “*bilirkişi raporu*” niteliğinde olduğunu düşünen bunu ise Yargıtay’ın kimi kararlarında “*tercüman bilirkişisi ücreti*” ibaresine dayandıran yazarlar bulunmaktadır.¹⁷⁴ Kanımızca tercümanlık bilirkişilik değildir.¹⁷⁵ Bunun gerekçesi bilirkişinin uzmanlık gerektirmesi ve başlı başına bir fikir veyahut hesaplama ortaya koymasıdır, farklı dilde olan bir şeyi anlaşılır hale getirmenin bilirkişilik addedilebilmesinin ancak uygulamada kullanılmayan kimi dilleri bilen kişiler için söylenebileceğini düşünmekteyiz. Yine doktrinde tercümanın kasten yanlış çeviri yapmasının da bu hüküm kapsamında değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır.¹⁷⁶ Tercümanın yanlış çevirisinin kasti olduğunun tespiti ise kanaatimizce çok zor olacaktır.¹⁷⁷ Zira bir ibarenin farklı aktarılması da, bir hususun atlanması da yanlış veyahut eksik çeviri olarak adlandırılabilir. Dolayısı ile bireyin ihmali hareketi ile bir bahsi atlaması durumunda bu hususunda cezai yaptırıma tabi tutulması ve bunun yanı sıra, yenilenme sebebi olarak görülmesi, kasıt unsurunun tespitinin zorluğu açısından uygulama alanı bulmamalıdır.

Eğer hüküm başka delillere dayanılarak alınmış ise, bilirkişinin gerçeğe uymayan rapor düzenlemesinden dolayı hüküm giymiş olması, yargılamanın yenilenmesini gerektirmez.¹⁷⁸ Bilirkişi raporu hükümde esas alınmadığı sürece bizce de yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmamalıdır.

¹⁷⁴ UMAR, **a.g.m.**, s.275, aynı doğrultuda bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.71.

¹⁷⁵ Alman mehz kanun ZPO § 578 metninde ise “*bilirkişi veya tercümanın kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunması*” demekle hem tercümanın bilirkişi olabileceği anlamı yüklenmiş, hem de bizim düzenlememizden farklı olarak tercüman işlemleri de kasıt olması durumunda dâhil edilmiştir. Bkz. Ali Cem BUDAK, **a.g.e.**, s.345.

¹⁷⁶ ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN YILDIRIM, **a.g.e.**, s.622.

¹⁷⁷ ÖZGEN, kusurun varlığının yargılamanın yenilenmesi için yeterli olduğunu belirtmektedir. Bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.72.

¹⁷⁸ KARAKOÇ, **a.g.e.**, s.310.

Bu konuda CMK’da kastın yanı sıra ihmalden de bahsedilmekte ve de mahkeme kararı ile tespit yerine “*anlaşılması*” ibaresine yer verilmiştir.

Kanımızca bu yenileme nedeninde kasıt ibaresi de gerekli değildir, zira buradaki kusurluluk oranının kasıt olduğu sarihdir. Kaldı ki hatalı raporun ihmalen düzenlenmesi durumunda veyahut ceza mahkemesince verilen kararda kusurluluk oranının ihmal ile sınırlı kalması durumunda, bu rapor yargılamanın yenileme sebebi olamayacak mıdır? Kanaatimizce kusura ilişkin ibarenin maddeye koyulmamış olması daha yerinde olurdu.¹⁷⁹

6.5. Hile Kullanılmış Olması

İYUK 53. maddede yer alan beşinci yargılamanın yenilenmesi nedeni *e* bendinde yer alan “*Lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir hile kullanmış olması*” dır. Hâkimin hile hususuna istinaden yapılan yargılamanın yenilenmesi istemini incelerken, bir taraftan bu isteğin nitelikçe olağanüstü bir yol olduğunu göz önünde tutması, öte yandan da diğer kanunlarda ve özellikle BK.’da düzenlenen hilenin unsurlarına bağlı kalmaksızın ne gibi ifade ve eylemlerin yargılamanın yenilenmesini gerekli kılacağını takdir etmesi gerekecektir. Gerek doktrinde ve gerekse uygulamada kabul edilen görüşlere göre hileli davranış, olumlu (aktif) bir eylem biçiminde olabileceği gibi, çekinme ve susma gibi olumsuz (pasif) bir şekilde de ortaya çıkabilir.¹⁸⁰

Burada sözü edilen hile, tanıklık, sahte belge gibi nedenlerin dışında kalan hileli bir tutumdur. Örneğin, davayı kazanan tarafın, karşı tarafın avukatı ile anlaşması,¹⁸¹ ya da davanın yürütülmesi sırasında yazılı bildirimlerin alınmasında hileli yola başvurulmuş olması, bildirim asıl davalı yerine bir başkasına

¹⁷⁹ ARSLAN, ise ihmal ve bilgisizlik sebebiyle yanlış yazılan rapora istinaden de yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bkz. ARSLAN, *a.g.e.*, s.98.

¹⁸⁰ KURU, *a.g.e.*, s.5208.

¹⁸¹ *Yargı Dünyası Dergisi*, Sayı 69, Eylül 2001, s.59, Yar. 2.H.D. E:2000/4566, K:2000/7553 6.6.2000.

yaptırılması gibi davranışlar aktif hile sayılabilir.¹⁸² Kanımızca her usulsüz tebligatın yenileme sebebi olması da uygun olmayacaktır. Zira hilenin davanın akıbetine etki eder nitelikte olması ön koşuldur.¹⁸³

“*Lehine hüküm verilen tarafın, karşı tarafın vekili ile gizlice anlaşma yoluna gitmesi, bilirkişi ve şahitleri hatalı beyanda bulunmaya sevk etmiş olması ve karşı tarafın kendi vekili ile olan muhaberelelerini ele geçirerek onları kendi lehine kullanmış olması*” da hile olmaktadır. Bu örnek ise idari yargıdan çok adli yargıya daha uygundur. Zira idari yargıda bir taraf idaredir. Dolayısıyla idarenin gerçek kişi gibi hareket ederek hileye başvurması son derece vahim sonuçlar doğurabilecektir. Bu bağlamda hasım vekillerinin hukuka aykırı olarak iletişim halinde olması, pek de olası gözükmemektedir. Vekilin hilesi ise Alman Usul Kanunu’na da taraf hilesi olarak görülmektedir.¹⁸⁴ Yine Alman Usul Kanunu, bizdeki düzenlemeden farklı olarak hilenin bir ilamla sabit olmasını aramaktadır.¹⁸⁵

Üçüncü kişilerin hilesi yenilenme sebebi olarak görülmemiştir. Üçüncü kişilerin hilesinin yenilenmesi sebebi olabilmesi için tarafın bilmesinin yanı sıra bu hileye katılması gerekmektedir.¹⁸⁶ Kanaatimizce hileyi bilerek engel olmamanın sonucu hileye katılmaktan farklı değildir. Dolayısı ile bu ihtimalin varlığında da yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmelidir. UMAR ise yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin dar yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre üçüncü kişi hilesinden yararlanan kişinin hileyi soyut olarak bilmiş olması ortaklık etmiş olmaksızın tesadüfen öğrenmiş olması durumunda bunun yenilenme sebebi

---

¹⁸² “...karşı tarafın açık adresi bilindiği halde, dava dilekçesinde ilgisi olmayan başka bir adresin gösterilmesi de hileli davranış oluşturur. Böyle bir eylemin gerçekleşmesi halinde hilenin kasten yanlış adres bildirenin eyleminden kaynaklandığının kabulü gerekir. O halde yanlış adres gösterildiğini iddia eden davacı tarafa bu iddialarını kanıtlamaları için olanak tanınması, delil gösterdikleri takdirde toplanıp değerlendirilmesi ve hasil olacak sonuca uygun bir karar verilmesi gerekirken davacıların delilleri sorulup toplanmadan yazılı şekilde karar verilmesi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün BOZULMASINA...” **Yar. 7. H.D.** 18.09.1990 tarih ve E:1990/15452, K:1990/10585, sayılı kararı.

¹⁸³ ARSLAN, karşı tarafın adresinin bilinmesine rağmen susmayı da pasif hile olarak görmektedir.

Ayrıntı için bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.107.

¹⁸⁴ ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN YILDIRIM, **a.g.e.**, s.624., Alman Usul Kanunu ZPO§ 580/4 ayrıca İtalyan Usul Kanunu CDC 395/1.

¹⁸⁵ UMAR, **a.g.m.**, s.281.

¹⁸⁶ ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN YILDIRIM, **a.g.e.**, s.624.

olarak kabul edilmemesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁸⁷ Yine önceden belirtildiği üzere bu madde metnine de tam olarak bağlı kalınırsa karşı tarafın hilesi yüzünden isteminin ancak bir kısmını elde edebilmiş kimse yargılamanın yenilenmesi kurumuna başvuramayacaktır.

Hileli tutum doğrudan doğruya yargılamanın yenilenmesine bakacak olan mahkeme önünde ispatlanabilir.¹⁸⁸ Yargılamanın yenilenmesi usulünde görüleceği üzere, başvuruda hangi nedenle yargılamanın yenilenmesine başvurulduğu ve buna ilişkin delillerin sunulması gerekmektedir, dolayısı ile yeri gelmişken değinmekte fayda olan husus, tarafın yargılamanın yenilenmesine başvururken söz konusu hilenin ceza mahkemesi kararı ile belirlenmiş olmasına gerek olmadığıdır. Zira bu durumda öncelikle ceza davasının akıbetinin beklenmesi ve daha sonra başvurulması gerekirdi ki, bu zaman kaybı telafisi imkânsız zararları da beraberinde getirebileceğinden bahisle, başkaca bir mahkeme kararıyla sabit bir hile olması şartına bağlanmaması kanımızca yerinde bir düzenlemedir.

6.6. Vekil veya Kanuni Temsilci Olmayan Kimseler İle Davanın Görülüp Karara Bağlanmış Bulunması

Söz konusu sebep, dava şartlarından hukuki yarar şartına hanel getirdiği için var olmaktadır. Yetkisiz bir vekil veya kanuni temsilci ile davanın görülmesi neticesinde yargılamanın yenilenmesi yoluna sadece temsili yetkisiz kişiye bırakılmış olan taraf başvurabilir.¹⁸⁹ Karşı tarafın hukuka uygun yollardan davayı yürütmüş olduğu varsayımıyla, bu hak karşı tarafa tanınmayacaktır. Doktrinde ise söz konusu yargılamanın yenilenmesi sebebinin konuluş nedeninin dava ehliyeti olmayan kişi huzurunda yargılamanın yapılıp hüküm verilmesi olduğu ileri süren

---

¹⁸⁷ UMAR, **a.g.m.**, s.280.

¹⁸⁸ KIZILOĞ, **a.g.e.**, s.580. Alman Usul Kanunu ZPO § 580/I'e göre ise kesinleşmiş bir ceza hükmünün olması gerekmektedir.

¹⁸⁹ Mehaz Alman Usul Kanunu ZPO § 580/4'de " *tarafların açık veya zımni muvafakatlerinin olmaksızın vekil veya kanuni temsilci olmayan kimselerin huzurunda davanın görülmüş olması*" yenileme sebebi yapılmış ve bizdekinden farklı olarak " *tarafların açık veya örtülü muvafakati*" aranmıştır. Bkz. BUDAK, **a.g.e.**, s.345, ARSLAN' da icazet verilmemiş olma koşulunun madde metnine eklenmesi taraftarıdır. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.132.

yazarlar bulunmaktadır. Buna göre dava ehliyeti olup olmaması kamu düzeni sorunudur ve re'sen araştırılması gerekir. Eğer yargılamada taraflardan birinin dava ehliyeti yoksa ve onun adına karar verilmişse, yargılamada kendisini kanuna uygun olarak temsil ettirmiş taraf da yenileme isteyebilmelidir.¹⁹⁰

Kanaatimizce bu neden sadece eksik temsil edilen veyahut hiç temsil edilmemiş taraf için uygulanmalıdır. Dolayısı ile kanun yoluna başvuruda menfaat aranırken eğer iki taraf da bu yola başvurabilecek ise iki taraf içinde menfaat ihlali mevzubahis olmalıdır. Bu anlamda bir tarafın talebi reddedilirken diğer tarafın talebi de kısmen kabul edilmiş olmalıdır. Tam yani eksiksiz temsil edilen tarafa A, eksik veya hiç temsil edilmeyen tarafa ise B dersek. A'nın bu neden ile yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmasına izin vermek, " B'nin *tam yani hukuka uygun temsil edilmesi halinde A'nın menfaatinin etkilenmeyecek veyahut daha az etkileneceğine, kararın B'nin daha da aleyhe çıkacağına inanmak*" olacaktır ki bu bir anlamda hukuka uygunluğun daha çok hukuka aykırılık yaratacağına inanmaktır.

Vekilin yetkili olarak davaya başlayıp daha sonra yetkisinin kalkması durumunda ise kanaatimizce yasa koyucunun daha hassas davranması gerekirdi, lakin madde metninde böyle bir ayrıma gidilmemiştir. Davanın, vekâletnamesi bulunan fakat barodan kaydı silinmiş olan avukat huzuru ile görülüp hükme bağlanmış olması, yargılamanın yenilenmesi sebebi değildir.

Yargıtay vermiş olduğu bir kararda " *vekil ve mümessil kelimeleri,, avukatlık sıfatına yönelmeyip, tamamen yargılamada temsil olunan irade açıklamasını hedef tutmaktadır. Bir avukatın aidatını ödememesinden dolayı adının levhadan silinmesi, baroları ve avukatlık mesleğini özellikle mali bakımdan koruma amacını izleyen ve tarafların hukuki alanında etki husule getirmeyen menşei disipliner nitelik taşıyan işlemleridir.*"¹⁹¹ demekle baro kaydı silinmesinin temsil edilmemiş olma anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir.

---

¹⁹⁰ ARSLAN, a.g.e., s.112.

¹⁹¹ **Yar. 9. HD.** 24.06.1968 tarih ve E:1968/4411, K:1968/9053 sayılı kararı. Ayrıntı için bkz. ARSLAN, a.g.e., s.111. Ayrıca "“...Davacı ortaklığın giderilmesi davasında avukatlık sıfatı kalmayan

Kanuni temsilci hazır bulunmadan davanın görüşülmüş ve hüküm verilmiş olması da yenilenme sebebidir. Temsil noksanlığının hükmü etkileyip etkilemediğine bakılmaz.¹⁹²

Kanımızca vekâlet çıkarılırken ki bağlı bulunduğu ilin barosundan naklini aldran vekilin eski vekâlet ile davaya devam etmesi o kişinin vekil sıfatını sahip olmadığı anlamına gelmeyecektir. Zira kanunen geçerli fakat eksik bir vekâletten söz edebilecektir. Dolayısı ile böyle bir olasılık yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak ileri sürülemez. Kanundaki düzenlemenin amacı, gerçekten temsil etmeye muktedir olmayan temsilci veyahut vekillerin temsilinin engellenmesidir.

Son olarak sadece usuli dairesinde temsil edilmemiş taraf değil, onun hasmına da yargılamanın yenilenmesi yolu açıktır.¹⁹³

6.7. Çekinmeye Mecbur Olan Başkan, Üye veya Hâkimin Katılmasıyla Karar Verilmiş Olması

Yukarıdaki yenileme sebebinde olduğu gibi, davaya bakması yasak olan hâkimin hüküm vermiş olması yasak olduğu gibi, hüküm vermiş olmasının hükmü etkileyip etkilemediğine bakılmaz. Bu kaydın geçerli olabilmesi için, tarafların, davaya bakıldığı sırada, hâkimin çekinmeye mecbur olduğunu öğrenememiş olmaları gerekir. Taraflar, davaya bakıldığı sırada hâkimin çekinmeye mecbur olduğunu biliyorlarsa, bunu temyiz sebebi yapabilirler. Yapmamışlar ve hüküm kesinleşmişse, artık bu sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi isteyemezler. Çünkü

---

kişi tarafından davanın açılıp yürütülmesi ve sonuçlandırılması nedeniyle hükmün yok sayılarak yargılamanın yenilenmesini iade-i muhakeme yolu ile istemiştir.

*...İstanbul Baro Başkanlığının cevabı yazısında Galip Y'in İstanbul Barosunun 8..... sicil sayısına kayıtlı iken 1136 sayılı Avukatlık Yasasının 65 ve 72/d maddeleri gereğince 29.4.1993 tarihinde adının baro levhasından silindiğinin bildirildiği görülmüştür. Bu durumda ortaklığın giderilmesi davasının yetkili olmayan vekil tarafından açılıp yürütülmesi ve sonuçlandırılması usul hükümleri açısından mümkün değildir.” Yar. 6. H.D. 09.04.2002 tarih ve E:2002/2374, K:2002/2546, sayılı kararı **Kazancı Otomasyon**. Ayrıca bkz. ALANGOYA/ YILDIRIM/DEREN YILDIRIM, **a.g.e.**, s.626.*

¹⁹² KURU, **a.g.e.**, s.5220, aynı doğrultuda KARAKOÇ, **a.g.e.**, s.311, aynı doğrultuda KIZILOL, **a.g.e.**, s.581, aynı doğrultuda ARSLAN, **a.g.e.**, s.111.

¹⁹³ UMAR, **a.g.m.**, s.282.

yargılamanın yenilenmesi yolu, yargılama sırasında bilinmeyen hataların düzeltilmesi için açılmıştır.¹⁹⁴ Görevsiz mahkemenin davaya bakmış ve hüküm vermiş olması da yargılamanın yenilenmesi sebebidir.¹⁹⁵

ARSLAN, madde metninde hâkimin yasaklılık durumu konusunda yargılama sırasında bir karar verilmemiş olması gereğinin de belirtilmesini zorunlu görmektedir. Zira yargılama sırasında red edilerek veya temyiz olunarak hâkimin davaya bakamayacağı ileri sürülmüş ve bir karar verilmişse, artık yargılamanın yenilenmesi istenmemelidir.¹⁹⁶

Son olarak değinilmesi gereken *iki* husustan *ilki*, yapısı itibariyle birden fazla hâkimden oluşan mahkemelerde yine tek bir hâkimin dahi çekinmesi gerekirken çekinmemesi yargılamanın yenilenmesi nedeni olacaktır. *İkinci* olarak, çekinmek zorunda olan hâkimin vereceği karar ile davaya başkaca bir hâkimin bakması neticesinde vereceği kararın aynı olacağı bilirse de hükmün iptali için bu nedenin varlığı kâfi olacaktır. Dolayısı ile ikinci olasılık her ne kadar farklı mahkemece aynı kararın alınmasını beklemek ve bilerek mahkemelerin iş yükünü arttırmak olarak görülebilecekse de farklı mahkemece aynı kararın verileceği kesinliği olmadığı gibi, bu ihtimalin kabulü ile yasaklı mahkemenin kararı geçerli sayılarak hukuksuzluk yaratılmış olunacaktır.

6.8. Birbirine Aykırı Hükümler

Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı

---

¹⁹⁴ KURU, **a.g.e.**, s.5221. Alman Usul Kanunu'nda da benzer bir düzenleme ZPO § 579/II bulunmaktadır. Madde metninde bizdeki düzenlemeden farklı olarak "...*hakkında ret talebi merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermesi veya karara katılmış olması da yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak belirtilmiştir.*" BUDAK, **a.g.e.**, s.344. Ayrıca ZPO § 580/V' ise bizim düzenlememizden farklı olarak, "*makamın kendisine yüklediği ödevleri ceza hukuku hükümlerine dahi aykırı olarak bir taraf aleyhine ihlal eden hâkimin iştirak ettiği karara karşı iadei muhakeme istenebileceği*" mealindedir. Bu düzenleme bizim usul kanunlarımızda bulunmamaktadır. Bkz. UMAR, **a.g.m.**, s. 267.

¹⁹⁵ ARSLAN, ise görevsiz mahkemenin dava bakıp hüküm vermesini yargılamanın yenilenmesi nedeni saymamıştır. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.116.

¹⁹⁶ ARSLAN, **a.g.e.**, s.131.

mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması, yargılamanın yenilenmesi sebebidir.¹⁹⁷

Maddenin eski hali şu şekildedir; “*Tarafları ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine sebep olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından evvelki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması*”.

Bu bentteki sebebin uygulanabilmesi için söz konusu iki kararın da kesinleşmiş olması ve ikinci hükmü veren mahkemenin birinci hükümden haberdar olmaması gerekmektedir.¹⁹⁸

Bu bağlamda;

- a) Ortada bir mahkeme kararı bulunmalıdır.
- b) Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bu konu hakkında yeni bir mahkeme kararı verilmiş olmalıdır.¹⁹⁹
- c) Kanuni bir dayanak olmamasına rağmen, ikinci kararın birinci karara aykırı olması gerekir.
- d) Birinci karara aykırı olan ikinci karar, ya aynı mahkeme ya da başka bir mahkeme tarafından verilmiş olmalıdır.²⁰⁰

Tarafları, dava sebebi ve müddeabihi aynı olan bir dava hakkında birbirine aykırı kesinleşmiş iki hüküm bulunması halinde, birinci hüküm lehine olan taraf kesin hükümden istifade etmektedir. Bu nedenle, yargılamanın yenilenmesi üzerine, ikinci hükmün iptaline karar verilir. Böylelikle, sadece, ikinci hükmün iptali için yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir; yoksa birinci hükmün iptali için yargılamanın yenilenmesi istenemez. Hükümlerden biri hukuk mahkemesi, diğeri de bir şekilde idare veyahut vergi mahkemesince verilirse bu yargılamanın yenilenmesinden ziyade görev uyuşmazlığı konusu olacaktır.

¹⁹⁷ **Dn. 3.D.** E:1997/1370, K:1998/3212., YAŞIN, **a.g.e.**, s.161, **Yar. 1.H.D.** 30.06.2006 tarih ve E:2006/6438, K:2006/7684 sayılı kararı bkz. **Yargı Dünyası Dergisi**, sayı 132, Aralık 2006, s.37.

¹⁹⁸ Alman Usul Kanunu’nda da benzer bir düzenleme § 580/VII-a ‘da bulunmaktadır.

¹⁹⁹ Dava sebebi vakıaların oluşturduğu hayat olayıdır. Azınlıkta olsa dava sebebini hukuki sebep olarak değerlendiren görüşler bulunmaktadır. Bkz. ÖZKAYA-FERENDECİ, **a.g.e.**, s.43.

²⁰⁰ Murat ARSLAN, “**Türk Vergi Yargısı Sisteminde Olağanüstü Kanun Yolları**”, Sayıştay Dergisi, S.53. s.106.

İkinci ilam, yargılamanın yenilenmesi yolu ile iptal edilmedikçe (ortadan kaldırılmadıkça) açılacak yeni bir davada kesin hüküm teşkil eder; yani, yeni davada ikinci ilama itibar edilmesi gerekir. Eğer, bu durumda, birinci ilama itibar edilir ve ikinci ilam yeni davada kesin hüküm teşkil etmez denirse, o zaman bu bendin hiçbir hükmü kalmaz. Çünkü birinci ilam lehine olan taraf, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmadan, birinci ilama dayanarak yeni bir dava açmak suretiyle, ikinci ilamın kendiliğinden yok sayılmasını sağlayabilir. Oysa ikinci ilam, ancak bu konuda açılacak yargılamanın yenilenmesi davası sonucunda, yargılamanın yenilenmesi davasını inceleyen mahkemenin, ikinci ilamın “*yeni bir ilam suduruna sebep olabilecek bir madde yokken*” verilmiş olduğunu tespit etmesi halinde iptal edilebilir.²⁰¹

İki ilamdan birinin Türk mahkemesine, diğerinin de yabancı mahkemeye ait olması durumunda;

Yabancı mahkeme kararı hakkında tenfiz kararı alınmadıkça veya söz konusu karar tenfiz olunmayacak bir kararsa, yani tespit kararı veya inşai bir karar gibi tenfiz kararı istenemeyecek ve verilemeyecek bir karar ise söz konusu karar Türk hukuku bakımından kesin hüküm etkisine sahip olmayacağı için yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulamaz. Yabancı mahkeme ilamı hakkında tenfiz kararı alınmış olmasına rağmen Türk mahkemesince davanın görülmesi sırasında biliniyor ise, yine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Zira Türk mahkemesinde ikinci yargılama yapılırken, bu yabancı karar göz önünde tutulmuş bulunduğundan, çelişik iki karar ortaya çıkması söz konusu olmayacaktır.²⁰²

İlamlardan ikisi de yabancı mahkemece verilmiş ise;

Bu durumda olasılıklar çoğalmaktadır. İkisi içinde tenfiz kararı alınmış ise yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir. Söz konusu ilamların muhtevası tenfize lüzum göstermese ve tenfiz kararının verilebilmesi için aranan şartların varlığı

---

²⁰¹ KURU, **a.g.e.**, s.5234.

²⁰² ARSLAN, **a.g.e.**, s.122.

durumunda da yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir. İlamlardan yalnız biri için tenfiz kararı alınmışsa veya ikisi içinde tenfiz kararı alınmamışsa yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz.²⁰³ Bu olasılık sadece adli yargı ile ilgili gözüксе de yabancı yargı mercii Türk mükellefin ödemesi gereken vergi miktarı ile bir karar verdikten sonra, aynı yargı alanı içerisinde yine başka bir yargı merciince farklı bir karar verilebilir. Bu durum bilhassa hem Türkiye’de hem de yurt dışında faaliyet gösteren mükelleflerin çifte vergilendirilmesi hususunda önem arz edecektir.

Bilindiği üzere, yurt dışında da faaliyet gösteren Türk şirketleri ve mükellefler de bulunmaktadır, dolayısı ile Türk mahkemesi, bir an için, ilgili mükellefin faaliyet gösterdiği yabancı ülke mahkemesinin kararını, kararına esas aldığı anda bu işlem, KARAKURT’un görüşünün aksine, yeni olay gibi algılanmamalıdır. Zira nasıl AİHM kararları mahkeme kararı hükmünde ise, yabancı mahkeme kararları da, ülkeler arasında delil temini veyahut mahkeme kararının tanınması gibi bir sözleşme var olduğu sürece mahkeme kararı hükmünde olmalıdır.

Hakem kararları açısından ARSLAN, her ne kadar hakem kararının mahkeme kararı ile aynı güçte olduğunu, dolayısı ile aynı sonuçları doğuracağını belirtmişse de bu noktada çekincelerimizi belirtme zorunluluğu hissediyoruz. Zira mahkemelerin asıl görevi yargılamadır, dolayısı ile uluslararası yargılama yapan ve bunu da mahkemeler kadar sık yapmayan ve tek görevleri sadece yargılama yapmak olmayan hakem heyeti üyelerince karar verilmesi durumunda bu kararın yanlı verilmiş olması ihtimali göz ardı edilemez. Fakat diğer taraftan da tarafların bir heyeti kendi husumetleri ile ilgili yargılamada yetkili kılmaları, akabinde tarafların bu riski de peşinen kabul ettikleri ve ulusalüstü anlaşmalar ile de devletlerin kendi yargı alanında bu kararların geçerli olmasının önünü açmalarından bahisle bu kararların mahkeme kararları ile aynı güçte olacağına ve aynı sonuçları doğuracağına şüphe yoktur.

---

²⁰³ UMAR, a.g.m, s.285.

Vergi yargılaması açısından ise taraflardan birinin devlet olması sebebiyle, bir tarafı devlet, diğer tarafı da mükellef olan bir yargılamada özel bir heyete yargılama yetkisi verilmesinin hukuka aykırı sonuçlar doğurmayacağını düşünmekteyiz. Zira salt devlet yargı merciine yargılama yetkisi özgülendirildiği vakit, yine yargılamada taraf olan devletin ilgili kurumuna bağlı olup o kurumdan maaş alan daha da bir yargı mensubunun vereceği kararların mutlak doğruyu yansıtır yansıtmayacağı da şüpheli olacaktır.

Doktrindeki bir tartışmadan yola çıkarsak, karar her zaman gerçeği ifade etmeli ve ikinci davanın hâkimi bunu hep göz önünde bulundurmalıdır. Bir teoriye göre, ilk kararda tespit edilen ve gerçek olarak kabul edilen durumdan yola çıkılmalı ve birbirine aykırı karar alınmamalıdır. Bu teoriyi eleştirenler, kesin hükmün dermeyan edilmesi gereken bir def'i olmaması gerektiğini, re'sen gözetilmesi gerektiğini belirtmektedirler ki aksine bir düşünce ile taraflar kendi kesin hükümlerini kendileri yaratmış olacaklardır, yine diğer bir eleştiri ise, yanlış verilmiş bir kararın etkisinin doğru verilmiş karardan daha ileriye gitmesini olası olduğudur. Böylelikle hem hâkim maddi hukuk açısından yeni bir durum yaratmakta, hem aslen hak sahibi olmayan taraf hak sahibi olmakta, hem de yanlış yere davası reddedilen davacı, aslında hakkı bulunmasına rağmen, bu talebini isteyememektedir.

Diğer bir teori ise, yine farklı şekilde karar verilmesini yasaklamaktadır, lakin bu noktada hukuki himaye şartı eksik olmasına rağmen, ikinci kez dava görülebilmekte fakat ilk davadan farklı karar verilememektedir. Söz konusu teoriye göre verilen hüküm sadece taraflar arasında etkili olacak, kararlar yanlış tespit yapılsa dahi, maddi hukuk açısından bir şey değişmemiş olmamaktadır. Zaten bu bağlamda yargılamanın yenilenmesi hakkı da doğduğundan, yanlış karar düzeltilebilmektedir.²⁰⁴

İlk kararın kesin hükmüne rağmen, ikinci bir dava için karar verilmesi durumunda Alman hukukunda yeni kararın öncelik sahibi olması gerektiğini savunan

---

²⁰⁴ ÖZKAYA-FERENDECİ, a.g.e., s. 96-97.

yazarlar bulunmakla birlikte, yine doktrinde hâkim olan görüş, ilk kararın öncelik sahibi olması gerektiği yönündedir, bu görüşü savunanlar ikinci karar verildiğinde ortada bir husumetin olmadığı, söz konusu husumetin ilk karar ile giderilmiş olması hasebiyle kesin hükmün amacına hizmet etmediği yönündedir.²⁰⁵

Bu noktada kanaatimizce, her iki hükmün birbiri üzerinde denetleyici ve düzenleyici etkisinin olması gereklidir. Zira amaç hakkaniyete uygunluğu sağlamak, diğer bir ifade ile hukuka aykırılığı engellemek ise, önceki kararı esas alıp, sonraki kararın uygunluğunu tartışmak yerine, her iki karar arasında bir uygunluk denetimi sağlamak yerinde olacaktır. Böylelikle bir kararın salt sonradan verilmiş olması hasebiyle ortadan kaldırılması engellenecek, ilk kararın da hukuka aykırılık sebebiyle uygulama alanı bulamaması sağlanacaktır. Ayrıca ikinci kez verilen bir kararın katiyen uygulamadan yoksun olarak öngörülmesi kanaatimizce uygun değildir. Zira yukarıdaki açıklamalarda ve madde tanımında ve gerekse içtihatlardan görüldüğü üzere bir kararın hukuka uyar olmadan kesinleşmesi olasıdır. Böyle bir olasılık mevcut iken, söz konusu olasılığı göz ardı ederek, yeni bir yargılamanın esasına bile bakmadan usuli nedenlerle kararı hükümsüz addetmek son derece vahim sonuçlar doğurabilecektir. Dolayısı ile yukarıda bahsedilen, son kararın geçersiz olması gerektiği yönündeki düşünce, ancak yargılamanın yenilenmesi kurumuna hacet olmadığı durumlarda geçerli olacaktır. Yukarıda izah edilen görüş önceden verilen bir karar mevcut iken, usul ekonomisine aykırı şekilde yeniden yargılamanın yapılması durumunda geçerli olabilecek bir görüştür, bu bağlamda sonraki-önceki karar mukayesesinde kararların aynı doğrultuda olması durumunda bahse konu görüş hüküm ifade edecektir.

Bunun yanı sıra, salt tezat kararlar verilmemesi adına hâkimin belli bir kararı almaya zorlanması doğru değildir. Zira hâkimin görevi adaleti sağlamak ve hakkı ihlal edilen bireyin hakkını iade etmek iken, yargılama sisteminin kendi içerisinde çelişkileri olmaması adına hâkimin asıl işlevini yerine getirmesinden alı koymak ve farklı bir görev yüklemek, hem adalet sistemine uygun olmayacak, hem de hâkimin

---

²⁰⁵ ARSLAN, a.g.e., s.124, ayrıca bkz. ÖZKAYA-FERENDECİ, a.g.e., s. 104.

bağımsızlığına hâlel getirecektir. Bu noktada yukarıda dermeyan edilen ikinci görüş olan “*usul hukuku teorisi*” nin yerinde bir sistem olduğuna katılıyoruz, kaldı ki söz konusu sistem doktrinde hâlihazırda en çok taraftar bulan sistemdir.

Söz konusu yenilenme sebebine ilişkin ikinci derece yargı merciince verilmiş kararlar genelde adli yargıda bulunmaktadır. Fakat idari yargıda ise konuya ilişkin Danıştay’ın vermiş olduğu emsal bir karar şu şekildedir;

“Dosyanın incelenmesinden, uyuşmazlığa konu ... pafta, ... parsel sayılı taşınmazın kamulaştırılmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle taşınmazın diğer iki paydaşı tarafından açılan davalarda işlemin iptali yolundaki idare mahkemesi kararlarının karar düzeltme aşamasında Danıştay Altıncı Dairesinin ... günlü, ... ve ... günlü, ... sayılı kararları ile bozulduğu, bakılmakta olan davada ise Mahkeme kararının Danıştay Altıncı Dairesince onandığı ve 14.12.1995 günlü, E:1995/3369, K:1995/5103 sayılı kararıyla da karar düzeltme istemi reddedilerek kesinleştiği, bunun üzerine davalı ... Valiliği tarafından anılan kararlar arasında içtihat aykırılığı bulunduğu gerekçesiyle içtihatların birleştirilmesinin istenildiği, Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 18.3.1997 günlü Genel Evrak No:96/43249 sayılı yazısı ile kararlar arasında içtihadın birleştirilmesine konu olan bir aykırılığın bulunmadığı, Altıncı Dairenin 14.12.1995 günlü, E:1995/3369, K:1995/5103 sayılı kararının yargılamanın yenilenmesine konu olabileceğinin bildirildiği, davalı idare tarafından da 16.6.1997 günlü başvuru ile yargılamanın yenilenmesi istenilmişse de İdare Mahkemesince istemin reddedildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, İdare Mahkemesince yukarıda belirtilen hususlar göz önünde bulundurularak istemin değerlendirilmesi suretiyle yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir.”²⁰⁶

Yine Danıştay’ın vermiş olduğu başka bir karar da şu şekildedir;

“... çelişkili olduğu iddia edilen Dava Daireleri Kurulu kararı ile 6. Daire kararının ilişkin bulunduğu davaların tarafları aynı olmasına karşılık konuda ve dolayısı ile maddi nedenlerce birlik bulunmadığından, yargılamanın yenilenmesi

²⁰⁶ **Dn. 6.D.** 11.11.1999 tarih ve E:1998/6787, K: 1999/5568, sayılı kararı bkz. Celal KARAVELİOĞLU-Erdem Cemil KARAVELİOĞLU, **a.g.e.**, s.1293.

istemi anılan maddenin (H) bendine de uygun düşmediği gerekçesiyle reddine karar verilmiştir.”²⁰⁷

Kanun yolu konusunda belirtildiği üzere, bir üst mercii başvurusu her zaman doğru sonuçlar vermediği gibi, aynı mercii örnekte görüldüğü üzere, birbiriyle çelişkili kararlarda verebilmektedir.

6.9. Hükmün, İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmeyi İhlal Etmiş Olması

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması da İYUK 53. maddesinde sayılan yenilenme nedenlerinden sonuncusudur.²⁰⁸ Söz konusu nedenin ulusal üstü hukuka ilişkin olması sebebiyle ulusal üstü mahkemelerin iç hukukumuzdaki yerine değinilerek bu neden anlatılacaktır.

Bu noktada şu şartların gerçekleşmesi durumunda yargılamanın yenilenmesi kurumunun önü açılacaktır.

a) AİHM tarafından bir karar verilmiş ve bu karar kesinleşmiş olmalıdır.

b) İşbu karar ile AİHS veya ekli protokolün ihlal edildiğinin tespit edilmiş olması gerekmektedir.

c) AİHM'in 15.07.2003 tarihi itibariyle kesinleşmiş kararları ile bu tarihten sonraki başvurularda verilecek kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulabilir.²⁰⁹

Bu şartların yanı sıra ihlal ancak yargılamanın yenilenmesi yolu ile kaldırılabilir ve başvurucu yargılamanın yenilenmesini talep etmelidir.²¹⁰

---

²⁰⁷ **DİDDK.**, 12.11.1976 tarih ve E:1973/350, K:1976/232 sayılı kararı, bkz. GÖZÜBÜYÜK-TAN, **a.g.e.**, s.944.

²⁰⁸ 19.07.2003 gün ve 4928 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen benttir.

²⁰⁹ Bkz. 4928 sayılı kanun md.6-7.

²¹⁰ Söz konusu düzenleme bizim kanunumuzda olduğu gibi mehzaz kanunda da son iade sebebi olarak öngörülmüştür. Bkz. Alman Mehzaz Kanunu § 580/VII-c.

Uluslararası hukuk kuralının bağlayıcılığı, devlet açısından diğer bir devlet veya devletler ya da uluslar arası örgütlere karşı yüklenilen bağlanma iradesini ortaya koyar. Bir uluslar arası anlaşmanın tarafı olan devlet, bu anlaşma ile diğer devletlere karşı bağlanmıştır.²¹¹ A.Y. 90/5, açısından bakıldığında AİHS'in vergi yasalarına karşıda üstün olduğu görülmektedir.

AİHM'e yapılan bireysel başvuru sonrası komite tarafından başvurunun "**kabul edilemez**" olduğu yönünde bir karar verilebilir. Ancak bu karara karşı itiraz mümkün değildir. Ancak kabul edilmezlik maddi hatadan kaynaklanmışsa, başvuranın yazılı istemi üzerine bu karar kaldırılabilir.²¹² Son olarak, dairece dostane çözüm yoluna gidilmesi de istenebilir.²¹³

AİHM kararında AİHS'in ihlal edilen maddesi ile bu ihlale yol açan davalı taraf devlete ait yasanın ne olduğu veya mahkeme hükmünün yahut yargılama sürecine ilişkin usul ve uygulamanın ne olduğu hususuna yer verilir. Hüküm fıkrasından hemen önce de ihlal kararının dayandığı hukuki gerekçeler izah edilir.²¹⁴

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları bağlayıcıdır. Ancak, bu kararlar bir "*tespit kararı*" niteliğindedir.²¹⁵ Başka bir deyimle beyan edicidir, belirleyicidir, kurucu bir karar değildir. AİHM, kararı ile sadece bir ihlalin varlığını tespit eder. İhlallerde genel olarak **-ulusal mevzuattan-** (ulusal mahkemelerin sözleşmedeki haklarla ilgili ulusal maddi hukuku sözleşme standartlarına aykırı bir biçimde yorumlanıp uygulamalarından kaynaklanan ihlaller.) veya **-ulusal yargı yerlerinin verdikleri kararlardan-** (ulusal mahkemelerin usul hukukunu sözleşmedeki adil yargılanma haklarına aykırı bir biçimde yorumlanıp uygulamalarından kaynaklanan ihlaller)²¹⁶ kaynaklanabilir. İkinci durumda yargılamanın yenilenmesi ile ilgili

²¹¹ Billur YALTI, **Vergi Yükümlüsünün Hakları**, 1.bs., İstanbul, Beta Yayınları, Eylül 2006, s.25.

²¹² Şermin BİRTANE, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türk İdari Yargısına Etkileri**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.104.

²¹³ BAŞAR, **a.g.t.**, s.5.

²¹⁴ BAŞAR, **a.g.t.**, s.8.

²¹⁵ BİRTANE, **a.g.t.**, s.131.

²¹⁶ Burhan Caner HACIOĞLU, "**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin İhlal Kararının Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Muhakemenin Yenilenmesi Sebebi Olarak Kabulü Ve İzlenecek Muhakeme Usulü Üzerinde Bir İnceleme**", AÜEHFD., C. 8, S.1-2, Yıl :2004, s.102.

olarak “*yasanın bir hükmünün sözleşmeye aykırı yorumlanıp uygulanmasından*” kaynaklı bir durum olabilir.

AİHS 6. maddesi uyarınca adil yargılanma ile ihlal edilebilecek en önemli hususlar ise şu şekilde sayılabilir. “*savunmasız ya da savunma için yeterli zaman tanımaksızın yapılan muhakeme*”, “*delillerin kolluk tarafından tahrifi ve ön yargılı delil değerlendirilmesi*”, “*sanığın delil ikame etme hakkının bulunmaması ve duruşmaların aleniliğinin ihlali*” dir.²¹⁷

Yasal zorunluluk olmasına karşın, vergi incelemesi sırasında, vergi inceleme elemanına ibraz edilmeyen, daha sonra açılan davaya ait dosyaya konulan faturalar üzerinde yaptırılan bilirkişi incelemesi sonunda düzenlenen rapora dayanılarak bu faturaların gerçek mal alımına ilişkin oldukları yolunda vergi mahkemelerince verilen kararların, DVDDK’ca istikrarlı biçimde bozulmasında, kararlarda açıkça söylenilmesine de AİHM’in diğer tarafa incelettirilmeyen belgeye dayanılarak dava hakkında karar verilemeyeceği yolundaki içtihadının etkisinin olmadığı da söylenemez.²¹⁸

Danıştay, vermiş olduğu başka bir kararda; “*Vergi incelemesine esas alınan, ancak güvenlik endişesiyle nezdinde inceleme yapılan vergi mükellefine verilmeyen; vergi mahkemesine de üzerlerindeki isimleri silinerek gönderilen ifade tutanaklarına dayanarak davayı reddeden vergi mahkemesinin kararı, AİHM’in davacıya değerlendirme olanağı tanınmayan uzman raporuna dayanılarak verilen mahkeme kararıyla adil yargılama ilkesinin ihlal edildiğini kabul eden, 18.3.1997 gün ve 2149/93 sayılı Mantovanelli kararına gönderme yaparak, tutanakların tamamının ifade sahiplerinin kimlik bilgileri ile birlikte davacıya gönderilmek ve makul süre*

---

²¹⁷ HACIOĞLU, a.g.m., s.103 vd.

²¹⁸ DVDDK. 09.11.001 tarih ve E:2000/285, K:2001/412 sayılı kararı. Bkz. Turgut CANDAN, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İdari Yargı”, TBB Yayınları, 1.bs. Sempozyum, Ankara, 24-25 Ekim 2003.

*içerisinde değerlendirmelerini yapmasına olanak tanımak üzere” ilk kararı bozmuştur.*²¹⁹

OSS sınavında başarısız sonuç elde eden ve daha sonra girdiği OYS’de başarılı sonuç elde etmesi sonrası OSYM Yürütme Kurulu’nca sonucu iptal edilen davacının açtığı davada, Danıştay, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İkinci Dairesinin 3.7.2006 tarihinde kesinleşen 7.2.2006 günlü kararı ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Protokol No 1 madde 2’nin ihlal edilmiş olduğunun belirlenmesi sebebiyle yukarıda alıntısı yapılan yasa maddesi uyarınca yargılamanın yenilenmesi isteği kabul edilerek işin esası yeniden incelenmiş ve *“İşlemin dayanağını oluşturan komisyon raporu olasılık ve tahminlere dayalı olup davacının sınavda elde ettiği başarının gerçeği yansıtmadığını kanıtlayan hukuken geçerli somut bir iddia ve tespitte bulunulmamıştır. Bir başka anlatımla, davacının sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin işlemin oluşturulma sebebi, soyut iddia ve ihtimal hesaplarına dayandığından kabul edilmesi hukuken olanaklı değildir. Sınavın ve sınav sonrası işlemlerin sağlıklı yürütülmesini teminen önlemler alarak, mevzuata aykırı bir işlemin tespiti halinde ilgilileri cezalandırmanın davalı idarenin yetki ve sorumluluk alanı içinde bulunduğu şüphesizdir. Ancak davalı idarenin bu sorumluluğunu yerine getirirken iddia ettiği hususlar, somut ve hukuken geçerli kanıtlarla desteklenmedikçe işlem tesis etmemesi gerekmektedir. Aksi bir durum tesis edilen işlemin hukuki geçerliğini ortadan kaldıracaktır. Bu açıklamalar karşısında davacı hakkında tesis olunan işlem bu haliyle Anayasada güvence altına alınmış olan eğitim-öğretim hakkının ihlali sonucunu doğurduğundan hukuka ve mevzuata uyarlık bulunmamaktadır.”* yönünde karar vermiştir.²²⁰

Mahkemece, *“sözleşmenin çiğnendiği”* kararının alınması, herhangi bir işlem yapılmadan kendiliğinden iç hukuku etkilemez. Mahkeme kararı, sözleşmeye aykırılığı saptanan işlemi ne iptal eder, ne değiştirir, ne de bozar. Mahkeme böyle bir

---

²¹⁹ **Dn. 7.D.** 14.05.2002 tarih ve E:2002/1206, K:2002/1864 sayılı kararı. Bkz. CANDAN, **a.g.s.**, s.79, ayrıca bkz. BİRTANE, **a.g.t.**, s.53, başka kararlar için bkz. BİRTANE, **a.g.t.**, s.71.

²²⁰ **Dn. 8.D.** 19.01.2007 tarih ve E:2006/4857, K:2007/69, sayılı kararı bkz. Celal KARAVELİOĞLU/Erdem Cemil KARAVELİOĞLU, **a.g.e.**, s.1290.

yetkiye doğrudan veya dolaysız sahip değildir.²²¹ Yalnız davalı devletler “*ihlalin durdurulması*” , “*ihlalin sonuçlarının giderilmesi*” ve “*ihlalin tekrarının önlenmesi*” için gerekli tedbirleri alması gerekmektedir. AİHM, bir iç hukuk kuralının sözleşmeye aykırı olduğunu belirlemişse, artık taraf olan devlet, söz konusu olan hukuk kuralını sözleşmeye uygun hale getirmek zorundadır.²²² Belçika’nın eğitim dili, open door, Dublin well woman ve incal, Avusturya’nın bönisch, İsviçre’nin burghartz ve autronic ag, İngiltere’nin young, james ve webster ve Avusturya’nın erkner ve hofauer davaları, davaların sonuçlanması ile ülkelerin mevzuat ve yasalarını değiştirmek zorunda kaldığı AİHM emsal davalarından bir kaçısıdır.²²³

Sözleşme ve AİHM için, bir anlamda sözleşen devlet fertlerinin bir ek veya ikincil güvencesidir.²²⁴ Bu noktada söz konusu düzenleme doktrinde tartışılmaktadır. Bazı yazarlar bu madde hükmü ile birey haklarının (ki konumuzda mükelleflerin) garantörü olacak, tazminat ödenmemesi adına taraf devlet mahkemeleri sözleşmeye aykırılık ihtiva eden kararların çıkmasına engel olacaktır. Kimi yazarlar ise kesin hükmün hukuki niteliğinin kaldırılarak hukuka olan güvenin sarsılacağını ve AİHM başvuru ile mahkemelerin iş yükünün artacağını savunmaktadır.²²⁵

Bizim görüşümüz ise, yargılamanın yenilenmesi kurumunun ruhu gereği, hakkı ihlal edilen kişinin mağduriyetinin giderilmesi amaç olarak görüldüğünden, İYUK, HUMK ve CMK’ya eklenen madde yerindedir,²²⁶ aleyhte görüş beyan eden yazarların söz konusu uygulamanın Anayasa’nın 138. maddesine aykırı olduğu ve Anayasa’da herhangi bir düzenleme yapılmaksızın yargı sistemine işbu düzenlemenin dâhil edildiği savına bu noktada katılmak mümkün değildir. Zira ülkemizde kanun yapmanın kimi zaman çok geciktiği, kimi zamanda alelade olduğu düşünülürse, böyle bir düzenlemenin doğrudan kanuna aktarılması, Anayasa ihlali

---

²²¹ Mehmet Handan SURLU, **Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Nedeniyle Yargılamanın İadesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, s.13.

²²² BİRTANE, **a.g.t.**, s.134.

²²³ Osman DOĞRU, “**İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarının İç Hukuka Etkileri**”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt No: 17, 2000, s.209 vd.

²²⁴ SURLU, **a.g.e.**, s.15.

²²⁵ HACIOĞLU, **a.g.m.**, s.95. aynı doğrultuda bkz. BİRTANE, **a.g.t.**, s.154.

²²⁶ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu 64. maddesinde ise, AİHM kararları yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak uygulama alanı bulamamıştır.

olarak görülmemeli, düzenlemenin bir an önce aktarılması arzusu ile kanun koyucu tarafından gerçekleştirildiği düşünülmelidir. Kaldı ki netice itibariyle bu düzenleme mahkeme bağımsızlığını ortadan kaldıran bir düzenleme olarak görülse bile, bir karar hukuka uyuşmazlık ihtiva ediyor ve bu kararın değiştirilmesi adına gerekli işlemin tesisi gerekiyorsa, işbu işlemin yanlışlığından ziyade, bu işleme sebebiyet veren usulü ve esasi yanlışların tartışılması gerekmektedir.

Bireylerin haklarının ihlaline karşı mahkemelere başvurmasını ise iş yükünün artması gibi politik ve yüzeysel olarak nitelememek gerekir. Zira mahkemeler uyuşmazlıkların giderilmesi için var iken ve bireyler “*hukuk devleti*” ve A.Y. 36 ve 38. maddesi gereği hareket etmek arzusu içerisindeyken, başvuruları rakamsal olarak nitelemek yerine bunu, insanların hukuka olan itimadının artması olarak yorumlamak kanaatimizce yerinde olurdu.

Sözleşme ile çatışan vergi yasalarından kaynaklanan uyuşmazlıklarda ise, vergi yasasının değil sözleşme hükmünün uygulanması gerekir. Burada, sözleşme hükümlerine aykırılık içeren bir vergi yasasının uyuşmazlığa uygulanmaması yani “*ihmal edilmesinden*” bahsedilmektedir, yoksa yasanın “*ilga edilmesi*” söz konusu değildir.”²²⁷

Kanaatimizce ihmal teriminde isabet yoktur. Zira biri ulusal, diğeri de ulusal üstü olmak üzere iki farklı düzenleme bulunmaktadır. Ulusal düzenlemenin yanlışlığı göz önünde bulundurularak, ihmal edilmesi yani bir veya birkaç kereye münhasır etki dışı bırakılması gibi bir durum düşünülemez. Kanaatimizce tek ve doğru bir düzenleme olmalıdır. Eğer ulusal üstü anlaşmalar kanun hükmündeysen ve hâkim karar verirken göz önünde bulunduruyorsa, yasama erki anlaşmaya uygun kanun çıkarmakla yükümlüdür. Çelişkili bir düzenleme hazırlayıp, söz konusu çelişkiyi pratik çözümlerle bertaraf etmeye çalışmak hukuk nosyonu açısından uygun değildir.

---

²²⁷ YALTI, a.e., s.27.

Karara aykırı kanun maddesinin ihmal edilmesi gibi bir uygulama diğer bir açıdan son derece vahimdir. Zira üye devlet hem üyelik koşullarını sözüm ona yerine getirmekte ve sözleşme hükümlerini iç hukuka da aktarmaktadır. Hem de kendi düzenlemesinden ödün vermemektedir. Bu nevi bir uygulama ulusal üstü bazda göz boyamaktan öteye gitmez. Bu bağlamda vergi hâkiminin AİHS ve vergi yasasının çatıştığı durumlarda vergi yasasını ihmal etmesi görüşü ulusal üstü sözleşmelere önem vermesi açısından yerindedir.²²⁸ Dolayısı ile *YALTP* ya bu noktada katılmakla beraber, bu çözümün geçiciliğinden bahisle, sorunun kaynağına gidilip, söz konusu yasaların çıkmasının son derece yanlış olduğundan bahsetmek daha yerinde olurdu.

Dolayısı ile amaç bir düzenlemeyi doğru ve eksiksiz bir şekilde yapmak olmalıdır. Zira düzenlemenin uygun olmadığına savunan bir görüşe göre; Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Dolayısı ile normlar hiyerarşisinde milletlerarası anlaşmalar Anayasa'nın altında yer alır.²²⁹ AİHM kararları ise, sözleşmecî devletleri bağlayıcı nitelikte olmakla birlikte, uluslar arası antlaşma niteliğinde değildir.²³⁰ Aynı şekilde Anayasa'nın 9. maddesine göre yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. AİHM'e yargı yetkisinin verilmesi bu maddenin ihlali olacaktır.²³¹

Danıştay vermiş olduğu 07.12.1989 tarih ve 6/4 sayılı içtihadı birleştirme kararında AİHS'in iç hukukun bir parçası olduğunu, yasaların önce ya da sonra olmalarına bakılmaksızın AİHS'in uygulanacağını, yasaların AİHS'i değiştirmeyeceğini, çünkü yasalar üstü olduğunu belirtmiştir.²³²

Diğer bir görüşe göre ise; Genel olarak yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin hukuk sistemlerinde yer almasının arkasında yatan sebep, kesinleşen hükmün esasına etkili nitelikteki maddi delil ve vakıalarıdır. Uygulanan kuralın hukuka aykırı olması temyiz sebebidir. AİHM ise, AİHS'i yorumlayarak önüne gelen

---

²²⁸ YALTI, a.e., s.36.

²²⁹ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vermiş olduğu 24.10.1998 tarihli kararda "*Anayasa hükmünün, antlaşma hükmüne aykırılık nedeniyle iptal edilemeyeceğini*" belirtmiştir. Bkz. BİRTANE, a.g.t., s.58.

²³⁰ BİRTANE, a.g.t., s.136.

²³¹ SURLU, a.g.e., s.47.

²³² BİRTANE, a.g.t., s.51.

uyuşmazlıkta hükmünü tesis eder. Eğer AİHM Türk mahkemelerince uygulanan hükmün AİHS'e aykırılığına hükmetmiş ise, hakkında hüküm tesis edilen devletin hukukunu AİHS'e uygun hale getirilmesi zorunluluğu söz konusu olur. Bu da, yasama organının kanunlarda yapacağı değişlikle mümkündür. Dolayısıyla böyle bir ihtimalde mahkemelerin yargılamanın yenilenmesi yoluyla vermiş olduğu karar AİHS'e ve bu bağlamda AİHM'in kararına uygun hale getirilmesi söz konusu olamaz. Yukarıda AİHM kararları neticesinde yasama organının yapmak zorunda kaldığı mevzuat değişikliklerine dair örnekler verildi. Aleyhine başvuruda bulunan yargı alanındaki mahkemelerin ise AİHM kararları doğrultusunda içtihat değişikliğine gitmesi gerektiği doktrinde kabul gören görüş olup,²³³ buna ilişkin AİHM'in İspanya-Castells ve B-Fransa davaları örnektir. Bu davalarda AİHM kararları sonrası yerel mahkemeler karar doğrultusunda içtihat değişikliğine gittiklerini beyan etmişlerdir.²³⁴ Yerel mahkemelerin bu yönde verecekleri kararların yasama organının görevini ihlal olarak görülmemesi gereklidir. KANETİ subjektif haklar saklı kalmak üzere, yasama organının yapısı bakımından ağır işlemesi ve günlük olayları izleyerek, zamanında gerekli önlemleri almasının güçlüğu karşısında, temel kuralları saptadıktan sonra hükümete yetki vermesini yasama yetkisini kullanmak olarak görmektedir.²³⁵ Yasama organının AİHM kararlarına uygun düzenlemelere gitmesinin zaman alabileceği düşünöldüğünde yürütmeye yetki tanınırken, yargı merciine hukuk yaratma konusunda kısıtlama getirilmesi doğru değildir.

Dolayısı ile çoğu yerde mahkemelerin bu yönde yeni karar almalarına gerek bile kalmamıştır. Kaldı bir an için yasama organının bu şekilde bir değişikliğe gitmediği ve mahkemelerin içtihat değişikliğine gittiği düşünölse dahi, AİHM

---

²³³ Aynı anda idari yargı ve AİHM'e başvuruda bulunulmuş olması durumunda ise her ne kadar "iç hukuk yollarının tüketilmesi" şartı aranmakta ise de, idare mahkemesi derdestlik iddiası ile davanın reddine karar verilemeyecektir. Zira AİHM, ne ulusal mahkemedir, ne de ulusal mahkemelerin üstündedir, bu noktada CANDAN, her iki başvurunun da devam etmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. CANDAN, **a.g.s.**, s.74.

²³⁴ DOĞRU, **a.g.m.**, s.221.

²³⁵ **AYM.** 10.12.1962 tarih ve 198/111 sayılı kararı ile aynı doğrultuda AYM. 16.01.1963 tarih ve 232/9 sayılı kararı ile AYM. 28.03.1963 tarih ve 4/71 sayılı kararı ve yine AYM. 25.10.1969 tarih ve 41/57 sayılı kararları bkz. Selim KANETİ, "**Anayasa Mahkemesi Kararları'na Göre Yasama Yetkisi ile Yürütmenin Düzenleme Yetkisinin Sınırları**" İHFM., C. LIV, S.1-4, 1991-1994. s.44.

kararlarının bağlayıcılığı ve kanun hükmünde olması hasebiyle mahkemelerin uygulamaları, “iç hukuka aykırı” ama “*mutatis mutandis*” olarak adlandırılmalıdır. Dolayısı ile SURLU’nun “*kuvvetler ayrılığı prensibi*”nden hareketle, mahkemelerin yasama organının yapması gereken görevi üstlenmesi nitelemesine iştirak etmiyoruz.²³⁶

İdari yargı ile ilgili AİHM tarafından verilen bir kararda ise, Fransız Danıştay’ının yine Fransız Dışişleri Bakanlığı’ndan aldığı mütalaayı bağlayıcı olarak kabul etmesi ve başvurucunun talebini reddetmesi nedeniyle mahkeme bağımsız bir yargı yeri olarak görülmüş ve Fransız Danıştay’ı içtihat değiştirmek zorunda kalmıştır.²³⁷ Söz konusu emsalden yola çıkıldığında, ikinci derece yargı mercii kararlarının dahi hatalı olması olasılığında herhangi bir ülke kanununa bağlı kalmaksızın uluslar arası normlar çerçevesince hareket ederek yargılama tesis eden bir kurumun bulunması son derece olumludur.

Bir görüşe göre; AİHM kararıyla, Türk mahkemelerinin tesis ettiği kararda uygulandığı hukuk kuralının AİHS’e aykırılığı gerekçesi ile hukuka aykırı akdedilmiş ise, benzer durumlardaki hallerde mahkemelerin aynı şekilde karar vermesi, her zaman için mümkün olmayacağından, hukukun uygulamasındaki yeknesaklığı bozar. Son olarak, AİHM kararlarına rağmen, yargılamanın yenilenmesi yoluyla uyuşmazlık önüne gelen dava hakkında kararın vermiş bulunan mahkemelerimiz, eski kararlarında ısrar eder veya aynı doğrultuda karar verirse, bu takdirde uluslar arası arenada Türkiye’nin insan haklarına saygılı olmadığı, insan haklarını ihlal ettiği yönündeki iddialar doğrulanmış olur.²³⁸

İYUK 53. Maddede yer alan söz konusu nedenle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilmek için, kesin hüküm olması ve bu kesin hükme göre bireyin ilgili sözleşme ve protokollerce tanınan ve korunan haklarının ihlal edilmiş olması gerekir.

---

²³⁶ SURLU, **a.g.e.**, s.48.

²³⁷ DOĞRU, **a.g.m.**, s.222.

²³⁸ SURLU, **a.g.e.**, s.49.

Dolayısıyla AİHM de kişinin şikâyeti doğrultusunda karar verirse, bu karar dayanak yapılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesinde imza koyan devletler, Sözleşme'nin 46. maddesinde, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararlarına uyma taahhüdünde bulunmuşlardır.²³⁹ Mahkemenin kesinleşen kararları, bu anlamda bağlayıcıdır. Yani, mahkeme kararlarının bu bağlayıcılığı, taraf devletin hükümeti için geçerlidir. AİHM kararının kesinliği açısından ise, kararın Büyük Daire tarafından verilmesi ya da tarafların davanın Büyük Daire'ye gönderilmesi yönünde bir talepleri olmadığını bildirmeleri yahut Daire'nin karar vermesinden itibaren 3 ay içinde davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istedikleri yönünde talepte bulunmamaları ya da Daire kararının denetlenmek üzere Büyük Daire'ye gönderilmesine müteakip, Büyük Daire Kurulu'nca bu talebin reddedilmesi halinde kesinleşir.²⁴⁰

Hükümetler, mahkeme kararı ile saptanan ihlalin sonuçların ortadan kaldırılması ve eski halin geri gelmesi için gerekli önlemleri almak, işlem ve eylemleri yapmak zorundadırlar. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Hukuk İşleri ve İnsan Hakları Komitesi'nce hazırlanan ve konumuzla ilgili bir raporu ise şu şekildedir;

“.....Parlamenter meclisi üyelerinin, AİHM'in devletleriyle ilgili kararlarından ve infazının sorunlarından haberdar edilebileceği belirtilerek, taraf devletleri, yeni yasaları AİHS ile uyumlu bir şekilde çıkarmaya, hükümetlerin AİHM kararlarını yerine getirmeleri ve aynı konularda yeniden ihlale yol açmayacak şekilde davranmaya, başvuranın durumunu, başvuru konusu olaydan önceki hale getirebilmek için, ihlal kararını takiben yeniden yargılama yoluna gidilmesine olanak verecek yasal düzenlemeleri kabul etmeye, hakimleri ve idarecileri AİHM kararlarına iç hukukta doğrudan etki sağlayacak şekilde hareket etmeye ve milli mahkemelerin AİHS'i doğrudan uygulayabilmesini sağlayama, AİHM içtihatlarını

²³⁹ BATUN, a.g.m., s.275.

²⁴⁰ BAŞAR, a.g.t., s.15, ayrıca bkz. CANDAN, a.g.s., s.71.

kendi dillerin çevirerek bütün makamlara dağıtmaya, bu konuda gerekli önlemleri almaya” davet etmiştir.²⁴¹

Yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 19.01.2000 tarih ve 694. toplantısında alınan 2 sayılı tavsiye kararı ise şu şekildedir;

“.....AK Bakanlar Komitesi'nin uygulamasının da teyit ettiği üzere, Mahkeme kararının bir bütün olarak tamamen yerine getirilebilmesi için en uygun ve bazen tek çözüm ise, yargılamanın yenilenmesi veya kararın düzeltilmesidir.” demekle bu müessesenin önemini belirtmiştir. Almanya, İsviçre, Yunanistan, Avusturya, Hollanda ve Fransa hukuka aykırılığın AİHM tarafından tespitini yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak tespit etmiştir Belçika hem ceza, hem hukuk davaları, Norveç, ceza, hukuk ve idari davalar açısından yargılamanın yenilenmesi yolunu kabul etmiştir.²⁴² Danimarka, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya ve İngiltere gibi ülkelerde AİHM kararlarına binaen yargılamanın yenilenmesi yolu bulunmamaktadır.²⁴³

Slovakya ilgili emsal bir olayda, başvuru dosyası AİHK'de incelenirken taraflar uzlaşmaya gitmiştir. Slovakya hükümeti ise komisyon bulgularını yargılamanın yenilenmesi sebebi sayacağını beyan etmiş ve idari yargı yolunu açmıştır.²⁴⁴

Gerekli önlemler alınmadığı, işlem ve eylemler yapılmadığı ya da alınan önlem ve yapılan işlem ve eylemler ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve eski halin ihdası(restitutio in integrum)²⁴⁵ bakımından yetersiz kaldığı takdirde; bu kez,

---

²⁴¹ HACIOĞLU, **a.g.m.**, s.97.

²⁴² Bilal ÇALIŞKAN, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Uyarınca Yargılamanın Yenilenmesi” Adalet Dergisi, S.18, s.41 vd.

²⁴³ BİRTANE, **a.g.t.**, s.149. Ayrıca bkz. Şeref ÜNAL, “AİHM Kararlarının Türk İç Hukukuna Etkileri”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt No: 17, 2000, s.64.

²⁴⁴ ÜNAL, **a.g.m.**, s.68.

²⁴⁵ Restitutio in integrum, Roma Hukuku'nda olağanüstü yol olarak görülmüştür. Yargılamanın yenilenmesi de Fransız Hukuku'na 1667 yılında *Ordonnance Civile* ile, İsviçre Hukuku'na 1882 tarihli *Le Code de Procedure Civile de Neuchatel* ile, Türk Hukuku'na da 1861 tarihli *Usuli Muhakeme-i Ticarete dair Nizamname* ile girmiştir. Ayrıntı için bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.20-32.

mahkeme, yeniden devreye girerek, Sözleşmenin 41'inci maddesi uyarınca “*adli tatmin kararı*” alır.²⁴⁶

Yargılamanın yenilenmesi istemi, yukarıdaki nedenlere dayanmıyorsa; isteğin reddine karar verilir ve ayrıca HUMK'un bu konudaki hükümleri doğrultusunda para cezasına hükmolunur.²⁴⁷

---

²⁴⁶ CANDAN, **a.g.e.**, s.534, aynı şekilde bkz. CANDAN, **a.g.s.**, s.67.

²⁴⁷ Nihat EDİZDOĞAN, Metin TAŞ, Ali ÇELİKKAYA, **Vergi Ceza Ve Yargılama Hukuku**, Bursa Ekin Yayınları, 2007, s.291.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİNİN GENİŞLETİLMESİ ve YARGILAMANIN YENİLENMESİ USULÜ

1.YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİNİN GENİŞLETİLMESİ

1.1 Mahkemelerin Boşluk Doldurma Yetkisi ve Vergi Yargılamasında Kıyas Yapılamaması

Bir mahkemenin hukuk yaratabilmesi adına, öncelikle o hukuk sisteminde boşlukların olması gerekmektedir. Bir görüşe göre, vergi hukukunda normun muhatabının kamu olmasında bahisle, boşluk saptanırken, normu uygulayan merci olan yargıcın değil fakat kamunun yasa metnini anlayış biçimi esas alınmalı, kamunun anlayışına göre somut olay norm lafzı kapsamında değerlendirilemediğinde düzenleme noksan sayılmalıdır.²⁴⁸ Diğer bir görüş ise, boşluğun kanunun uyuşmazlık için çözüm yaratabilme kabiliyetinden uzak olması, çözüm yaratamaması durumunda var olduğunu savunmaktadır.²⁴⁹

Bu noktada, yasa koyucunun hayata dair her olayı kaleme almasının mümkün olamayacağı, bu sebeple kasti olarak bazı hususların boş bırakılmış olması durumunda²⁵⁰ ise yine yasa koyucunun hâkime bilerek boşluk doldurma yetkisi

---

²⁴⁸ İdris Hakan FURTUN, **Vergi Hukukunda Mahkemelerin Hukuk Yaratma-Kanun Boşluğu Doldurma Yetkileri**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s.61.

²⁴⁹ FURTUN, **a.g.e.**, s.62.

²⁵⁰ Kanun koyucu tarafından bilinçli olarak boşluk bırakılabileceği gibi, bilinçsiz bir boşluk oluşabilecektir. Yine kanunda o konuya ilişkin hiçbir hüküm bulunmaması açık boşluk iken, o hükmün özü ile sözünün bağdaştırılamaması veyahut başka bir hükümle çatışması durumunda örtülü boşluktan bahsedilecektir. Bkz. Nevzat SAYGILIOĞLU, **Vergi Hukukunda Yorum**, Ankara, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın no:1987/228, 1987, s.45.

verdiği anlaşılacaktır.²⁵¹ Bu durumda ise, hâkimin bu iradeyi gözeterek boşluk doldurması yerinde olacaktır.²⁵² İradenin göz ardı edilerek karar verilmesi durumunun ise yasa koyucunun görevinin hâkimce ihlali olarak adlandırılabilceği savunulmaktadır. Ayrıca hâkimin boşluk doldurmada yetkisinin sınırı olan “*konu bakımından sınırlama*” yasa koyucunun iradesi olarak gösterilebilecektir. Yani hâkimin boşluk doldurması ancak yasa koyucunun bilinçli olarak sebebiyet vermediği durumlarda belirli sınırlara tabi olmayacaktır.²⁵³

Yasama ve yargı arasında görev ayrımı bulunmaktadır. Yargı, yasama tarafından konulan kanunlara göre hüküm vermektedir. Lakin hüküm verilmesi esnasında kanunların yorumlanamayacağına dair bir kural yoktur. Kaldı ki 2365 sayılı kanun ile VUK 3. Maddesinde yapılan değişiklik de bu görüşü doğrulayacak şekildedir.²⁵⁴ Zira anılan maddenin A fıkrası “*Vergi kanunları lafzı ve ruhu ile hüküm ifade eder. Lafzın açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının hükümleri, konuluşundaki maksat, hükümlerin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı gözönünde tutularak uygulanır.*” şeklindedir. Yine uygulamada genel tebliğ, iç genelge, müktezalar ile de yorum yoluna başvurulduğu kanaatindeyiz.

Kanunun lafzı, onun sözü, açık ifadesi, yani metnin kendisidir. Kanunun ruhu ise, kanunun bütününde baskın olan esaslara ve maddelerin hukuk sisteminin ve kanunun tümü içindeki yerlerine ve birbirleriyle olan bağlantılarına göre taşıdıkları anlam demektir. Sözün (lafzın) ve özün (ruhun) birlikte hüküm ifade etmesi, yorumda genel kuraldır. Kanun koyucu bu hükmü getirirken kanunun sözü ile özünün her zaman aynı yönde olmayabileceğini, bunlar arasında bir çatışmanın bulunabileceğini düşünmüştür.

---

²⁵¹ Büyük kısmı yazılı olmayan Anglo-Amerikan sisteminde yazılı yasaların uygulanmasına yönelik kararların yanı sıra, hakkaniyet(equity) kararları bulunmaktadır. Bu kararlar ile yazılı kurallardaki boşlukların doldurulması amaçlanmıştır. Lakin bu sistemde hâkimlerin yetkilerinin fazla olduğu ve kanundan çok kişilerin iktidarına dayandığı savıyla söz konusu sistem eleştirilmiştir. Bkz. FURTUN, **a.g.e.**, s.109,110,114.

²⁵² İsviçre-Türk Medeni Kanunları m.1’de yasadaki boşlukları doldurmak, yani hukuk yaratmak için hakimi açıkça yetkilendirmiştir. Bkz. Yeşim M.ATAMER, “**Sözleşme Boşluklarının Hakim Tarafından Doldurulması Sorununa İlişkin Düşünceler**” İHFM., C. LXIII, S.1-2, 2005. s.187.

²⁵³ FURTUN, **a.g.e.**, s.168.

²⁵⁴ Bkz. Gülşen GÜNEŞ, **Verginin Yasallığı İlkesi**, 2.bs., On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mart 2008, s.142.

Kanunun sözünden ilk bakışta bir anlam çıkartılamıyorsa ya da çıkartılan anlam ciddi bir şüphe ve duraksamaya yol açıyorsa kanunun amacı ve ruhu araştırılacaktır.²⁵⁵ Bu bağlamda “*kanun hükümlerinin kanuna hakim olan hukuki düşüncenin sınırlarını aşacak şekilde genişletilerek yorumlanmaması ve kıyas yolu ile başka hadislere teşmil edilmemesi*”²⁵⁶ düşüncesine kanun sınırları içerisinde kalınıp kanun metninin dar ifadesinin kanunun amacı doğrultusunda genişletilebileceği için katılmıyoruz. Bu noktada *lafzın açık olmadığı haller* kıstası göz önünde bulundurularak yorum yapılabileceği de unutulmamalıdır. Hakim her ne kadar pozitif hukukun zorunlu kıldığı yorumu yapmakla yükümlü olsa da çağdaş yorum yapmalı ve kanun koyucunun iradesini bulmaktan ziyade, hayatın gerçek ihtiyaçlarına yönelmelidir.

Bir görüşe göre vergi idaresi ve vergi yargı organları vergisel işlemlerde çözümsel mekanizma geliştirirken ilk önce vergiyi doğuran olayın mahiyetine bakacaklardır. Yorum yaparken kanunun sözü/sözcükler ve deyimler esas alınacaktır. Kanunun sözünün yetersiz kaldığı durumda kanunun konulmasındaki maksat araştırılacak yani özü değerlendirilecektir. Ancak özü ile yapılacak yorum genişletici mahiyette olmayacak ve kıyas noktasına getirilemeyecektir.²⁵⁷ Vergide kanunilik ilkesine aykırılığa ilişkin bir örnek Vergi Usul Kanununun 359. maddesinde görülmektedir. Söz konusu husus sahte fatura kullanımında bariz kanuni düzenlemenin aksine vergi suçunun tespitinde bilerek-bilmeyerek ayırımının mükellef lehine genel tebliğlerle düzenlenmesidir. Oysa yorum yolunun yükümlü lehine genişletilmesi sözkonusu sakıncaları ortadan kaldırmayacaktır.²⁵⁸

---

²⁵⁵ Kanunun gerekçesinde “*Günümüz vergiciliğinde başarı, maddi vergi kanunlarının mükemmeliyetinden ziyade, iyi bir uygulamaya bağlıdır. Bu nedenle vergi uygulama prensip ve esaslarını belli eden Vergi Usul Kanunu, vergide adalet, güvenlik ve etkinlik sağlamada özel bir önem taşımaktadır*”denmektedir. Bkz. Nevzat SAYGILIOĞLU, “**Türk Vergi Hukukunda Yorum Biçimi**”, Mart 1987 Vergi Dünyası Dergisi. www.vergiturk.com

²⁵⁶ 143 sıra nu’lu VUK Genel Tebliği, www.alomaliye.com.

²⁵⁷ SAYGILIOĞLU, ekonomik yorum ile kıyasın birbirine karıştırılmaması gerektiğini belirtmekte, müteahhit nezdinde yapılan incelemede daire alıcılarından bir kısmının ifadesinin, genelleştirilip tarhiyata gidilmesinin kıyas değil, ekonomik irdeleme olarak düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. SAYGILIOĞLU, **a.g.m.**, s.76-77.

²⁵⁸ ÖZDEMİR, “**Vergi Hukukunda Kıyas Yasağı ve Yorum**”, www.alomaliye.com.

Bu noktada yukarıda bahsettiğimiz üzere kanaatimizce kanunun yorumlanması, yasanın görev alanına tecavüz olarak adlandırılmamalıdır.²⁵⁹ FURTUN' a göre de, yasalara göre hüküm veren organlara, kural koyma hususunda kısmi yetki verilebilecektir. Bu yetki yasama yetkisinin devredilmesi olarak adlandırılmamalıdır. Bu yetkinin sınırı ise, yasanın, yasanın tamamlanması hususunda ilgili devlet organını yetkilendirme iradesinde bulunduğu açıkça anlaşılması ve bu organın yasanın amacı çerçevesinde hareket edip, bu amaç ile bağdaşan, buna ters düşmeyen bir kural getirmesini sağlayacak güvence mekanizmalarının mevcut olmasıdır.²⁶⁰

Bu noktada akla iki soru gelmektedir. *Birincisi* kanunda bu sebeplerin genel hatları ile belirtilerek hâkimlere söz konusu boşlukları doldurma yetkisi verilmesi ve sebeplerin sınırlandırılmasının önüne geçilmesi mümkün olabilir mi? *İkinci soru* ise, içtihatlar ile usul kuralı yaratma yetkisinin uygulamada nasıl olacağı ve gereksiz kararlarının önüne nasıl geçilebileceğidir.

Alman Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu BVerfGE 82,6 sayılı kararında, sonradan ortaya çıkan fiili veya hukuki gelişmelerin o ana kadar açık ve noksansız olan bir düzenlemeyi tamamlamayı gerektirir kılabileceğini ifade ederek boşluk saptama ve doldurmanın Anayasal gerekçesini yasaların eskime sürecine tabi olmalarının oluşturduğunu vurgulamaktadır.²⁶¹ Aynı mahkeme bir diğer kararında “...temel hukuk ilkelerinin geliştirilmesi vergi hukuku alanında da yargıçların görevlerinden birisidir. Ancak hukuk devleti anlayışının anayasal bir ilke sayıldığı yerde vergiyi doğuran olayın yargı tarafından yeniden oluşturulması ya da genişletilmesi sakıncalı olabilecektir.” demekle kıyasın mümkün olmadığını belirtmiştir.²⁶²

---

²⁵⁹ Yorum, kanunun yeteri derecede açık olmaması, kullanılan terimlerin anlam değiştirilmesi, kanun hükmünün uygulanması gereken hallerde zaman içinde değişiklik olması ile zorunlu hale gelmektedir.

²⁶⁰ FURTUN, **a.g.e.**, s.203.

²⁶¹ FURTUN, **a.g.e.**, s.68.

²⁶² GÜNEŞ, **a.g.e.**, s.144.

Yine Alman Anayasa Mahkemesi vergilerin esaslı unsurlarının sadece yasama organı tarafından düzenlenebileceği, yargı tarafından bu hususlarda bir düzenleme yapılamayacağı yönünde karar vermiştir.²⁶³ Alman Federal Yüksek Vergi Mahkemesi'nin ise vergi yükümlüsü aleyhine kıyasın mümkün olduğu yönünde kararları mevcuttur.²⁶⁴ Dolayısı ile Alman Anayasa Mahkemesi'nce verilen kararda “*esaslı unsur*” ibaresinden kanaatimizce “*tüm düzenlemeler*” gibi bir anlam çıkarmaması gerekmektedir. Bu bağlamda genel düzenlemeler veyahut dekodifikasyon bağlamında düzenlemeler yasamaca yapılacak, yargı boşlukların doldurulmasında görev sahibi olabilecektir ki bu tezimizi yine aynı yargı sisteminde yer alan Federal Yüksek Vergi Mahkemesi kararları doğrulamaktadır.

Türk Anayasa Mahkemesi ise, genel olarak hâkimlerin takdir yetkisini sınırlı tutmuş, hatta çoğu kararında hukuk boşluğu olması durumunda, bu boşluğun mahkemelerce hukuk yaratmak yoluyla değil, bizzat yasa koyucu tarafından doldurulması gerektiğini belirtmiştir.²⁶⁵ Dönemin Anayasa Mahkemesi hâkimleri de “*Yasama yetkisi özenle, duyarlılıkla ve hiçbir ödül vermeden kullanılacak özgün bir yetkidir. Başka bir güce ya da organa geçici de olsa asla devredilemez, devir niteliğinde bırakılamaz*” demekle karşı oy yazılarında bu hususa değinmişlerdir.²⁶⁶

Danıştay'ın ise vergi hâkiminin boşluk doldurması ile ilgili vermiş olduğu kararları farklılık arz etmektedir. Zira verilen bazı kararlarda yorum ve kıyasın olabileceği vurgulanmışken, bazı kararlarda ise bunun “*verginin yasallığı*” ve “*hukuk devleti*” ilkesi başta olmak üzere, çoğu hususu ihlal ettiğini belirtmiştir. Örnek olarak

---

²⁶³ Aynı Alman Anayasa Mahkemesi BVerfGE 8,28 sayılı kararında ise “*yasanın lafzı ya da anlamı başka bir çözüme yer vermeyecek derecede açık olduğunda hukuk yaratmak suretiyle yasaya aykırı hüküm verilemeyeceğini*” belirtmiştir. Bkz. FURTUN, **a.g.e.**, s.228. Bu karardan da anlaşılacağı üzere ikinci derece mahkemesi boşlukların belli sınırlar dahilinde dahi olsa doldurulabileceğini belirtmektedir.

²⁶⁴ Alman Federal Yüksek Vergi Mahkemesi 4. Dairesi'nin 20.10.1983 tarihli kararı, bkz. FURTUN, **a.g.e.**, s.175 ve yine bkz. FURTUN, **a.g.e.**, s.233.

²⁶⁵ **AYM.** 27.09.1988 tarih ve E:1988/16, K: 1988/29, 08.09.1989 tarih ve E:1988/37, K:1989/36 sayılı kararı ile E:1988/16, K:1988/29 Sayılı kararları, bkz. FURTUN, **a.g.e.**, s.259.

²⁶⁶ Ayrıntı için bkz. Anayasa Mahkemesi'nin başta 06.06.1991 tarih ve E:1990/35, K:1991/13 sayılı kararı olmak üzere, 08.09.1989 tarih ve E:1988/37, K:1989/36 sayılı ve 15.10.1991 tarih ve E:1990/29, K:1991/37 sayılı kararları, bkz. FURTUN, **a.g.e.**, s.267 vd.

Danıştay Büyük Genel Kurulu'nun 22.12.1973 tarih ve E:1968/8, K:1973/14 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nda;

“...kanunların açık bir hüküm taşımadığı durumlarda bu hukuk yaratma olanağından yararlanılmak suretiyle hukukun genel kuralları hak ve nasafet ilkeleri uyarınca uyuşmazlıklara yönelik yargı organlarınca yeni hukuki çözümler üretilebileceği” vurgulanmıştır. Bu noktada Danıştay'ın bu eski tarihli kararına bakılarak o dönem içtihatlarının bu yönde olduğu öngörülse bile, yeni sayılabilecek bir kararında ise *“mevcut hukuki düzenlemelerde uyuşmazlığın çözümüne dair herhangi bir hüküm bulunmadığında ortaya çıkan yasal boşluğun kamu yararı amacıyla hâkimin kıyas metodunu da kullanmak suretiyle Türk Medeni Kanunu'nun 1. maddesine göre yeni bir kural ihdas etmesi suretiyle doldurulabileceği”*²⁶⁷ belirtilmiştir.

Yine aynı Danıştay bazı kararlarında bunun tersine hükmetmiştir. Örneğin Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun 26.11.1999 tarih ve E:1999/157, K:1999/502 sayılı kararında;

“...yorum yoluyla birahaneler eğlence vergisine tabi tutulamaz” demekle boşluk doldurulamayacağını belirtmiştir ki, Danıştay'ın rastladığımız kararlarının çoğu bu yöndedir.²⁶⁸ Kanaatimizce hâkimin önüne gelen uyuşmazlıklara adilane bir çözüm sunması onun Anayasal ödevidir. Dolayısı ile bu çözüm yasa ile sağlanamıyorsa, kendisinin hukuk yaratmasının önünde herhangi bir engel bulunmamalıdır.

AYİM ise vermiş olduğu bir kararda, *“...mahkemenin benzer bir olayda yargılamanın yenilenmesi istemini kabul etmiş olması, benzer olan diğer olaylarda*

---

²⁶⁷ **DİDDK.** 03.10.1997 tarih ve E:1997/137, K:1997/444 sayılı kararı. Danıştay'ın boşluk doldurulmasına izin verdiği başka kararlar için bkz. Dn. 9. D. 15.03.1977 tarih ve E:1975/2160, K:1977/930 Sayılı kararı ile yine Dn. 9. D. 13.11.2002 tarih ve E:2002/1896, K:2002/4593 sayılı kararları.

²⁶⁸ **DVDDK.** 30.09.1994 tarih ve E:1994/100, K:1994/275, 24.11.1995 tarih ve E:1995/16, K:1995/280, 25.02.2000 E:1999/360, K:2000/103 sayılı kararları ile Dn. 11.D. E:1995/1838, K:1995/1837 ve Dn.9. D. 05.11.1997, E:1997/493, K:1997/3371 sayılı kararları, bkz. FURTUN, a.g.e., s.291 vd.

da yargılamanın yenilenmesi *isteminin kabulünü gerektiren yasal bir neden değildir.*” demekle kıyasen karar verilmesinin önüne geçmiştir.²⁶⁹

Boşluklar maddi, şekli, eleştirel, başlangıçtaki ve sonradan ortaya çıkan boşluklar olarak kendi aralarında ayrılmaktadır. Boşluk doldurmada en çok kullanılan yöntem ise kıyastır. Kıyas, bir olay hakkında yasada yer alan kuralın, nitelikleri ve kuruluşları ona benzeyen fakat yasada düzenlenmemiş diğer bir olaya uygulanmasıdır. Her ne kadar kıyas yapılmaması idari yargıda bir ilke olarak kabul edilmiş olsa da, doktrinde ceza hukukunda uygulanan kıyas yasağının vergi hukukuna teşmil edilemeyeceği savunulmaktadır.²⁷⁰ Bu görüşün gerekçesi ise yasanın sadece madde metninden oluşmayacağı ve yorumun yasa metni kadar esaslı bir unsur olduğu ve kanunun ayrılmaz bir parçası olarak görülmesi gerektiğidir.

Kıyas, bir hukuksal işlem veya ilişkiye, ona en yakın ve benzer işlem ve ilişkileri düzenleyen kuralların uygulanmasıdır. Yine kıyas, yasa-norm ve hukuk-düzenleme kıyası olarak ayrılabilir. Konumuz itibariyle yasa ve hukuk kıyası önem arz etmektedir. Yasa kıyası, yasal düzenleme konusu yapılmış bir olaya ilişkin tek bir kuraldan hareketle, buna benzer fakat yasada düzenlenmemiş belli ve somut bir olay hakkında hüküm verilmesidir. Hukuk kıyasında ise farklı olarak, sadece hükme bağlanacak somut olay için değil aksine öngörülmesi mümkün olmayan çok sayıda olay hakkında da uygulanabilecek genel bir hukuk kuralı koyulmaktadır.²⁷¹

Bir görüşe göre vergi yasallık ilkesine mutlak bağlıdır, zira şekli anlamda yasa sayılan Bütçe Yasası’nda bile bir mali yılda tahsil edilecek vergilerin C cetvelinde yer almaması (Ön izin ilkesi) o vergilerin tahsiline mani teşkil edecektir. Oysaki vergi kanunla konulmuş ve sadece tahsil edilme aşamasında

---

²⁶⁹ **AYİM. 1.D.** 08.10.1996 tarih ve E:1996/651, K:1996/832, aynı doğrultuda **AYİM.1.D.** 09.04.2002 tarih ve E:2002/580, K:2002/52 sayılı kararı, www.msb.gov.tr.

²⁷⁰ SAYGILIOĞLU, **a.g.m.**, s.36.

²⁷¹ FURTUN, **a.g.e.**, s.78.

bulunmaktadır.²⁷² Yine Anayasa Mahkemesi'nin verginin yasallığı ilkesini destekler emsal kararları da bulunmaktadır.²⁷³

Hâkimin boşluk doldurmasının “*verginin yasallığı*” ilkesine ve AY. 73. Maddesine hâlel getireceği görüşüne katılmıyoruz.²⁷⁴ Kaldı ki buradaki yetki vergilendirmeye ilişkin genel bir yetki olmayıp, bir uyuşmazlığın, husumetin giderilmesi, adaletin tecellisine yönelik bir harekettir. Dolayısı ile böyle bir davranışın bilinen anlamda bir yasa koyma olarak düşünülmesi kanaatimizce doğru olmayacaktır.²⁷⁵

Kendi usul kuralları oluşturulmamış bir yargılama mekanizmasında salt kurallar ile bağlı kalınması durumunda hukuka aykırılıkların önüne geçilemeyecektir. Zira her geçen gün farklı uyuşmazlıklar çıkmakta ve mevcut usul kuralları kimi

---

²⁷² ÖZDEMİR, “*Vergi Hukukunda Kıyas Yasağı ve Yorum*”, www.alomaliye.com.

²⁷³ “..Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir.

Kişi ve kuruluşların devlete güven duymaları, maddi ve manevi varlıklarını korkusuzca geliştirebilmeleri, temel hak ve özgürlüklerden yararlanabilmeleri ancak hukuk güvenliği ve üstünlüğü sağlandığı bir hukuk devleti düzeninde gerçekleştirilebilir.

Hukuk güvenliği ilkesi ise, herkesin bağlı olacağı hukuk kurallarını önceden bilmesi, tutum ve davranışlarını buna göre düzene sokabilmesidir. Zira, ekonomik yaşam belirlilik ve kararlılık ister. Hukuki güvenlik, ilkesi vergilendirmenin belirliliğini, vergi hukukunda kıyas yasağını ve vergi yasalarının geriye yürümezliğini içerir.

Yetkilerle güçlendirilmiş olan hukuk devletinin vergilendirme konusunda gerekli düzenlemeleri gerçekleştirirken hak ve özgürlükleri koruması, devlete kaynak sağlamak amacıyla hukuksal ilkelerin ypranıp yıkılmamasına duyarsız kalmaması ve gelir elde edilmesi amacıyla hukuk devleti niteliklerinden vazgeçmemesi gerekir.”AYM., 14.01.2003 tarih ve E:2001/34, K:2003/2 sayılı kararı. www.anayasa.gov.tr.

²⁷⁴ AY. 73. Maddesine göre yürütme erkine de vergi hususunda düzenleme yapabilme yetkisi tanınmıştır. Bu yetkinin verilme amacı ise, işsizliğin giderilmesi, enflasyonun durdurulması, kalkınma hızının artırılması, ödemeler dengesi açığının giderilmesi ve tüketim yapısının ıslahı gibi sosyo-ekonomik nedenlerdir. Bkz. KANETİ, **a.g.m.**, s.34.

²⁷⁵ SAYGILIOĞLU ise farklı olarak vergi hukukunun devlet-birey ilişkilerini düzenlemesinden bahisle özel kanun hükümlerinin uygulanamayacağını, dolayısı ile kıyas ve boşluk doldurmanın mümkün olmayacağını belirtmektedir. Yine “*vergilerin kanuniliği*” ilkesi gereği, yorumun kanun metni ile sınır olacağını, kanunun adaletli olup olmadığına bakılmaksızın uygulanmasının gerektiğini, uygulamadan kaçmak yerine kanun metninin değiştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıntı için bkz. SAYGILIOĞLU, **a.g.m.**, s.66. aynı doğrultuda GÜNEŞ de vergi hukukunda kıyasın mümkün olmadığını belirtmiş, örnek olarak Gelir Vergisi Yasası 31. Madde de yer alan “sakatlık indirimi”ni göstermiştir. Zira sakatlık indirimi, ücret geliri de elde eden vergi yükümlüleri için kabul edilmiştir. Sakat olmasına rağmen diğer gelir vergisi yükümlüleri bu indirimden yararlanamaz. Ayrıntı için bkz. GÜNEŞ, **a.g.e.**, s.143.

zaman bunlara karşılık gelememekte ve yeterli olamamaktadır. Bu bağlamda hâkimlerin bu noktada boşluk doldurmaları keyfiyetten öte bir anlamda zarurettir.

Kıyasa getirilen ve tarafımızca da uygun bulunan eleştiri ise, bir normun belirsizliğinin yorum yöntemlerinin uygulanması suretiyle giderilemeyeceğidir. Zira hâkim kıyas edilen olaylar arasında benzerlikleri bir ön değerlendirme ile görecektir. Bu ön değerlendirme ise keyfilik ve kötü niyet çerçevesinde değişik sonuçlar ihtiva edebilecektir. Kıyas yapılırken, mevcut düzenlemeler ve bilhassa toplumun adalet anlayışı düşünülerek karar verilmelidir. Yasalarda kesin ifadeler kullanılmış olsa bile, bunlarda kimi zaman yoruma açık olacaktır.

1.2 Anayasa Mahkemesi Kararlarının Vergi Yargılamasında Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Sayılması

Vergi hâkiminin yukarıda izah edildiği üzere boşluk doldurması ve bilhassa kıyas yapabilmesi hususunun konumuz ile ilgili olan kısmi ise yargılamanın yenilenmesi sebepleri kanunda sınırlı olarak sayıldığından, mahkemelerin bunları kıyas yolu ile genişletip genişletemeyeceğidir. Zira buraya kadar olan kısımda kıyasın kati suretle yapılamayacağı gibi bir anlam gerek yasa maddelerinden gerekse içtihatlardan çıkmamaktadır.

Mevcut kanunların yetersizliği ve güne ayak uyduramaması gerçeği de göz önüne alındığında kanaatimizce bir düzenlemenin kanunda madde madde sayılması, salt o maddelerin uygulanacağı, dışına çıkılamayacağı gibi bir zorunluluk göstermemelidir. Dolayısı öncelikle yargılamanın yenilenmesi sebeplerinde bir boşluğun mevcut olup olmadığı tartışılmalı, böyle bir boşluk var ise, bu boşluğun usul kanununa ilişkin olduğu da gözetilerek vergi hâkimince doldurulup doldurulamayacağının da ikinci bir tartışma konusu yapılması gerekmektedir. Kanaatimizce bu durumun örnekler ışığında değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Zira açık bir şekilde olmasa da, Danıştay vermiş olduğu bir kararda bu boşluğun kıyas

yolu ile de olsa genişletilemeyeceğini zımni şekilde vurgulamaktadır.²⁷⁶ AYİM, aşağıda kapsamlı inceleneceği üzere hükme esas alınan yasanın Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesini yargılamanın yenilenmesi sebebi saymıştır;

“... Gerçekte 1602 sayılı yasanın 64 ve HUMK'un 445 ve müteakip maddelerinde öngörülen tüm yargılamanın yenilenmesi nedenlerine bakıldığında kurulan hüküm maddi gerçeğe ters düştüğü ve adaletin tecellisini sağlayamadığı durumlar için öngörüldüğü görülecektir. Bu nedendir ki şekli anlamda olduğu kadar maddi anlamda da kesin hüküm halini alan bir yargı kararının olağanüstü bir kanun yolu olarak, yargılamanın yenilenmesi suretiyle kaldırılması uzunca bir süre sonra dahi olsa, toplum vicdanını rahatsız eden bir adaletsizliğin giderilmesini sağlamaktadır. Bireysel nedenlere ve ağırlıklı olarak dava sujelerinin eylemlerine dayalı, adaleti sağlamayan kesinleşmiş bir kararın yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılması yöntemini benimseyen bir hukuk sisteminin, kurulan kararda, doğrudan uygulanan kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptal edilmiş olmasını yargılamanın yenilenmesi nedeni saymadığını kabul etmek bizce mümkün görülmemektedir.

...Ayrıca Anayasada ve ilgili yasalarda yer almamasına karşın, Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararı ile birlikte iptal edilen hükümlerin yürütülmesinin durdurulması gereğini belirtip bu doğrultuda karar verirken, kuralı lafzıyla korumadan çok, o kuralın uygulanmasıyla ortaya çıkan sonuçların hukuka ve Anayasada öngörülen hukuk devleti ve adalet anlayışı hakkaniyet ilkesine uygunluğunu ön planda tutmuş olduğu kuşkusuzdur. Bu yorum biçimi karşısında dava konumuzla sınırlı olmak üzere(yalnızca yükümlülük getiren yasalarla sınırlı olmak koşuluyla) anayasa mahkemesinin iptal kararının, yargılamanın yenilenmesi

---

²⁷⁶ “...Kararlarının muhakemenin iadesi yolu ile yeniden incelenebilmeleri 521 sayılı Kanunun 96 ncı maddesinde yazılı sebeplerden birinin mevcudiyetine bağlıdır... Gümrük ve Tekel Bakanlığının eylemi ise, iddia edildiği vechile lehine verilen tarafın karara etkisi olan bir hile kullanılmış olması mahiyetinde olmadığı gibi mezkur maddede tadat edilmiş bulunan diğer sebeplerin hiç birine de uymamaktadır...”. **Dn. 7.D.**, 17.5.1972 tarih ve E. 1971/8082, K. 1972/2009, sayılı kararı Danıştay dergisi S. 9-10, s. 312 bkz. GÖZÜBÜYÜK-DİNÇER, **a.g.e.** s.943, ayrıca bkz. ÇAĞLAYAN, **a.g.m.**, ve ÇAĞLAYAN, **a.g.e.**, s.151.

*nedeni sayılması da, keza hakkaniyet ve adalet ilkelerinin kaçınılmaz sonucu olarak kabul edilmiştir... ”.*²⁷⁷

Yargıtay ise farklı olarak vermiş olduğu bir kararda; “...Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararlarının kural olarak resmi gazetede yayınlandıkları tarihten itibaren ve geleceğe dönük olarak hüküm ve sonuç doğuracağı unutulmamalıdır. Bu nedenledir ki dairenin görüşünün aksine Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararından önce iptal edilen yasa kuralına dayandırarak kesinleşmiş mahkeme kararının Anayasa Mahkemesi kararından etkilenmeyeceği açıktır. Daha açık anlatımla Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının, iptal edilen yasa kuralına dayanılarak daha önce verilip kesinleşmiş olan hükme etkili olması olanaklı değildir. Mahkemece davanın kesin hüküm nedeniyle reddi ve aynı nedene dayalı direnme kararı usul ve yasaya uygun olup, onanması gerekir.” demekle Anayasa Mahkemesi kararını yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak görmemiştir.²⁷⁸

---

²⁷⁷ **AYİM. 1.D.** 28.12.1993 tarih ve E:1993/815, K:1993/1205, AYİMD. 9, s.135. bkz. GÖZÜBÜYÜK-TAN, **a.g.e.**, s.1202-1203, ayrıca bkz. ÇAĞLAYAN, **a.g.m.**

²⁷⁸ “...Türk Anayasal sisteminde benimsenen iptal kararının geriye yürümezliği kuralının getiriliş amacı, Devlete güven duygularını sarsmamak, Devlet yaşamında kargaşaya neden olmamak, toplum huzurunun sarsılmamasını sağlamak olarak özetlenebilir. Bu hükmün Anayasada yer almasının nedeni, 1961 Anayasası’nın 150. maddesinin gerekçesinde “içtimai huzur mülahazasına” dayandırılmıştır. Esasen bir hukuk kuralının yürürlüğü sırasında bu kurala uygun biçimde, tüm sonuçları ile kesin olarak edinilmiş hakların (kazanılmış haklar) korunması hukuk devletinin gereğidir. O nedenle hukuksal ve maddi alanda etkisini göstermiş hukuk kuralları uyarınca tamamlanmış ve sonuçlarını doğurmuş bulunan kazanılmış haklara Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün geriye yürümeceğinin (ceza mahkûmiyetlerinde durum farklıdır) kabulü kaçınılmazdır.

Kazanılmış haklar Hukuk Devleti kavramının temelini oluşturan en önemli unsurlardandır. Kazanılmış hakları ortadan kaldırmak nitelikte sonuçlara yol açan yorumlar Anayasanın 2. maddesinde açıklanan “Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir” hükmüne aykırılık oluşturacağı gibi toplumsal kararlılığı, hukuksal güvenceyi ortadan kaldırır, belirsizlik ortamına neden olur ve kabul edilemez. Anayasa Mahkemesi kararlarının mahkemeleri bağlayıcı niteliği açıktır. Bu etki yukarıda da açıklandığı üzere, hem kararın yayımlanması ile ortaya çıkar hem de yayımlandığı sırada derdest olan davalar açısından etkiye sahip olabilir.

....bu ikinci davanın temyiz aşamasında verilen Anayasa Mahkemesi kararının yine yukarıda açıklanan ilkeler karşısında bu davaya etkisinin olabileceği de düşünülemez. Diğer önemli bir hususta, dava konusu uyumsuzluğun daha önce bir kesin hüküm ile (H.U.M.K. md.237) çözümlenmiş olmasının dava şartı olması ve olumsuz dava şartı adıyla adlandırılan bu şartın başkaca araştırma yapmaksızın, davanın salt bu nedenle reddini gerektirmesidir. Kısacası; eldeki davada davanın görülebilirlik şartları yoktur ve ileriye etkili olacak bir iptal kararının bu olumsuz şartı oluşturan kesin hükmü ortadan kaldırmak bir niteliği de bulunmamaktadır.” **YHGK.**, 31.03.2004 tarih ve E:2004/21-156, K:2004/194 sayılı kararı. **www.hukuki.net**.

Alman doktrini kanun koyucu tarafından genişletilen yargılamanın yenilenmesi sebeplerinden içtihat yoluyla genişletilemeyeceğini belirtmektedir.²⁷⁹ Doktrinde ise Anayasa mahkemesi kararlarının yenilenme sebebi olabileceğini savunan görüşler de bulunmaktadır.²⁸⁰ Her ne kadar Yargıtay, Anayasa Mahkemesi kararlarının geleceğe dönük olarak hüküm ve sonuç doğuracağını belirtse de kanaatimizce söz konusu kararların yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılması gerekmektedir.²⁸¹ Zira hükme esas alınan belge, senet, bilirkişi raporu veyahut mahkeme kararlarının daha sonradan sahte çıkması veyahut hukuka uygun olmadığının tespiti ile husumet yeniden yargılamaya konu olabiliyor iken, hükme esas alınan maddenin hukuka uygun olmadığına bir diğer mahkemece yani Anayasa Mahkemesi'nce tespiti halinde iptal edilen bu maddeye dayalı hükmün mevcudiyetini kabul etmek ve bu kararın sorgulanmasına izin vermemek yerinde bir uygulama değildir.

1.3 Yeni Delil ve Yeni Olayın Vergi Yargılamasında Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Sayılması

Doktrinde hâkim olan görüşe göre yeni delil ve yeni olay, mahkemece bilinmeyen, yani mahkemenin hüküm verdiği esnada vakıf olmadığı vakıya yahut delildir.²⁸² Kesin hükümden sonra meydana gelmiş olması şartı aranmaz. Yine yenilik kavramı ilk defa kullanılma gibi algılanmamalıdır. Başka bir hususta kullanılan veyahut kullanılmış olsa bile bir şekilde dikkatten kaçan bir belge de yeni delil sayılabileceği gibi, var olan belgenin içeriğinin daha sonradan geliştirilen cihazlar ile tespit edilebilmesi de yeni olay olabilecektir.

²⁷⁹ ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, **a.g.e.**, s.610, aynı şekilde ÖZGEN de içtihat değişikliği sebebi ile yargılamanın yenilenmesinin talep edilemeyeceğini belirtmektedir. Bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.100, ARSLAN da yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin dar yorumlanması, genişletilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.128. ORTAÇ'da madde metnindeki sebeplerin genişletici yoruma tabi tutulamayacağını belirtmektedir. Bkz. ORTAÇ, **a.g.e.**, s.68.

²⁸⁰ Ayhan ÖNDER, “**Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Yeni Vakalar ve Yeni Deliller Sebebiyle Mahkemenin İadesi**”, İHFM., C.XXXVIII, S.1-4, 1966. s.65.

²⁸¹ GÜNEŞ de Yargıtay'ın görüşüne katılmakta, Anayasa Mahkemesi kararlarının derdest uyumsuzluklara uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Gülsen GÜNEŞ, **a.g.e.**, s.141.

²⁸² ÖZGEN'e göre hükmü veren mahkemede bildirilmemiş veyahut bildirilememiş ve bu sebeple hükümde nazara alınmamış olan her türlü vakıya ve deliller, mahkûm tarafından bilinip bilinmemelerinin bir ehemmiyeti olmaksızın yeni sayılırlar. Bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.94.

Başka bir görüşe göre akılcı ve gerçekçi olmak üzere hukuka aykırı olmamak şartıyla her beyan, belge ve belirti delil olarak kabul edilmektedir. Ayrıca mahkemeye arzı mümkün, kanaat kurulmasına elverişli ve kontrolü imkân dâhilinde olan hususlarda delil olarak sayılabilir.²⁸³ Olay ise yeni delil ortaya çıkarmayan durumdur.²⁸⁴ Yine olay, doğrudan doğruya veya dolayısı ile usul hukuku içinde ispat vasıtası olarak kabul edilen şeylerdir.²⁸⁵

Şu anlamda, olay ve delil hüküm tesisi zamanında fail tarafından bilinse ve mahkemeye ikame edilmese de yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılacaktır.²⁸⁶ Yine bazı noktalarda beyanda bulunmamış ve evvelce dinlenen şahidin beyanda bulunmadığı hususlar, mahkemeye arz edilmiş fakat reddedilmiş ve tetkik edilmemiş deliller, yeni bilirkişi raporları da yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılabilecektir.²⁸⁷ Ayrıca CMK uyarınca hükmü etkileyecek nitelikte olması gerekmektedir.²⁸⁸

UMAR, istenmemiş şey hakkında hüküm verilmiş olmasını ve istenen şey hakkında zuhulen hüküm verilmemiş olmasını da HUMK'da yer bulması gereken yenilenme sebepleri olarak görmektedir. Bununla birlikte İtalyan Medeni Usul Kanunu(CPC/Codice di Procedura Civile) art. 395 bent 4 cümle 2 ve Bern Kantonu ZPO §368 bent 2'de yer alan bazı vakıaların şimdi keşfedilmiş olmasının tam

---

²⁸³ Ayhan ÖNDER, “**Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Yeni Vakalar ve Yeni Deliller Sebebiyle Muhakemenin İadesi**”, İHFM., C.XXXVIII, S.1-4, 1966. s.62.

²⁸⁴ Bkz. AKKURT, **a.g.e.**, s.110.

²⁸⁵ ÖNDER, **a.g.m.**, s.62.

²⁸⁶ Mahkemeye ikame edilmiş fakat mahkemece nazara alınmamış delil ve olaylar yeni sayılmazlar. Bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.95.

²⁸⁷ Alman doktrininde her yeni bilirkişi raporunu yeni delil sayan ve saymayan görüşler olduğu gibi, yeni raporun muhakeme esnasında rapor veren bilirkişice verilmiş olması ve yenilik ihtiva etmesi durumunda yeni delil sayılacağını yönünde görüşler de mevcuttur. Ayrıntı için bkz. ÖNDER, **a.g.m.**, s.64-68.

²⁸⁸ CMK 311. Maddesinin “e” bendinde “*Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.*” demekle söz konusu hususu belli şartların gerçekleşmesi halinde yargılamanın yenilenmesi sebebi saymıştır. Aynı şekilde mehz kanun da söz konusu hususu yargılamanın yenilenmesi sebebi saymıştır. Strafprozeßordnung § 359/V “*...wenn neue Tatsachen oder Beweismittel beigebracht sind, die allein oder in Verbindung mit den früher erhobenen Beweisen die Freisprechung des Angeklagten oder in Anwendung eines milderer Strafgesetzes eine geringere Bestrafung oder eine wesentlich andere Entscheidung über eine Maßregel der Besserung und Sicherung zu begründen geeignet sind...*”

karşılığı İYUK 53/1-a da yer alan yenilenme sebebi değildir. Sonradan öğrenilen vakıa ancak belge ile sabit hale gelir ve madde metninde yer alan diğer şartlarda oluşursa yenilenme sebebi olabilecektir.²⁸⁹ ÖNDER ise yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin kıyas yolu ile genişletilemeyeceğini düşünmektedir.²⁹⁰ KUNTER-YENİSEY, “*yeni olay*”ın içine içtihat değişikliğini de koymaktadır.²⁹¹

Bizce de içtihat değişikliğinin “*yeni olay*” olarak düşünülmesi yerindedir, fakat ikinci derece yargı mercii yasa değişikliğini “*yeni olay*” olarak öngörmemektedir.²⁹² Bizim yargılama sistemimizde bu sebepler sadece CMK düzenlemesinde bulunmaktadır. Bazı Avrupa medeni usul kanunlarında da yeni delil ve olay yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak kaleme alınmıştır.²⁹³ Yine İtalyan Medeni Usul Kanunu(CPC) 395. maddesinde de benzer bir düzenleme getirilmiş, yeni delil bulunması yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılmıştır.²⁹⁴ İtalyan mehzaz kanunu yargılamanın yenilenmesi sebepleri açısından HUMK düzenlememize benzemektedir. Zaten İtalyan İdari Yargılama Usul Kanunu “*Codice Amministrativo*” 36. maddesinde ilgili Medeni Usul Kanunu maddelerine atıfta bulunmak suretiyle birazdan Alman örneğinde görüleceği üzere, bizdeki düzenlemeden farklı olarak tekrar yenileme sebeplerini sayma külfeti içerisine girmemektedir.

Bu görüşe uygun örnek bir olayda, davacı, sicilinin iptal istemine ilişkin davada, dosyaya sicili ile ilgili görülen dava neticesini emsal olarak sunmuş, lakin AYİM bunu “...*tek başına, sicil düzenleyen sicil üstlerinin takdir ettikleri sicillerin subjektifliğini gösteren bir delil olarak nitelendirilemeyeceği*” sebebiyle

---

²⁸⁹ UMAR, **a.g.m.**,s.267.

²⁹⁰ Ayhan ÖNDER, “**Muhakemenin İadesinde Reform**” İHFM., C. XXXVIII, S.1-4, s.64.

²⁹¹ KUNTER/YENİSEY, **a.g.e.**, s590.

²⁹² **Yar. 8.C.D.** E:2002/6260, K:2002/6846.

²⁹³ Avusturya Medeni Usul Kanunu § 530/7 uyarınca yeni vakıa ve delillerin ortaya çıkması yargılamanın yenilenmesi nedeni oluşturmaktadır. Bkz. Nevhis Deren YILDIRIM, **Teksif İlkesi Açısından İstinaf**. s.13.

²⁹⁴ Codice di procedura civile, CAPO I, art.395- Casi di revocazione 3 “*se dopo la sentenza sono stati trovati uno o più documenti decisivi che la parte non aveva potuto produrre in giudizio per causa di forza maggiore o per fatto dell'avversario*”

reddetmiştir.²⁹⁵ Kanaatimizce mahkemenin bu gibi hususları “*yeni olay*” olarak değerlendirip yenileme sebebi olarak görmesine engel yoktur.

Ceza muhakemesinde savunulan bir görüşe göre, yeni bir soruşturma yapıldığından mahkeme yargılamanın yenilenmesi sebepleri ile bağlı değildir. Dolayısı ile yeni duruşmada, eski duruşma safhasında ve yargılamanın yenilenmesi davasında ve bu davanın incelenmesi sırasında ileri sürülmemiş olan deliller ve olaylar herhangi bir sınırlamaya konu olmaksızın ileri sürülebilir.²⁹⁶ CMK’nın 311. maddesinde yargılamanın hükümlü lehine yenilenme sebepleri sayılmıştır.²⁹⁷ Diğer usul kurallarından farklı olarak CMK’da hükümlünün leh ve aleyhine yenilenme sebepleri bulunmakta olup, aleyhe yenilenme sebeplerinin kapsamı ise nispeten dar tutulmuştur.²⁹⁸

Bazı yazarlara göre, sanığın lehine olan bu yenileme sebebinin sınırlandırılması gerekmektedir, bazı yazarlara göre ise, bu husus aleyhe bir sebep olarak bile kullanılabilir.²⁹⁹ Cezanın amacı kişileri ıslah etmektir, caydırıcılık ihtiva etmektedir. Dolayısı kanunda gösterilen cezalarla hüküm altına alınan kişilerin asgari ceza almış olsalar bile ıslah olmuş olmaları olasıdır. Zira ülkemizde yargılama süreçleri bu denli uzun sürmekte iken, artık yargılamada bir anlamda cezalandırmadır.³⁰⁰ Yani bireyi senelerce yargılayıp toplum huzurunda her ne kadar Anayasa’nın 36 ve 38. maddeleri mucibince suçsuz addedilmesi gerekse bile, suçlu gibi afişe edip, bu kişilere suçlu muamelesini mahkemeden önce toplumun bizzat kendisi yapabilirken, kişilere ikinci bir şansın verilmesi gerekir.

---

²⁹⁵ **AYİM. 1.D.** 29.01.2002 tarih ve E:2002/197, K:2002/176, aynı doğrultuda AYİM.1.D. 20.01.2004 tarih ve E:2004/113, K:2004/108 sayılı kararı. www.msb.gov.tr.

²⁹⁶ HACIOĞLU, **a.g.m.**, s.111.

²⁹⁷ Benzer madde için bkz. Alman Ceza Usul Kanunu (Strafprozeßordnung) §359 “*Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urteil abgeschlossenen Verfahrens*”

§362 “*Die Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urteil abgeschlossenen Verfahrens zuungunsten des Angeklagten ist zulässig.*”

²⁹⁸ KUNTER/YENİSEY, **a.g.e.**, s.589.

²⁹⁹ Bkz. AKKURT, **a.g.e.**, s.108 vd.

³⁰⁰ “*Esaslı bir şekilde yapılan tahkikat ve muhakeme normal bir kimse üzerinde ceza kadar tesir icra eder.*” bkz. ÖNDER, **a.g.m.**, s.68.

Kanunda öngörülen suçun cezasının bir kısmı kadar ceza alan kişi için ıslah olmadığı, topluma kötü örnek olduğu veyahut toplumun iç huzurunu bozduğu savı ile ciddi ağır cezalarla karşı karşıya bırakmak kanun metni açısından uygun olsa da, uygulamada taraftar bulamaması gereken yaklaşımdır.³⁰¹ Zira aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin uygulanmaması, kesin hükmün bazen uygulanması demek değildir, aksine bireylere kısmen de olsa ceza uygulanmış olması ile ortaya çıkan sonuç ile ağır ceza uygulansa idi elde edilecek sonuç arasında fark olmayacaktır. Dolayısı ile aleyhe sebeplerin sadece beraat durumunda uygulanması gerektiği, bireylere kısmen ceza uygulanması durumunda ise fazlaya oranla ıslah oluş olma olasılıklarının daha fazla olabileceği görüşüdeyiz.³⁰²

Diğer usul kanunlarından ayrı olarak farklı yenilenme sebebi barındıran CMK'nın ilgili maddelerinin, eklenmesi arzu edilen yenilenme sebeplerine karşılık geldiği, gerek HUMK, gerekse İYUK'ta, söz konusu yenilenme sebeplerinin kaleme alınması sırasında, yeni delil ve yeni olayın göz ardı edildiği kanaatindeyiz. Zira mehz kanun Alman İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda(Verwaltungsverfahrensgesetz) söz konusu düzenleme bulunmaktadır.³⁰³ HUMK, Alman Usul Kanunu'ndan(ZPO) çok az değişiklik ile aktarılmış, İYUK'un bazı hükümleri ise HUMK'un ilgili maddelerinin aynı şekilde kullanılması suretiyle oluşturulmuştur. Kanun koyucunun bu anlamda Alman İdari Yargılama Usulu Kanunu'nu aynı şekilde aktarmadığı görülmektedir. İYUK'tan farklı olarak mehz

---

³⁰¹ Kesin hükmün dokunulmazlığı gereği, Fransa, İtalya ve İsviçre gibi kimi Avrupa ülkelerinde sadece sanık lehine yorum adına yargılamanın yenilenmesi yolu düşünülmüş, alması gerekenden az ceza alan kişi için ise yargılamanın yenilenmesi yolu öngörülmemiş, böylelikle devletin cezalandırma yetkisi bertaraf edilmiştir. Fakat bu durum aynı anda hem kesin hükmü kabul etme hem de kabul etmeme sonucunu doğurur ve çelişki yaratır. Ayrıntı için bkz. ÖNDER, **a.g.m.**, s.67 ve 72.

³⁰² ÖNDER' e göre, haklı şekilde beraat eden kişi huzurlu olacak ve yargılamanın tekrar açılması yönünde endişesi olmayacaktır. Fakat suçlu olan bir kişinin beraat etmesinde aleyhe yargılamanın yenilenmesi olmaz dendiği vakit, bir anlamda suçlunun yeniden yargılama yapılabileceği korkusuna acınmış olacaktır. Bu noktada acınmaması ve her türlü maddi hakikatin tespiti icap eder. Ayrıntı için bkz. ÖNDER, **a.g.m.**, s.75, ÖZGEN de aleyhe yargılamanın yenilenmesinin ancak, ortaya çıktıklarında sosyal tepkiler yaratabilecek, hiçbir şekilde mazur görülemeyecek derecede ağır sanık lehine yapılmış hatalarda olabileceğini, ancak beraat hükümleri aleyhine bu yolun kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bkz. ÖZGEN, **a.g.e.**, s.62.

³⁰³ Verwaltungsverfahrensgesetz 51/1 Maddesinin ilk iki fıkrasında; "...1. İdari işlemde esas alınan durum veya yasal durumda, ilgilinin lehine olacak bir değişiklik söz konusu olması; 2. İlgililerden biri hakkında daha avantajlı karar verilmesi neden olabilecek yeni kanıtların sunulması..." yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak sayılmıştır.

kanunda ZPO'ya yani Alman Usul Kanunu'na atıfta bulunulmuş ve ilgili kanundaki yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin saklı kalacağı belirtilmiştir.³⁰⁴

Kanaatimizce İYUK'ta da böyle bir düzenleme olabilir ve gereksiz yere aynı maddenin HUMK'tan alınması yerine, ilgili maddeye atıfta bulunulabilirdi. Dolayısı ile kanun koyucunun özensiz davrandığı aşikârdır.³⁰⁵ Zira bir yandan ayrı bir usul kanunu oluşturma çabası içerisinde farklı düzenlemeler getirilirken, diğer taraftan önceden var olan ilgili madde metinleri aynı şekilde kullanılmış ve üzerinde herhangi bir değişikliğe ise gidilmemiştir. Nitekim Yargıtay eski tarihli bir kararında “...yorumlarda ilmi içtihatlardan da yararlanılabileceğine göre bunların asıllarına da bakmaktan vazgeçemeyiz” demekle kanunun alındığı ülke kaynağına da atıfta bulunmuştur.³⁰⁶ Bu minvalde kanaatimizce kanunun eksik kaldığı noktalarda kanuna esas alınan fakat tam olarak aktarılmamış mehz kanun maddelerinin uygulanmasının hukuka ayrılık yaratmayacağını düşünmekteyiz.

Gerek CMK, gerekse *Verwaltungsverfahrensgesetz*'de yer alan “*yeni olay*” ve “*yeni delil*” İYUK'a eklenebilir ve zamanla oluşabilecek olan yenilenme sebepleri söz konusu yenilenme sebebi altında değerlendirilebilirdi, dolayısı ile kanun koyucunun yabancı örneklerden sınırlı şekilde yararlanmış olması, çoğu madde içeriğini geniş tutmaması ve ikinci derece yargı mercii içtihatlarının da bunu destekleyici şekilde olması hasebiyle usul kurallarında değişiklik yapılmasının ve bu değişikliğin ise, mahkemelere mümkün olduğunca takdir yetkisi verecek şekilde olmasının uygun olacağı görüşündeyiz.

---

³⁰⁴ **§ 51 Wiederaufgreifen des Verfahrens** “(1) Die Behörde hat auf Antrag des Betroffenen über die Aufhebung oder Änderung eines unanfechtbaren Verwaltungsaktes zu entscheiden, wenn.....
3. Wiederaufnahmegründe entsprechend § 580 der Zivilprozessordnung gegeben sind...”

³⁰⁵ Yargılamanın yenilenmesinin, askeri yargıda “usul kanunu” ibaresi altında değil de, idari yargıda karşılık gelen 2575 vd. kanunları gibi AYİMİK'da mahkeme kanunu ibaresi altında yer alması ise, kanun koyucunu son derece özensiz hareket ettiğinin göstergesidir.

³⁰⁶ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun 28.11.1945 tarih ve E:1945/13, K:1945/5 sayılı kararı. Bkz. SAYGILIOĞLU, **a.g.m.** s.22.

2. YARGILAMANIN YENİLENMESİ USULÜ

2.1. Yargılamanın Yenilenmesinde Süreler

Yine İYUK, 53. madde çerçevesince yargılamanın yenilenmesi sürelerine ilişkin İYUK 51–3 maddesi şu şekildedir;

*“Yargılamanın yenilenmesi süresi, (1) numaralı fıkranın (h) bendinde yazılı sebep için 10 yıl, (1) numaralı fıkranın (ı) bendinde yazılı sebep için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl ve ve diğer sebepler için 60 gündür. Bu süreler, dayanılan sebebin istemde bulunan yönünden gerçekleştiği tarihi izleyen günden başlatılarak hesaplanır.”*³⁰⁷

Bu noktada bilhassa diğer bentlerde geçen 60 günlük sürenini ne zamandan itibaren başlayacağı hususunu her bir bent için ayrıca açıklama gereği duymaktayım, zira ileride bahsedileceği üzere, sürelerin başlamasına ilişkin doktrinde dahi görüş ayrılıkları bulunmaktadır, Bu minvalde;

Yeni bir senet veya belgenin ele geçirilmiş olması halinde yargılamanın yenilenmesini isteme süresi, yeni senet veya belgenin varlığının öğrenildiği tarihten itibaren değil, yeni senet veya belgenin elde edildiği tarihten itibaren atmış(60) gündür. Yeni senet veya belge, hüküm henüz kesinleşmeden önce elde edilmiş ise, hüküm kesinleşmedikçe yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağından, bu halde atmış günlük sürenin hükmün kesinleşmesi tarihinden itibaren işlemeye başlaması gerekir.³⁰⁸

Senedin sahte olduğunun ikrar edilmiş olması halinde(İYUK 53,1-b) yargılamanın yenilenmesini isteyen tarafın, diğer tarafın senedin sahte olduğunu

---

³⁰⁷ Madde metninin önceki hali “*Yargılamanın yenilenmesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun süreye ilişkin hükümleri kıyas yolu ile uygulanır*” şeklindeydi ve HUMK’taki süreye ilişkin düzenleme ise(md.447) Alman ZPO’nun ile aynı olup 3 aydır.(md.586) İsv. Fed. Muk Tas.md.327. Bkz. BUDAK, **a.g.e.**, s.346. Ayrıca mehz Kanun Verwaltungsverfahrensgesetz’in 51. maddesine göre ise süre ilgilinin, davanın yeniden açılmasını sağlayacak bilgiye ulaştığı tarihten itibaren üç aydır. “....(3).Der Antrag muss binnen drei Monaten gestellt werden. Die Frist beginnt mit dem Tage, an dem der Betroffene von dem Grund für das Wiederaufgreifen Kenntnis erhalten hat.”

³⁰⁸ ARSLAN, **a.g.e.**, s.145.

mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar etmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren atmış gün içinde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilir.³⁰⁹ Sonradan sahte olduğu anlaşılan senet (belge) hükme esas alınmış değilse, bu husus yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil etmez.

KURU' ya göre yargılamanın yenilenmesini isteyen taraf, senedin sahteliğine karar verildiğini bu kararın kesinleştiği tarihte öğrenememiş olabilir. Bu nedenle, buradaki süreyi, öğrenme tarihinden itibaren başlatmak daha uygun olur.³¹⁰

ARSLAN'a göre de senedin sahteliği hakkında mahkemece karar verilmesi durumunda, başvuru süresinin, kararın kesinleşmesinden itibaren değil, yargılamanın yenilenmesini isteyen tarafın bu kararı öğrenmesinden itibaren başlaması gerekir.

Biz de bu noktada yenileme isteminde bulunacak tarafın kendisinden kaynaklı bir sebep olmadığı sürece sunacağı geçerli bir sebebin varlığı halinde sürenin öğrenmeden itibaren başlamasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Yine 53,1-c' ye göre ise 60 günlük süre, kesin delil olarak dayanılan ilamın kesin bir hükümlerle ortadan kalktığı öğrenildiği tarihten itibaren başlar. Kesin delil olarak dayanılan ilamın kesin bir hükümlerle ortadan kalktığı tarihte aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulacak hüküm henüz kesinleşmemiş durumda ise, bu halde, atmış günlük yargılamanın yenilenmesi isteme süresi, aleyhe yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulacak hükmün kesinleşmesi tarihinden itibaren başlar.³¹¹

53,1-d açısından ise süre, bilirkişiyi cezaya mahkûm eden ceza mahkemesi kararının kesinleşmesinden itibaren atmış (60) gündür.³¹²

---

³⁰⁹ ARSLAN, **a.g.e.**, s.146.

³¹⁰ KURU, **a.g.e.**, s.5196.

³¹¹ **Dn.5.D.** 14.11.1988 tarih ve E:1987/722, K:1988/2411 sayılı kararı. www.danistay.gov.tr.

³¹² ARSLAN, bu yenileme nedeninde de sürenin mahkeme kararının tarafça öğrenilmesinden itibaren başlaması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.147.

53,1-e' ye göre yargılamanın yenilenmesini isteme süresi, hilenin ortaya çıktığı andan itibaren atmış(60) gündür.³¹³ Söz konusu sürenin en erken hükmün kesinleştiği ve en son hilenin öğrenildiği tarihten itibaren başlaması gerektiği anlaşılmaktadır.³¹⁴

53,1-f açısından süre, yargılamanın yenilenmesi talebine konu olan yargı kararının, aleyhine karar verilen kişiye ya da gerçek vekil ya da temsilcisine bildirim tarihinden itibaren atmış(60) gündür.

53,1-g' ye göre yargılamanın yenilenmesi süresi, kararın yazılı bildirim tarihinden itibaren atmış(60) gündür.

Söz konusu atmış (60) günlük süre geçtikten sonra yapılacak yargılamanın yenilenmesi başvurusu, süre aşımı nedeniyle reddedilir.³¹⁵

53,1-ı bendine göre, ihlal saptayan AİHM kararına dayanılarak, idari yargı yerinde yargılamanın yenilenmesi isteminin, eğer iptali saptayan karar, Daire kararıysa, kesinleşme tarihinden yok, eğer Büyük Daire kararıysa, verildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak bir yıllık süre içerisinde yapılması gerekmektedir. Ancak, ihlal, idarenin eylem veya işleminden kaynaklanmakta ve devam etmekte ise, bir yıllık yargılamanın yenilenmesini isteme süresinin geçirilmesi ve idari yargı yerince verilen karar, idarenin ihlali sonra erdirmesine ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına engel değildir.³¹⁶

Son olarak usul kanunlarımız söz konusu kurumda süreleri ve başlangıçlarını tespit etmiştir, ancak azami bir süre öngörmemiştir. Mevzuat kanun Alman Medeni Usul Kanunu ZPO § 586/II de ise *“hükmün kesinleşmesinden itibaren beş yılın geçmesinden sonra (yargılamanın yenilenmesi hususunda) dava dinlenmez”*

---

³¹³ KARAKOÇ, a.g.e., s.311.

³¹⁴ Sürenin öğrenme ile başladığı durumlarda öğrenme tarihinin gerçekliği konusunda hakimin takdir hakkı vardır. Öğrenme anının isbatı konusunda ise kanunda özel bir isbat şekli öngörülmemiştir. ARSLAN, a.g.e., s.144.

³¹⁵ Bkz. **Dn. 3.D.** E: 1997/1936 K:1998/1706 12.5.1998 **Kazancı Otomasyon.**

³¹⁶ CANDAN, a.g.s. s.71.

demektedir.³¹⁷ Kanaatimizce böyle bir zamanaşımı süresi öngörmek tartışmaya açıktır. Zira kanunumuzda yargılamanın yenilenmesine münhasır süre sınırlaması ayrıca öngörülmemiştir. ARSLAN ise başvuru için azami bir sürenin belirlenmesi, bu sürenin de BK. 60 ve 125. doğrultusunda 10 yıl olması gerektiğini belirtmektedir.³¹⁸

Yukarıda sayılan sebeplerin ortaya çıkmasını kontrol etmek veyahut öngörmek mümkün değildir, dolayısı ile böyle bir öngörüden vareste bir sınırlama getirilerek, hak düşürücü sürenin dolması ile birey söz konusu olağanüstü kanun yolundan yararlanamayacağı gibi, vaki olan hukuka aykırılık da, kesin deliller ile birlikte yürürlüğünü sürdürecektir.

Kanaatimizce böyle bir süre sınırlaması getirmek uydun değildir, zira bu kuruma, olağan yollarla hakkın iadesinin sağlanamaması durumunda başvurulmaktadır. Uygulamada fazla olmayan bir durumu sınırlara tabi tutmak, kanunun ruhuna aykırı olacaktır. Zira yukarı da belirtildiği üzere, yenilenme sebeplerinin geniş yorumlanamaması ciddi bir sorun ile bir tarafta durur iken, ayrıca bir de söz konusu kanun yoluna ancak belirli bir zaman içerisinde başvurulabileceği yönünde bir engel koymak, hakkı ihlal edilip söz konusu ihlal kararı kesin hüküm halini alan ve işbu kesin hükme karşı ise başvurabileceği herhangi bir kurum veyahut mercii kalmayan birey için son derece vahim neticeler doğuracaktır.

2.2. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinde Bulunabilecekler

2575 sayılı yasanın 31. maddesinin yollama yaptığı HUMK'un 53. maddesinde hakkı ve borcu davanın sonucuna bağlı olan 3. kişinin, iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebileceği ve 57.maddesinde de katılan tarafa yönelik olarak karar verileceği kuralı yer almaktadır.³¹⁹

---

³¹⁷ ALANGOYA/YILDIRIM/YILDIRIM, **a.g.e.**, s.612. Ayrıca benzer düzenleme HUMK tasarısı 381/2'de de yer almaktadır.

³¹⁸ ARSLAN, **a.g.e.**, s.145.

³¹⁹ KIVRAKDAL, **a.g.t.**, s.98.

Diğer bir ifade ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilme yetkisi, asıl davanın taraflarına aittir. Davanın taraflarından olmayan bir kimse, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunamaz.³²⁰ Davaya katılan, katıldığı tarafla birlikte yargılamanın yenilenmesi isteyebilir, ayrı olarak başvuruda bulunamaz.³²¹ Davanın taraflarından yargılamanın yenilenmesi hukuki bir menfaati olan taraf, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilir. Lehine karar verilmiş olan taraf, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunamaz.³²² ARSLAN, son istemi, bir yargılamanın yenilenmesi sebebinin varlığı nedeniyle tam olarak karşılamayan tarafın da, bu yola başvurmakta hukuksal yararının olduğu görüşündedir. Yine birbirine aykırı iki hükmün varlığında ilk hüküm lehine olan tarafın yararının çiğnenmesinden bahisle, ikinci hüküm lehine olan taraf bu iddia ile başvuruda bulunamayacaktır. Zira ikinci davanın görülmemiş olması gerekirdi.³²³

Danıştay'ın taraf olmayan kişinin yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabileceğine ilişkin farklı kararları bulunmaktadır. Aşağıda görüleceği üzere emsal ilk kararda bu talebi reddederken, ikinci kararda ise kabul ettiği görülmektedir.

“...2577 sayılı Yasanın 31.maddesinin yollamada bulunduğu 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 53.maddesinde hakkı veya borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü kişinin, iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebileceği ve 57.maddesinde de davaya katılan tarafa yönelik olarak verileceği kuralı yer almaktadır. Bu kurallara göre davaya katılanın katılma isteğinin kabulü kendisine davada taraf olma niteliğini kazandırmamakta, katıldığı tarafla birlikte hareket etme olanağını sağlamaktadır. Olayda, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunanın asıl davada katılma istemi kabul edilmekle birlikte,

---

³²⁰ Ramazan ÇAĞLAYAN, **İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)**, 1.bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s.144.

³²¹ ARSLAN, davaya katılmanın asli ve ferî olarak inelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre asli katılan gerçekte bağımsız bir dava açmaktır, dolayısı ile ferî katılandan farklı olarak bağımsız yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunabilecektir. Zira ferî müdahillikte katılan hakkında değil, katılanın lehine katıldığı taraf hakkında hüküm verilmektedir. ARSLAN, **a.g.e.**, s.136.

³²² KARAKOÇ, **a.g.e.**, s.312.

³²³ ARSLAN, **a.g.e.**, s.134.

tek başına yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunmasında yukarıda açıklanan yasa kurallarına uyarlık bulunmamaktadır.”³²⁴

“...Yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunan....Müdürlüğü, yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılması istenen Danıştay 3. Daire kararında hasım durumunda olmamakla birlikte 5434 sayılı yasanın 32. ve devamı maddelerinden anlaşılacağı üzere, iştirakçilerin hangi hizmetlerinin fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacağı ve bu sürelerin hizmetlerine ekleneceği konusunda karar vermeye yetkili durumda bulunmakla, bu uyuşmazlıkta taraf olduğu kabul edilerek ileri sürdüğü yargılamanın yenilenmesi istemi kabul edilmelidir.”³²⁵

2.3. Yargılamanın Yenilenmesi Usulü

Yargılamanın yenilenmesi talebi bir dilekçe ile esas kararı vermiş olan mahkemeden istenir.³²⁶ Bu bakımdan karar düzeltme yoluna benzemektedir.³²⁷ Lakin kararı veren mahkemeye yargılamanın yenilenmesi talebiyle başvuruda bulunulmasının hukuki geçerliliği tartışmalıdır.³²⁸ Zira temyiz ve istinaf yolları bir üst merci tarafından incelenmekte, daha da önemlisi kararı veren heyetten olmayan hâkimlerce incelenmektedir. Dolayısı ile ilk derece mahkemesinde yapılan yanlışlar başka hâkimlerce görülebilecektir.

³²⁴ Dn. 8.D. E:1985/809, K:1985/1022, sayılı kararı ile aynı doğrultuda DİDDK, 28.029.1973 tarih ve E:1973/282, K:1973/576 sayılı kararları, bkz. GÖZÜBÜYÜK-DİNÇER, a.g.e., s.946. ayrıca bkz. ÇAĞLAYAN, a.g.e., s.145.

³²⁵ Dn. 10.D. E:1986/718, K:1986/2309, bkz. GÖZÜBÜYÜK-TAN, a.g.e., s.1207, aynı şekilde GÖZÜBÜYÜK-DİNÇER, a.g.e., s.946.

³²⁶ Danıştay faks mesajıyla yargılamanın yenilenmesi ve karar düzeltme yoluna başvurulamayacağını belirtmiştir. Bkz. Dn. 7.D. 30.03.200 tarih ve E: 2000/785, K:2000/911, sayılı kararı, istemin esas kararı veren mahkemeye yapılması hususunda ise bkz. KARAKOÇ, a.g.e., s.313. aynı doğrultuda bkz. ERGEN, a.g.e., s.417, Dn. 7.D. 28.10.2004 tarih ve E:2004/2407, K:2004/2691, sayılı kararı.

³²⁷ Fakat Yargıtay, farklı olarak yargılamanın yenilenmesini yeni bir yargılama görmekte, temyiz ve karar düzeltmeden farklı olarak yargılamanın yenilenmesinde ferî müdahil olarak katılabileceğini belirtmektedir. YHGK., 26.12.1962 tarihli ve E: 1962/147, K: 1962/79 sayılı kararı. Bkz. ARSLAN, a.g.e., s.137.

³²⁸ Mehzaz Kanun ZPO § 584’ün ilk paragrafının Türkçeleştirilmiş hali ise şu şekildedir; “Davalar için yetkili olan mahkeme: davanın ilk görüldüğü mahkeme; iptal edilen karar veya pek çok karardan iptal edilen tek bir kararın istinaf mahkemesince verilmiş olması halinde veya temyiz mahkemesince verilmiş bir kararın madde 580 No.1 -3 arasında maddeler ile 6. ve 7.madde nedeniyle iptal edilmesi halinde istinaf mahkemesi; temyiz mahkemesinde verilmiş bir kararın, madde 579, 580 No.4,5 nedeniyle iptal edilmesi halinde temyiz mahkemesi yetkilidir.” Ayrıntı için bkz. BUDAK, a.g.e., s.347.

Aynı hâkimlere, kendi dosyalarına ilişkin yanlışlığı düzeltmesi için başvurulmasının son derece vahim neticeler doğuracağı aşikârdır. Kaldı ki, isteğin ilişkin olduğu uyuşmazlık konusu süreç içinde diğer bir mahkeme ve Danıştay dava dairesinin görevine bırakılmışsa, inceleme bu yeni daire veya mahkemece yapılarak karar verilir.³²⁹

Kararı veren mahkemenin bulunduğu yerde aynı derecede başka bir mahkemenin, yargılamanın yenilenmesinde yetkili olarak adlandırılması mümkün müdür? Kararı veren mahkemeye başvuruda bulunulması gerektiğinden aynı nitelikte başka bir mahkemeyi yetkili görmek mümkün olmayacaktır. Dolayısı ile yeni bir yargılama olsa da eski yargılamanın temelleri üzerine inşaa edilecek olması hasebiyle ilk yargılamayı yapan mahkemeden bağımsız bir başvuru düşünülmemelidir. Amaç hukuki denetimin sağlanması ise, yukarıda izah edildiği üzere bir üst mahkemeye başvurmak daha doğru bir yaklaşım olurdu, zira aynı derecedeki mahkemelerin birbirlerinin vermiş olduğu kararları denetlemesi “*kanun yolu*” mantığı ile tezat oluşturacaktır. Ayrıca kararı veren mahkemeye başvurulmasındaki maksat, o mahkemenin o konuya vakıf olması ve kısa sürede karar alabilecek olmasıdır.

Yargılamanın yenilenmesi isteminin ilişkin olduğu konu başka bir yargı yerinin görevine girmişse, ilk kararı kendi almamış olsa bile yargılamanın yenilenmesi istemini bu daire veya mahkeme karar bağlar.³³⁰ Yine hükmü veren mahkeme kaldırılmışsa, yargılamanın yenilenmesi istemi, o mahkemenin yerine kurulan yeni mahkemeye veya kaldırılan mahkemenin yargı çevresi kendi yargı çevresi içine alınmış olan mahkemeye sunulacaktır.³³¹

İki ayrı yargı yeri tarafından verilen kararların çelişkili olması halinde ise, bu yargı yerlerinden hangisinin yargılamanın yenilenmesi talebini karara bağlayacağı, İYUK’da düzenlenmemiştir. Bu gibi durumlarda HUMK m.448’e göre yargılamanın

---

³²⁹ Sabri COŞKUN, Müjgan KARYAĞDI, **İdari Yargılama Usulü, Örnek İçtihatlar-Yorumlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s.574.

³³⁰ ARSLAN, **a.g.m.**, s.108.

³³¹ ARSLAN, **a.g.e.**, s.150.

yenilenmesine bakacak olan mahkeme, son kararı veren mahkemedir. Çelişkili kararlardan biri Danıştay, diğeri alt düzey idari yargı yeri tarafından verilmiş ise, son kararı verenin Danıştay olup olmadığına bakılmaksızın, yargılamanın yenilenmesi talebini Danıştay'ın karara bağlaması yerinde bir uygulama olacaktır.³³² Zira bunun aksi bir düşünce de temyiz mahkemesinin kararının yerel mahkemece iptal edilmesi gibi anlam çıkacaktır.

Her ne kadar daha çok adli yargı ile ilgili olsa da, hakem kararlarına karşı başvurunun nereye yapılması gerektiğine değinmekte fayda görmekteyiz. Bu konuda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. *Bir* görüşe göre tahkim süresinin bitmesinden sonra hakemlerin bir uyuşmazlığı çözme yetkileri kalmayacağından, uyuşmazlık mahkemece çözülsede idi, hangi mahkemece çözülecektiye o mahkemeye başvurulmalıdır. *Diğeri bir görüş* ise, başvurunun hakem heyetine yapılabileceğini belirtmektedir. *Başka bir görüş* ise, görevli ve yetkili mahkemece başvuru incelenmeli, haklı görülürse karar hakem heyetince yeniden verilmelidir.³³³ Fakat bu noktada heyetin yargılama yetkisinin hala vaki olup olmayacağı, olduğu varsayılsa bile heyetin başvuru tarihinde var olup olmayacağı şüphelidir. Kanaatimizce görevli ve yetkili mahkemeye başvuru ile mahkeme kararı niteliğinde olan hakem heyeti kararının güvenilirliği sorgulanıyor olmayacaktır. Bu noktada sonradan yargılamanın yenilenmesine başvuru imkânının olamaması ihtimaline karşı başvuruyu inceleme yetkisi mahkemelere verilmelidir.

Yargılamanın yenilenmesi dilekçesi dava dilekçesi gibi yazılır. Aynı dilekçe ile yargılamanın yenilenmesinin yanı sıra “açıklama” gibi başkaca istemde bulunulamaz.³³⁴ Bu dilekçe de özellikle yargılamanın yenilenmesini haklı gösteren

---

³³² KARAKOÇ, a.g.e., s.313.

³³³ ARSLAN, a.g.e., s.155-156.

³³⁴ “...Görüldüğü üzere; 2577 sayılı Kanunun 29.maddesinde düzenlenen "kararların açıklanması" yolu ile 53.maddesinde düzenlenen "yargılamanın yenilenmesi" istemi, sebep, yöntem ve sonuçları farklı iki ayrı müessesedir. Bu iki müessesede için aynı dilekçe ile başvuruda bulunulması üzerine anılan Kanunun 15.maddesi uyarınca dilekçenin reddi gerekirken, iki ayrı istem hakkında aynı kararlar hüküm tesisi Kanuna aykırıdır.” **Dn. 3.D.** 28.01.1997 tarih ve E:1986/865, K:1987/290 sayılı kararı, www.danistay.gov.tr.

nedenlere yer verilir³³⁵Lakin başvuruda bulunurken sadece yenileme nedeni ifade edilmemelidir. Ayrıca yenileme nedeninin somut olayda olduğu sonucuna ulaşılmasını sağlayan konular da açıklanmalıdır. Dolayısı ile sahte belge kullanıldığı iddia ediliyorsa, hangi belgenin sahte olduğu ve hükme etkisi, bilirkişi raporunun gerçeğe aykırı olduğu düşünülüyorsa, bilirkişinin ismi, kastını gösteren bağlantı ve hangi sebeple hükmü etkilediği, yine AİHM kararı yenileme sebebi yapıldı ise, söz konusu AİHM kararı ve kararın tespit ettiği ihlaller ortaya konulmalıdır.³³⁶ Görüldüğü üzere, başvuruda bulunurken, gerekli tüm bilgi ve belgelerin temin edilmesi istenmektedir.³³⁷ Bu bakımdan uygulamanın doğru olduğunu kanaatindeyiz. Zira her talebin yenileme sebebi olarak sayılıp sayılabilmesi için birtakım şartları haiz olması, hem hakkının takipçisi olan kişinin savının ciddiyetini artıracak, hem de bu ciddiyetten uzak savların elenmesi nedeniyle mahkeme iş yükünü azaltacaktır.

Vekilin yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilmesi için, vekâletnamesinde açık bir yetkinin bulunması gerekir.³³⁸ Bu noktada başvuruda bulunurken yargılamanın yenilenmesinin açıkça ifade edilmemesi durumunda kesinleşmiş bir hükme karşı itiraz edildiği veyahut temyiz edildiği gibi bir ibarenin kullanılmasının dahi yeterli olacağı kanaatindeyiz. Aynı şekilde söz konusu usulün bir kanun yolu olmasından bahisle vekâletteki temyiz yetkisinin dahi başvuru için yeterli sayılması gerektiği kanaatindeyiz. Zira salt böyle bir yetki olmadığı için başvurunun reddedilmesi hukuk arayan tarafa zorluk göstermekten öteye gitmeyecektir.

---

³³⁵ “.....Vergi Dairesince yargılamanın yenilenmesi dilekçesinde, muvafakat belgesinin daha önce dilekçe ret kararı verilen dosyada olduğundan, davanın ehliyetten reddine ilişkin 1980/4778 sayılı kararın yeniden incelenmesi yolundaki istemi anılan maddede yazılı sebeplerden hiçbirine uymayıp ancak 2577 sayılı kanunun 54.maddesinde hükme bağlanan karar düzeltme sebeplerine uymaktaysada, dosyanın incelenmesinden 26.1.1981 de tebliğ edilen karara karşı 15 günlük karar düzeltme süresi geçirildikten sonra 17.2.1981 günü Danıştay Evrak Kalemine kaydedilen dilekçe ile istemde bulunulduğu anlaşıldığından süresinde yapılmış bir karar düzeltme istemi olarak kabulü de mümkün bulunmamaktadır.Bu durumda yargılamanın yenilenmesi dilekçesinde ileri sürülen sebepler 2577 sayılı kanunun 53.maddesinde belirtilen sebeplerin hiçbirine uymadığından istemin reddine karar verildi.” **Dn. 9.D.** 13.05.1982 tarih ve E:1981/1125, K:1982/2716, sayılı kararı, aynı doğrultuda **Dn. 8. D.** 15.06.1989 tarih ve E:1988/297, K: 1989/553 sayılı kararı. www.danistay.gov.tr.

³³⁶ KARAKURT, **a.g.e.**, s.133 vd.

³³⁷ Yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunacak olan kişinin hangi maddeye ve bende dayandığını göstermesi gerekmemektedir. Bkz. ARSLAN, **a.g.e.**, s.158.

³³⁸ HUMK. 62. maddesi uyarınca vekalet hükmün kesinleşmesine kadar devam eder.

Dava dilekçesine, belgelerin asılları ya da onaylı örnekleri eklenir. Yargılamanın yenilenmesi dilekçesinin bir örneği karşı tarafa bildirilir ve savunması alınır.³³⁹ Savunma süresi temyiz ve karar düzeltme yollarında olduğu gibi 30 gündür. Savunma dilekçesinin karşı tarafa tebliği ile karşı tarafın dilekçe vermesi olan ilk yargılamadaki replik-düplik usulü bu kanun yolunda uygulanmaz.³⁴⁰

Başvuran taraf, başvuru sonrası vazgeçebilecektir. *Bir görüş*, kanunda belirli şartlarla kanun yollarına ilişkin yapılan bir başvurunun geri alınmasına izin verilirken aslında dolaylı olarak başvuru hakkından feragat de imkân sağlandığını savunurken, aynı yöndeki bir görüşün gerekçesi ise, başvurunun verilip geri alınmasına sonuç bağlanırken hiç verilmeyeceğinin açıklanmasına aynı sonucun bağlanmamasının mantık kurallarıyla çelişecek olmasıdır.³⁴¹

ARSLAN, teknik anlamda bir kanun yolu olmayan yargılamanın yenilenmesi davasını açmaktan feragatin, kanun yollarından feragat hakkındaki kurallara kıyasen mümkün olacağını fakat isteme hakkı doğmadan önce yapılan feragatin geçerli olmayacağını belirtmektedir.³⁴² Bu noktada kanun yolu başlığı altında değindiğimiz üzere, kişilerin kanun yolu haklarından feragat edebilmesinin sınırlandırılması uygun değildir. Zira hakkın kullanılmamasını talep eden kişi, yine o hakkın sahibi olan kişidir. Dolayısı ile bir kişinin hakkından feragat ederken, o feragatin doğuracağı tüm sonuçları biliyor olması gerekmektedir, sonucunu öngörmeden feragat gibi bir talepte bulunmanın da, geri dönülemeyecek olması gibi ciddi bir yaptırıma bağlanması son derece doğaldır.

Mahkeme, kanunda yazılı nedenlerin bulunup bulunmadığını inceler.³⁴³ Mehaz Kanun Verwaltungsverfahrens-gesetz'ye göre de başvurunun geçerli

---

³³⁹ “Muhakemenin iadesi dilekçes iki adet verilmesi gerekirken tek nüsha verilmiş ve ekli belgelerin de ikişer adet eklenmesi gerekirken birer adet noksan eklenmiş olduğundan bu noksanları 30 gün içinde tamamlamak suretiyle yeniden istekte bulunmak üzere dilekçenin reddine.” **Dn. 11.D.**, 30.04.1974 tarih ve E:1974/310, K:1974/1019 sayılı kararı, bkz. GÖZÜBÜYÜK-TAN, **a.g.e.**, s.1208.

³⁴⁰ COŞKUN, KARYAĞDI, **a.g.e.**, s.575.

³⁴¹ AKKURT, **a.g.e.**, s.138.

³⁴² ARSLAN, **a.g.e.**, s.138.

³⁴³ Mehaz Kanun ZPO §589'da “yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine mahkeme, tarafları davet edip dinledikten sonra...” demektir, dolayısıyla bizdeki mevcut düzenlemeden farklıdır.

olabilmesi için, sebepleri sunmadaki gecikmenin başvuranın kusurundan kaynaklı olmaması gerekmektedir.³⁴⁴

Eğer talep kabul edilirse, mahkeme davaya yeniden bakar ve kararını verir. Talebin incelenmesi aşamasında ise, görevli mahkemeye başvurulup başvurulmadığı, başvuran kişinin başvuruya yetkili olup olmadığı, yukarıda belirtildiği üzere, başvuruda yenileme sebebinin gösterilip gösterilmediği ve hak düşürücü sürenin geçip geçmediğine bakılır.

Duruşma yapılması görevli mahkemenin takdirine bağlıdır.³⁴⁵ Yargılamanın yenilenmesi yürütmenin durdurulması isteminde bulunulabilir.³⁴⁶ Mahkeme yenilenme talebini haklı bulur ve kabul etse bile, ya eski kararını doğru bulur ve yineler ya da eski kararının bir bölümünü veya tümünü değiştirir.³⁴⁷

Yargılamanın yenilenmesi üzerine, eski hükmün bir bölümünün veya tümünün değiştirilmesine karar verilmesi durumunda, yeni karar eski kararın yerini alır. Bu kararlara karşı, itiraz veya temyiz yoluna gidilebilir.³⁴⁸ Buna karşın,

---

³⁴⁴ *Verwaltungsverfahrensgesetz 51/2 "Der Antrag ist nur zulässig, wenn der Betroffene ohne grobes Verschulden außerstande war, den Grund für das Wiederaufgreifen in dem früheren Verfahren, insbesondere durch Rechtsbehelf, geltend zu machen."*

³⁴⁵ "...2577 sayılı İYUK'un 55. maddesinin 4. bendine göre yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesi istemlerinde duruşma yapılması görevli Dairenin kararına bağlı bulunmasına ve davacının duruşma isteminin dairece kabul edilmemesine binaen yargılamanın yenilenmesi istemi incelendi." **Dn. 10.D.** 20.03.1986 tarih ve E:1985/1, K:1986/623 sayılı kararı, bkz. GÖZÜBÜYÜK-DİNÇER, **a.g.e.**, s.974.

³⁴⁶ COŞKUN/KARYAĞDI, **a.g.e.**, s.575. Ayrıca mehz kanun ZPO'ya göre de başvuru ile hükmün icrası durmamaktadır. Bkz. BUDAK, **a.g.e.**, s.349.

³⁴⁷ M. Fatih DİKİCİ, **İdari Yargılama Usul Hukuku**, Agon Bilgi Akademisi, 2005, s. 576, ARSLAN'a göre koşulların olmaması durumunda başvurunun reddedileceği gibi, başvuru ilk kararı veren mahkemeye yapılmamışsa, istemin reddi ile yetinmeyip re'sen, yetkili ve görevli mahkemeye gönderilme kararı verilmelidir. ARSLAN, **a.g.e.**, s.162.

³⁴⁸ "...Her ne kadar mahkemece yargılamanın yenilenmesi hakkında verilen kararların temyiz edilemeyeceği, olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına bozma ile yargılamanın yenilenmesi isteklerine karşı ayrıca bir yargı yolu olmadığı ve mahkemelerin bu istekleri ret kararlarının temyiz edilebileceğine dair bir düzenlemenin İdari Yargılama Usulü Kanununda yer almadığı ileri sürülerek istek reddedilmişse de yukarıda sözü edilen 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 55. maddesinin son fıkrası gereğince, yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine ilişkin kararların temyizinin mümkün olması karşısında istemin reddi yolunda verilen mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir." **Dn. 12.D.** 13.12.1995 tarih ve E:1995/3169, K:1995/3237, sayılı kararı www.danistay.gov.tr.

yargılamanın yenilenmesi yoluna aynı nedene dayanarak ikinci kez başvurulamaz.³⁴⁹ Yargılamanın yenilenmesi yolunda verilen kararların düzeltilmesi istenemez.³⁵⁰ Burada amaçlanan zaten istisnai olan bu yöntem sonrasında verilen kararın tekrar sorgulanmasına izin vermemek değil, aksine yargılamanın bir yerde durarak hatalı dahi olsa bir kararın varlığını sürdürmesini sağlamaktır. AİHM'in sözleşmeye aykırılık saptamış ise, ilk derece mahkemesi buna uymalıdır. Bir önceki kararında ısrar etmemelidir.

Danıştay'da incelenen yargılamanın yenilenmesi istemlerinde yargılamaya gerek esasta gerek yürütmenin durdurulması istemlerinde Danıştay savcısı katılır. Danıştay savcısının yargılamaya katılması düşüncesini yazılı olarak vermek, duruşmada sözlü açıklamada bulunmak ve kurulun gerek görmesi durumunda daire veya idare ve vergi dava daireleri kurullarında sözlü açıklamada bulunmak suretiyle gerçekleşir. Bu nedenle, tebligatı tamamlanıp savunması alınan dosya Danıştay'da düşünce alınmak üzere görevli daire kaleminde Danıştay Başsavcılığı'na gönderilir. Danıştay savcısı kendine verilen yargılamanın yenilenmesi istemli dosyaya, isteme ilişkin sebep bulunup bulunmadığı yolunda bir ay içinde düşüncesini yazılı olarak vermekle birlikte sözlü olarak da açıklar. Danıştay savcısının düşüncesini alan dosya Danıştay dava dairesi kalemine gönderilir. Dosya Danıştay dava dairesi kıdemli tetkik hâkimince bir tetkik hâkimine verilir.

Yargılamanın yenilenmesi istemli dosyayı inceleyecek tetkik hâkimi için karar düzeltme istemli dosyayı inceleyecek tetkik hâkimine benzer bir kısıtlama veya yasaklama getirilmemiştir. Bu nedenle, yargılamanın yenilenmesi istemli dosyayı inceleyecek hâkim daha önceki dava ve kanun yolları aşaması dosyalarını incelemiş olan tetkik hâkimi de olabilir. Bu bakımdan CMK uygulamasından farklılık göstermektedir. Zira biraz evvel bahsettiğimiz üzere, yargılamanın yenilenmesi istemi kararını değerlendirecek olan işbu kararı veren mahkemedir, lakin CMK

---

³⁴⁹ İYUK 31. maddesinin yollaması ile HUMK 452. maddesine göre "*İadei muhakeme üzerine verilen karar aleyhine iadei muhakeme olunamaz. (Bu karara karşı kanun yolları açıktır)*". Ayrıntı için bkz. KARAKOÇ, a.g.e., s.314 ve ÇAĞLAYAN, a.g.e., s.142-143.

³⁵⁰ ERGEN, a.g.e., s. 419. Dn. 3. D. 5.1.1984 gün ve E:1983/4854, K:1984/36 sayılı kararı, aynı doğrultuda bkz. AYİM.1.Daireler Kurulu, 02.11.2007 tarih ve E:2007/53, K:2007/63 sayılı kararı, www.msb.gov.tr.

uygulamasında önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz. (CMK 23/3).³⁵¹ Ceza muhakemesinde yargılamanın yenilenmesi davasının açılması hükmün infazını ertelememektedir, ancak mahkeme infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir.³⁵² İdari yargıda ise yukarıda bahsedildiği üzere benzer şekilde yürütmenin durdurulması talebinde bulunulabilmektedir.

Tetkik hâkimi gerekli incelemelerini bitirdikten sonra, istemi daire veya idare ve vergi dava daireleri kurullarına anlatır.

Görüşme ve değerlendirmeler sonucu 3 farklı şekilde karar verilebilecektir. *Birinci* olasılık da, tüm başvuru koşullarının oluşmasına rağmen görevsiz mahkemeye başvurulması durumunda dosya görevli mahkemeye gönderilebilecektir, *ikincisi* olasılık da, şekil bakımında eksiklik görebilecek süre verilerek tedarik edilebilecek bir husus ise, süre verecek, düzeltilemeyecek bir durum ise reddedecektir. *Son olasılıkta* ise, gerek usul ve gerekse esas yönünden tüm unsurların eksiksiz olduğu anlaşılırsa istem kabul edilerek davaya yeniden bakılarak karar verilecektir. Kararlar oy çokluğuyla verilir.

Karar tutanağa geçirilir. Tutanakta, istemi inceleyen mahkeme veya Danıştay dava dairesinin adı, dosya esas numarası, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunan, karşı taraf, verilen karar, karar tarihi ve azlıkta kalanlar, Danıştay'da Danıştay savcısı ve tetkik hâkiminin adı bulunur.³⁵³

Gerek yargılamanın yenilenmesi, gerek de diğer kanun yollarının sonunda, davayı mükellef kazanırsa, adli yargıdan farklı olarak faiz alamamaktadır. Dolayısıyla idare karşı tarafa vergi cezası ve faiz keserken, mükellef sadece

---

³⁵¹ Yar. 10.C.D. E:2007/16454, K:2008/1229.

³⁵² Ceza Mevzuatı Kanun Strafprozeßordnung'da aynı ibare yer almaktadır. § 360 "(1) Durch den Antrag auf Wiederaufnahme des Verfahrens wird die Vollstreckung des Urteils nicht gehemmt. (2) Das Gericht kann jedoch einen Aufschub sowie eine Unterbrechung der Vollstreckung anordnen."

³⁵³ COŞKUN/KARYAĞDI, a.g.e., s.576.

ödenmeyen vergiye ilişkin kısmı geri alabilmektedir. Bu bağlamda BİLİCİ vergi idaresini, “*alacağına şahin, borcuna karga*” benzetmesinde bulunmaktadır.³⁵⁴

Anayasa Mahkemesi’ne göre faiz; ekonomik açıdan, “*paranın fiatı*”dır. Herhangi bir kimse, kendisine ait olmayan bir parayı, hangi isim altında olursa olsun, belli bir süre kullandığında, paranın asıl sahibine “*faiz*” ödemek zorundadır. Çünkü paranın likidite özelliği, onun her an her türlü üretim faktörünü, mal ve hizmeti satın alabilmesine olanak verir. Daha açık bir deyişle parayı nakit olarak elinde bulunduran kimse, “*bugünkü*” ihtiyaçlarını karşılayabildiği gibi, piyasanın “*yarına dönük*” olanaklarından da yararlanabilir. Elindeki parayı başkasına veren veya kendine belli tarihte ödenmesi gereken bir miktar para olduğu halde bu parası ödenmeyen kimse ise bu imkânlardan yararlanamaz. Dolayısı ile Anayasa Mahkemesi paranın asıl sahibini devlet olarak görmekte, ödenmesi gereken vergiden devletin mahrum bırakıldığında ise enflasyon ve işsizlik başta olmak üzere kamu harcamalarında kısıntıya gidilmesi ve gelir dağılımında eşitsizlik gibi ciddi sorunların hâsıl olabileceğini belirtmektedir. Bunu ise Anayasa’nın 73. maddesine dayandırmakta ve birey ile devletin parayı elinde bulundurma ve bunu kullanma açısından aynı konumda olamayacağını yani “*eşit olmayanların eşitsizliği*”nin eşitlik ilkesine ters düşmeyeceğini belirtmektedir.³⁵⁵

Fakat kanaatimizce idare faiz ödeyebilmelidir. Zira her ne kadar Danıştay’ın mükellefe faizin ödenmemesi gerektiği yönünde kararları bulunsa da,³⁵⁶ farklı olarak faizin ödenmesinin mümkün olduğu yönünde kararları da mevcuttur. Danıştay’ın vermiş olduğu bir karar şu şekildedir;

“...Vergi Usul Kanunu’nun 112. maddesinin üçüncü fıkrasında, Devletin, ikmalen, re’sen ve idarece yapılan tarhiyatlara konu vergileri normal vade tarihinde tahsil edememiş olması sebebiyle uğradığı zararı karşılayan gecikme faizi altında ek ödeme öngörülmüştür. Gecikme faizinin ilgili dönemlerde miktarını belirleyen zarar,

---

³⁵⁴ BİLİCİ, a.g.e., s.136.

³⁵⁵ **Anayasa Mahkemesi**, 27.09.1988 tarih ve E:1988/7 ve K:1988/27 sayılı kararı. www.anayasa.gov.tr.

³⁵⁶ **DVDD**, 26.01.2007 tarih ve E: 2006/182 ve K:2007/3 sayılı kararı ile aynı doğrultuda Dn. 3.D. 03.02.2005 tarih ve E:2004/912 ve K:2005/295 sayılı kararı. www.danistasy.gov.tr.

hukuka aykırı olarak yapılan vergi tahsilâtlarında, aynen mükellef için de söz konusudur. O halde; hukuka aykırı olarak tahsil edilen vergiler dolayısıyla vergi idareleri tarafından mükelleflere ödenecek maddi tazminatın miktarının, davadaki istem de gözetilerek, anılan gecikme faizinin oranına göre, hukuka aykırı olarak tahsil edilen verginin Devlet Hazinesinde kaldığı süre için hesaplanacak miktar kadar olması da, Anayasa’da öngörülen eşitlik ve adalet ilkelerinin gereğidir.”³⁵⁷ demiştir. Yine aynı daire başka tarihli bir kararında ise “...ihtirazi kayıtlarla verilen beyanname üzerine, açıkça hukuka aykırı olarak devletin haksız yere tahsil ettiği verginin (finansal kiralama yoluyla ithal edilen uçak dolayısıyla taşıt alım vergisi tahsil edilmesinde) daha sonra yargı organı kararı ile mükellefe iade edilmesi halinde, tahsil tarihi ile iade tarihi arasındaki geçen süre için devletin de mükellefe gecikme faizi oranında faiz ödemesi gerektiği...” yönünde karar vermiştir.³⁵⁸

Ayrıca AIHM 1. Dairesi’nce verilen 9 Mart 2006 gün ve 100162/02 sayılı Eko-Elda Avee/Yunanistan kararında; “...vergi olarak haksız tahsil edilen ve beş yıl beş ay sonra geri verilen meblağdan yararlanma hakkından uzunca süre mahrum kalınmasını ilgilinin mali durumunda önemli ve kesin zararlara neden olduğunu; bu durumun da, 1 No.lu Protokolün 1. maddesini ihlal ettiği...” kabul edilmiştir.

AIHM, anılan kararında, genel yarar ile kişi yararı arasında olması gereken dengeyi bozduğunu söylediği söz konusu zararın tazminine, AIHS’in hükümlerine dayanarak karar vermiş; tazminatın hesabına da, ölçü olarak gecikme faizi oranını esas almıştır.

Görüldüğü üzere gerek Danıştay’ın gerekse AIHM’in mükellef lehine emsal kararları bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi’ne göre birey ve devlet arasında bir eşitlik anlayışının “eşitler arasında eşitlik” gibi algılanmaması gerekse de biz bu görüşe katılmıyoruz. Zira bir an için devleti kamu otoritesini ve kamu çıkarını temsil etmesi sebebiyle bireyden yani mükelleften üstün görsek dahi, Anayasa’nın 125. maddesinin son fıkrasında yer alan “idare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan

³⁵⁷ Dn.7. D. 21.02.2007 tarih ve E:2005/5556, K:2007/618 sayılı kararı. www.vergidanismani.com.

³⁵⁸ Dn.7.D. 24.02.2005 tarih ve E:2002/28; K:2005/237 sayılı kararı. www.kanitymm.com.tr.

zararı ödemekle yükümlüdür.” amir hükmüne riayet edilmemiş olacaktır. VUK’un 112. maddesine göre gecikme faizi öngörülmüş ise de söz konusu faizin tahsilinde hem yukarıda belirtilen Anayasa maddesi göz önünde bulundurulmalı hem de hukuk devleti vecibeleri yerine getirilmelidir. Zira bir yandan mükelleften faiz alınması devlete kanunen tanınmış bir hak iken diğer taraftan devletin hataen yaptığı yani hizmet kusuruna dayalı işleminin neticesinde mükellefin uğradığı zararın da tazmini gerekecektir. Bu noktada eşitlikten bahsedilmese dahi bir tarafa tanınan hakkın diğer tarafa da tanınması, yani mütekabiliyet gerekecektir.

SONUÇ

Tez konumuz, örneklerine daha çok adli yargıda rastlanılan kanun yollarındandır. Fakat vergi yargılaması, bilhassa idari yargı, adli yargıya nazaran, toplumumuzda “*devleti hasım görmekten kaçınma*” mantığı ile sık başvurulmayan bir sistemdir. Dolayısı ile tezimizde istisnai bir durumdan bahsederken, tündengelim yapılmış, kıyas ve atıflar ile başvuru ve kanun yolları usulüne değinilmiştir. Özellikle adli yargı uygulamalarından da örnekler verilmiştir. Zira tezimizde de belirtildiği üzere tanıklık unsuru hariç bahsi geçen kanun yolu HUMK’ tan idari yargıya aktarılmıştır. Konumuzun usule ilişkin olması sebebiyle, sık değışen bir yapısı bulunmamaktadır. Fakat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ihlali gibi, mevcut dönem yapılanmasına tam manasıyla uyum sağlayabilmek adına eklemeler yapılabilmektedir. Tezimizi genel hatları itibariyle değerlendirmek gerekir ise;

Tezimizin ilk bölümünde, vergi ihtilaflarına ilişkin verilen kararların istenildiği gibi olmaması halinde başvuru kanun yolunun ne olduğu anlatılmış bu minvalde kesin hüküm kurumuna değinilmiş ve olağan-olağanüstü kanun yolu mukayesesi yapılmıştır.

Tezimizdeki bilgilerden genel hatları ile çıkan husus, kanun yollarının, haklarına bir şekilde hanel gelmiş olan tarafların hak ve menfaatleri açısından “*kurtarıcı*” olduğu yanılmasıdır. Kanaatimizce ehemmiyet arz eden nokta, kanun yollarının “*mutlak kurtarıcı*” olmadığına bilinmesi gereğidir. Zira ilk derece mahkemesince verilecek bir karar yanlış iken, ikinci derece yargı mercisinde bu yanlışın kat’i suretle görülüp düzeltilebileceği gibi bir kesinlik var mıdır? Hâkimlerin günlük, yaşanmış veyahut etkisinde kalınmış olayların ışığında karar verebilme ihtimali yok mudur? Tez konumuz, sorumuza şeklen cevap gibi gözükse de tam manasıyla nesnel bir yargılamanın, karar verme kudretini haiz makamların bireylerden oluşması ve olayların matematiksel olarak yorumlanamayacağından bahisle olmayacağı kanaatini haiziz.

Yine bu noktada tartışılması gereken diğer bir kurum “*kanun yararına bozma*” dır. Zira salt kanuna aykırılığın giderilmesi, diğer bir anlam ile kanunun özelliğini koruyabilmek adına bir işlem tesis etmek, doğru değildir. Hele ki bu kurumun yürütme tarafından başlatılabilmesinin “*bağımsızlık*” adına ne derece doğru olduğu tartışılmalıdır. Zira kanun yollarına başvurmak için “*menfaat*” şartı aranırken, salt şeklen bir düzeltme yapılmasındaki menfaat kimindir? Kaldı ki kaybedilen hak ve menfaatlerin telafisinin de bu anlamda sorgulanması gerekmektedir. Kanaatimizce bu kurumda da yukarıda izah edilen hususlarda değişikliklere gidilmesi gerekmektedir.

Tezimizin ikinci bölümünde yargılamanın yenilenmesi kurumunun anlamı, niteliği ve gerekliliği tartışılmış, bununla birlikte yargılamanın yenilenmesi nedenleri irdelenmiştir, bu noktada gerek en son eklenen neden olması, gerekse ulusal yargı sistemimizin doğrudan bir parçası olmaması hasebiyle AIHM kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olması konusu üzerinde diğer nedenlere nazaran daha çok durulmuştur.

Yargılamanın yenilenmesi kurumunun her ne kadar kesin hükmün işlevini kaybettirdiği düşünülse de kanaatimizce kanun yolları arasında en önemli işlevi haiz kurumdur. Zira gerçeği yansıtmaya da kesin hükmün varlığına izin vermek ve o hükmün sorgulanmasına engel olmak toplumun hukuka olan güvenini sarsacaktır. Ayrıca olaylar her zaman vuku bulduğu şekilde mahkemeye yansıtılamayacağı gibi mahkeme de olayı farklı şekilde yorumlayabilecektir. En önemlisi ise olayın aktarılmasında veya görülmesi esnasında usulsüzlüklerin çıkmasıdır. Dolayısı ile ortada kesin ama hukuka ve hakkaniyete aykırı bir hüküm olacaktır ki, böyle bir durumun varlığı kabul edilemez. İşte bu noktada tezimizde kapsamlı olarak izah edildiği şekliyle “*yargılamanın yenilenmesi*” kurumu oluşturulmuştur. Kanaatimizce bu kurum tarafların hukuk sistemine olan güvenini tazeleyecek unsurlara sahiptir. Zira hak ihlaline maruz kalmış tarafların, şartları oluşmuş ise, başvurabilecek bir yol ve dolayısı ile yargı merciinin olması ve de bunun kanun koyucu tarafından güvence altına alınmış olması bu noktada önem arz etmektedir.

Tezimizin son bölümünde ise, yargılamanın yenilenmesi kurumunun nasıl ve hangi süre içerisinde uygulanabileceği üzerinde durulmuş ayrıca her ne kadar kanunda sayma yöntemiyle belirtilmiş olsa da yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin genişletilip genişletilemeyeceği tartışılmıştır. Zira bir yandan adaletin eksiksiz olarak uygulanması, kişilerin haklarına hanel getirilmemesi arzulanırken, diğer yandan hukuka aykırılığa belli şartların varlığı halinde başka bir ifade ile durum sayılmış olan maddelere uyduğu sürece itiraz edebilme hakkı tanımak son derece yanlış olacaktır.

Bu noktada ayrıca yargılamanın yenilenmesi kurumunun uygulanmasında da sıkıntılar olduğunu belirtmekte fayda vardır. İlk derece mahkemesine başvurulması, replik-düplik uygulamasına yer verilmemesi bunların başlıcalarıdır. Konumuz itibariyle, doktrinde tartışmadan çok uygulamanın daha iyi nasıl olabileceğine dair fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bu noktada bizim kanaatimiz, yargılamanın yenilenmesine usulsüzlük hasebiyle sebebiyet vermiş olan kişilere adli sistemi meşgul etmek ve yanıltmak sebebi ile yaptırımların öngörülmesi gerekmektedir. Zira hak kaybı, adli sistemin yanıltılması, usulsüzlük gibi birçok etken ve sonuç bir arada zuhur etmektedir. Peki işbu usulsüzlük hasebiyle mahkemelerin fuzuli iş yükü altına girmesinin ayrıca bir maddi yaptırımı olmalı mıdır? Sırf kendi çıkarları doğrultusunda sahte belge, hile, bilirkişi gibi usulsüzlüklere girişen kişiler mahkemelere aynı konunun ikinci kez yargılamaya konu edilmesine sebebiyet vermelerinden bahisle cezai boyuttan ayrı olarak tazminat hukuku açısından da sorumlu tutulmaları gerekir.

Yargılamanın yenilenmesi kurumu, kanaatimizce işlevsellik kazandırılmaya hanel olmayan bir kurum olmalıdır. Zira haklı kişilerin aleyhine verilecek kararlardan dönülse bile neticede bir yanlış yapılmış ve bundan zararlar görüldükten sonra yenilenmesi yapılmıştır. Yargı sistemimizde davaların temyiz ile birlikte çok uzun sürelerde neticelendiği düşünülür ise, bu meşakkatli işleyişin ardından arzu ettiği neticeye ulaşamayan kişiyi sisteme güveni her ne kadar sonradan hakkı iade edilse dahi sarsılacaktır. Yargı sistemi, bilhassa idari yargı sistemi, kanun koyucunun bireyi idareye karşı savunmasız bırakmadığının bir göstergesidir. Dolayısı ile yargılamanın

yenilenmesindeki usulsüzlüklerin ayrıca tazminat hukuku açısından yaptırıma bağlanması ve kanunda ağır yaptırımların öngörülmesi ve bu yaptırımların uygulanması kişileri bundan varestede tutacaktır.

KAYNAKÇA

ALANGOYA, Yavuz-YILDIRIM, Kamil-YILDIRIM, Nevhis Deren: **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 5. bs., İstanbul, Alkım Yayınevi, 2005.

ARSLAN, Murat: Türk “**Vergi Yargısı Sisteminde Olağanüstü Kanun Yolları**”, Sayıştay Dergisi, S.53. s.106.

ARSLAN, Ramazan: **Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi**, 1.bs. Ankara, Turhan Kitapevi, 1977.

ATAMER, Yeşim : “**Sözleşme Boşluklarının Hakim Tarafından Doldurulması Sorununa İlişkin Düşünceler**”, İHFM., C. LXIII, S.1-2, 2005.

BAYRAKLI, Hüseyin: **Vergi Yargılaması Hukuku**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1998.

BAŞAR, Civan: **Egemenlik ve İHAM Kararları Doğrultusunda Yargılamanın Yenilenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

BATUN, Mehmet: “**Vergi Yargısında Yargılamanın Yenilenmesi**”, Yaklaşım Dergisi, S.205, s.272.

BİLİCİ, Nurettin: **Vergi Hukuku**, 8.bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004.

BİRTANE, Şermin “**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türk İdari Yargısına Etkileri**”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.104.

BUDAK, Ali Cem : **Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı**, 2.bs., İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2009.

CANDAN, Turgut :**Vergi Suçları ve Cezaları**, 2.bs., İstanbul, Süryay Yayınlar, 2004.

CANDAN, Turgut : **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İdari Yargı**, TBB Yayınları, 1.bs. Sempozyum, Ankara, 2003.

COŞKUN, Sabri-KARYAĞDI Müjgan: **İdari Yargılama Usulü, Örnek İçtihatlar-Yorumlar**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2001.

ÇAĞAN, Nami: Vergi İtiraz ve Temyiz Komisyonları, **AÜHFD.**, C:28, S:1-4, 1971,s.187.

ÇAĞLAYAN, Ramazan: **İdari Yargıda Kanun Yolları (Kararlara Karşı Başvuru Yolları)**, 1.bs. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002.

ÇAĞLAYAN, Ramazan “**İdari Yargıda Kesin Hüküm**”, AÜEHFD, C.III, S.1, 1999.

ÇAĞLAYAN, Ramazan: “**İdari Yargıda Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri ve Sınırlılığı**”, AÜEHFD. C.6, S.1-4., s.63.

ÇAKMAK, Münci : “**İdari Yargıda Davadan Feragat**”, AÜHFD., C.53, S.1,2004.

ÇALIŞKAN, Bilal: “**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Uyarınca Yargılamamın Yenilenmesi**” Adalet Dergisi, S.18, s.41 vd.

DOĞRU, Osman: “**İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarının İç Hukuka Etkileri**”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt No: 17, 2000, s.209.

DİKİCİ, M. Fatih: **İdari Yargılama Usul Hukuku**, Agon Bilgi Akademisi, 2005, s. 576.

DURAN, Lütfi: “**Vergiler İtiraz ve Temyiz Komisyonları ile Vergi İhtilaflarının Akıbeti**”, İktisat ve Maliye Dergisi, C:14, S:2 Mayıs 1967 s.51.

EDİZDOĞAN, Nihat-TAŞ, Metin-ÇELİKKAYA, Ali: **Vergi Ceza Ve Yargılama Hukuku**, Bursa Ekin Yayınları, 2007.

EĞİLMEZ, Mahfi: “**Vergiler Temyiz Komisyonu’nun Örgüt ve Etkinlik Açısından Değerlendirilmesi**”, Maliye Dergisi, S.46, 1980, s.87.

ERGEN, Cafer: **İdari Yargılama Usul Kanunu Şerhi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008.

FURTUN, İdris Hakan: **Vergi Hukukunda Mahkemelerin Hukuk Yaratma-Kanun Boşluğu Doldurma Yetkileri**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s.61.

GÖZLER, Kemal “**Res Iudicata’nın Türkçesi Üzerine**”, AÜHFD., C.56, Sayı 2, 2007.

GÜNAY, Erhan: **Ceza Muhakemesi Usulü Hukukunda Muhakemenin İadesi ve Yazılı Emir**, Ankara Seçkin Yayıncılık, 2003.

GÜNDAY, Metin: “**Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulama Alanı**”, Ankara, 2001 yılı idari yargı sempozyum.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref: **Yönetsel Yargı**, 21.bs., Ankara, 2005.

GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref - TAN, Turgut : **İdare Hukuku-İdari Yargılama Hukuku**, 3.bs., C.2., Ankara, 2008.

GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref - DİNÇER, Güven : **İdari Yargılama Usulü**, 2.bs. Ankara, 2001.

GÜNEŞ, Gülsen: **Verginin Yasallığı İlkesi**, 2.bs., On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mart 2008.

HACIOĞLU, Burhan Caner: “**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin İhlal Kararının Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Muhakemenin Yenilenmesi Sebebi Olarak Kabulü Ve İzlenecek Muhakeme Usulü Üzerinde Bir İnceleme**”, EÜHFD., c. 8, S.1-2, Yıl :2004, s.102.

KANETİ, Selim: “**Anayasa Mahkemesi Kararları’na Göre Yasama Yetkisi İle Yürütmenin Düzenleme Yetkisinin Sınırları**” İHFM., C. LIV, S.1-4, 1991-1994.

- KARAKOÇ, Yusuf: **Vergi Yargılaması Hukuku**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1995.
- KARAKURT, Ahu: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Muhakemenin Yenilenmesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.
- KARAVELİOĞLU, Celal-KARAVELİOĞLU, ErdemCemil: **Açıklama ve Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Ankara, Karavelioğlu Yayıncılık, 2009.
- KIRBAŞ, Sadık: **Vergi Hukuku**, 12.bs. Siyasal Kitabevi.
- KIVRAKDAL, Akın: **Türk Vergi Yargısında Kanun Yolları**, t.y. Düzeltilmiş Tez, İstanbul, 2006.
- KIZILOT, Şükrü: **Vergi uyumsuzluklarıyla İlgili Muktezalar ve Danıştay Kararları**, t.y., Savaş Yayınları.
- KIZILOT, Şükrü: **Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları**, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, 1999.
- KUNTER/YENİSEY: **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Arıkan Yayıncılık, Kasım 2005.
- KURU, Baki: **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 6.bs., Cilt IV, İstanbul 2001.
- MUTLUER, M. Kamil: **Vergi Genel Hukuku**, 1.bs., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.
- NART, Serdar “**Alman ve Türk Hukukunda Senetle İspat**”, DEÜHFD, C.9, S.1, 2007–232.
- ORTAÇ, Rıfat: “**Vergi Yargı Sistemimizde Yargılamanın Yenilenmesi**”, Yaklaşım Dergisi, S. 59, Yıl 5, Kasım 1997. s.66, 1966.
- ÖNDER, Ayhan : “**Muhakemenin İadesinde Reform**”, İHFM., C. XXXVIII, S.1-4.
- ÖNDER, Ayhan : “**Ceza Muhakemeleri Usulü Hukukunda Yeni Vakalar ve Yeni Deliller Sebebiyle Muhakemenin İadesi**”, İHFM., C.XXXVIII, S.1-4, 1966.
- ÖZDEŞ, Orhan: “**Danıştay Ve Tarihi Gelişimi**”, Danıştay Dergisi, S.1. 1971, s.22.
- ÖZGEN, Eralp : **Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi**, Ankara, Başnur Matbaası, 1968.
- ÖZKAYA-FERENDECİ: **Kesin Hükmün Objektif Sınırları**, 1.bs. İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, Nisan, 2009.
- SAYGILIOĞLU, Nevzat “**Türk Vergi Hukukunda Yorum Biçimi**”, Mart 1987 Vergi Dünyası Dergisi.
- SAYGILIOĞLU, Nevzat **Vergi Hukukunda Yorum**, Ankara, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın no:1987/228, 1987.

SURLU, Mehmet Handan: **Hukuk ve Cezada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Nedeniyle Yargılamanın İadesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003,s.13.

TAŞKIN, Ahmet : “**Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Adil Yargılanma Hakkı**”, Adalet Dergisi, S.19., s.39 vd.

TEKİN, Cem: “**Vergi Yargısında Yargılamanın Yenilenmesi Müessesesi**”, Vergi Sorunları Dergisi-Eylül 2005, s.63.

TUNABOYLU, Müslim **Açıklamalı-İçtihatlı Ortaklığın Giderilmesi ve Paydaşlıktan Çıkarılma Davaları**, Ankara, Adil Yayınevi, 1997.

UMAR, Bilge : “**Türk Medeni Usül Hukukunda İadei Muhakeme**”, İHFM., C. XXXIX, S.1-2.

ÜNAL, Şeref: “**AIHM Kararlarının Türk İç Hukukuna Etkileri**”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt No: 17,2000, s.64.

YAŞİN, Mehmet **Türk Vergi Yargısı ve Vergisel Uyuşmazlıkların Dava Yoluyla Çözümü**, İstanbul, Yaklaşım Yayıncılık, Eylül 2006.

YALTI, Billur:**Vergi Yükümlüsünün Hakları**, 1.bs., İstanbul, Beta Yayınları, 2006.

YURTCAN, Erdener: **Ceza Yargılamasında Kesin Hüküm**, 2.bs., İstanbul, 1987.

BİLGİSAYAR ORTAMINDAKİ KAYNAKLAR VE DİĞER SÜRELİ YAYINLAR

T.C. Danıştay Başkanlığı, Resmi İnternet Sitesi,

T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Resmi İnternet Sitesi,

Kazancı Hukuk Otomasyon, Kazancı Bilişim,

www.alomaliye.com,

www.anayasa.gov.tr,

www.kanitymm.com.tr,

www.hukuki.net,

www.turkhukuksitesi.com,

www.vergidanismani.com,

www.vergiturk.com,

Adalet Dergisi,

Anayasa Yargısı Dergisi,

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,

Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi,

Danıştay Dergisi,

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,

İktisat ve Maliye Dergisi,

Maliye Dergisi,

Sayıştay Dergisi,

Vergi Dünyası Dergisi,

Vergi Sorunları Dergisi,

Yaklaşım Dergisi,

Yargı Dünyası Dergisi,

Yargı Dünyası Karar Dergisi